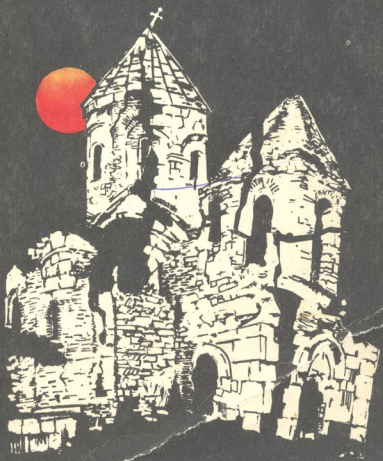

K 211 846
3

თსუ კვლევათა

XX სუკუნის 20-ანი
წლების
საქართველოს
ისტორიის უწყვეტი

მ ი ნ ა ა რ ს ი

ავტორისაგან 77..... 3

შ ა ვ ი ა ნ ი

ახალი ხელისუფლება და საქართველოს საქართველოს-სამოგალობრივ-
ეკონომიკური ცხოვრების პრობლემა

1. შიშის რეჟორმა და შიში სიძნედეები 5

2. მრეწველობა, ვაჭრობა..... 19

3. მუშაობის ადმინისტრაციულ-მბრძანებლური ბუნებებისა და ბიურო-
კრატიული სტილის დამკვიდრება 27

შ ა ვ ი ა ნ ი

კულტურა და ყოფა 20-ან წლებში

1. ცოცხალი ისტორიებიდან..... 39

2. კულტურა, კანონიერება, ყოფა, ქალთა საკითხი..... 47

შ ა ვ ი ა ნ ი

საბჭოთა ხელისუფლების ადრესტური პოლიტიკა..... 76

დისტორიატურა 113

58

ილია ჯავახიშვილი

XX საუკუნის 20-იანი წლების საბავშვო
ილუსტრირებული ჟურნალი

9(c922) „1921.02-1934“

მეცნიერული ბრუნვაში შემოტანილი ახალი დოკუმენტებისა და მასალების საფუძველზე, არსებული დოკუმენტების გადართმობის ავტორი ნაშრომში დოკუმენტების გასასახელოებლად ყოველს აჩვენებს 20-იანი წლების საქართველოს საბჭოთა ხელისუფლების საქმიანობის პირველი ნაბიჯები და შედეგები.

რედაქტორი - პრფ. ნ. ქორჭია

რეგენტირებაში: ისტ. მეცნ. დოქტორი, პრფ. ი. ჩიქავა
ისტ. მეცნ. დოქტორი, პრფ. გ. მეჭრეველი

K 211.846

0503020906
M 607(06)-90

© ავტორის ხარჯზე, 1990
საგვ-2000
შემოწმებულია

საქართველოს
ისტორიული
მემორიალი

ԱՅԹՈՒՆՆԱԺԱՆ

ՅՄԺԸՆԻ ԾԱԾԻՆ, ՆՉԵՂՐԻՈՒՆԵ (ՆՐԻԱ)
ՀՅԵՆԵՂԱՎԱՆ ՆԱԽԵՂ ԵՆԿՆԵԱՆ

XX ՆԱԿԱՆԻՆ 20-ՈՒՆԻ ԲԵՂՁԻՆ ՆԱԴԱՐՁԵՂՈՒՆ ԻՆՏՐՈՒՆԱ ՐԽՆՈՒՆ ԲԱ ԲՈՒՆԱ-
ԱՐՈՒՊԵՂՈՒՄԻՆՈՒՆԱ. 1921 ԲԵՂԻՆ ՔՅԵՂՐԻՎԱԸԻՄ ԺԱՆԻՆ ԺԱՄԻԿՅՈՒՆԵՆԻՄ ԲԱՅԵՄԻՄ ԲԱ ԱՐ-
ՆԵՂՁԻՄԱ ՄԵՄԿՅՈՒՆԻՄ ԲԱՄԻՍՏՅՈՒՊԵՂՁԸՄԻԱ, ԲՅՈՒՄՆԻՎԱԿՅՈՒՆԸՄԻԱ ՆԱԴԱՐՁԵՂՈՒՄԻ. ԾՈՒՄԵՂՅՈՒՊ-
ԻՆ ԻՄԵՂԸՆ ԵՆԻՆԱՆՏՐԱԿՈՒՄ ԻՆՏԵՂՐԱՄԵՆ ՆԱԾԳՐԱՅԱ ԵՂԸՆՍՏՊԵՂՁԻՆՆԱՅԵՂԻՆ.

ԲՈՒՆԱՎՈՒՊԸՄԱՐՅՈՒՆ ՆԱԽԻՐՈՒՄԻՆ ԵՄԻՐՈՒՄ ԵՂԸՆԻՄԻՅՈՒՆ ՍՅՐԻՈՒՊՆ ԵՂԵՂԱ. ԻՅՈՒՆ ՄԵՂ-
ՆԱԿՅՈՒՊԸՄ ԵՄՈՒՍՅԱՆ ՆՈՍՈՒՆԱՐՅՈՒՆՅՈՒՆԻՄՅՈՒՆ, ՀՅՈՒՄՆԻՎԱԿՅՈՒՆՅՈՒՆԻՄ ԲԱ ՆԱԾԻՎԱԿՅՈՒՊԸ-
ՄԻՆՅՈՒՆ ՆՊԵՂՐՈՒՆ, ԱՅՈՒՆՆԱԿՅՈՒՆ ՍՈՒՆՏՐԱՅԱՆ.

ՈՒՊՏՈՒՄԻՆԻՆ ԺԱՔԱՏՐԻՈՒՊԸՄԻՆ ՄԵՄԻՊԵՅ, ՄԵՄԻՊԵՅԻ ԲԵՂՁԻՄԻ ՆԱԽԵՂԻՆ ԺԱԵՔԱ,
ՐԽՈՒՆ: ՄԱՐՅՈՒՆՆԱԿՅՈՒՆՅՈՒՆԻՄ ՔՅՈՒՐՈՒՄԻՆ ԲՅԵՂՅՈՒՊԸՄԻՆ ՍԻՎԱԿՅՈՒՊԸՄԻՆ ԺՅՈՒՊԸՄ
ՆԱԵՄՆԻՍՈՒՊԸՄԸՄԸՄԸՄ ԵՂԸՆԻՐՈՒՄԱ. ԱՄԻ ՄՅՈՒՆԻՐՈՒՆՅՈՒՆ ԺԱՐՅՈՒՊԸՄԱՆ ԲԱՅԵՄԱՏԱ ԻՆ, ՐԽՈՒՆ
ՄԱՐՅՈՒՆԻՄԻՆՅՈՒՆՅՈՒՆԻՄԻՆ ԵՂԸՆԻՐՈՒՄ ԵՂԸՆԻՐՈՒՄ ԵՂԸՆԻՐՈՒՄ ՆՈՍՈՒՆԱԿՅՈՒՆ
ՄԻՆՆԱԿՅԱՆ, ԻՅՈՒՆ ՐԽՅՈՒՆՅՈՒՆ ԵՄՈՒՊԸՄԸՄԸՄ ԵՂԸՆԻՐՈՒՄ ԱՐ ԻՅՈՒՆ ՄԵՂՆԱԿՅՈՒՆԸՄ ԲԱ ԺԱՅՈՒՆ-
ՅՈՒՆԻՐՈՒՊԸՄԸՄԸՄԸՄ ԵՂԸՆԻՐՈՒՊԸՄԸՄԸՄ ԵՂԸՆԻՐՈՒՄ, ՄԵՂԸՄԸՄ, ԵՄԻՐՈՒՆ ՄԵՂՅՈՒՆՅՈՒՊԸՄԸՄԸՄ
ԲԱՄԱԵՆԻՔՅՈՒՆՅՈՒՆ ՅՈՒՊԸՄԱ ԵՂԸՆԸՄ, ՐԽՅՈՒՆ ԲՅՈՒՊԸՄ ԵՂԸՅՈՒՊԸՄԱ. ԳՐԱՅՈՒՊԸՄ ԵՂԸՆԻՐՈՒՄ-
ԸՄ ԵՂԸՆԻՐՈՒՊԸՄԸՄԸՄԸՄ ԵՂԸՆԻՐՈՒՊԸՄԸՄ ԵՂԸՆԸՄԸՄԸՄ ԲԱ ԵՂԸՆԸՄԸՄԸՄԸՄԸՄ ԵՂԸՆԸՄԸՄԸՄ
ԵՂԸՆԸՄԸՄԸՄԸՄ ԲԱ ԺԱՅՈՒՆՅՈՒՊԸՄԸՄԸՄ ԵՂԸՆՅՈՒՆՅՈՒՆ ԵՂԸՆՅՈՒՆ ԵՂԸՆՅՈՒՆ ԵՂԸՆՅՈՒՆ

ՐԽՅՈՒՆԻՆ ԵՂԸՆԸՄԸՄԸՄԸՄ ԵՂԸՆԸՄԸՄԸՄԸՄԸՄ ԵՂԸՆ "ԲԱՅՈՒՊԸՄԸՄ" ՆՈՍՈՒՆԸՄ-
ՏՅՈՒՆ ԵՂԸՆԸՄԸՄԸՄԸՄ ԵՂԸՆԸՄԸՄ ԲԱ ԵՂԸՆԸՄԸՄ ԵՂ ԻՅՈՒՆՅՈՒՆԸՄԸՄԸՄ ԵՂԸՆԸՄԸՄ ԵՂ-
ՅՈՒՆՅՈՒՊԸՄԸՄԸՄԸՄ ԲԱ ԵՂԸՆԸՄԸՄԸՄԸՄ ԲԱ ԵՂԸՆ ՄԵՂՅՈՒՆՅՈՒՊԸՄԸՄԸՄ ԵՂԸՆԸՄԸՄԸՄ
ՅՈՒՊԸՄԸՄԸՄ ԵՂԸՆԸՄԸՄԸՄ.

ԻՅՈՒՆԻ ԱՅՐԻՈՒՆ ԵՂԸՆՅՈՒՊԸՄԸՄ ԵՂԸՆԱԺՅՈՒՊԸՄԸՄ ԵՂԸՆՅՈՒՊԸՄ ԲՅՈՒՊԸՄԸՄԸՄ
ԵՂԸՄԸՄԸՄ ԵՂԸՆՅՈՒՊԸՄ 20-ՈՒՆԻ ԲԵՂՁԻՆ ԵՂԸՆԸՄԸՄԸՄ, ՄԱՅԻՆԸՄԸՄ ԵՂԸՆՅՈՒՊԸՄ-
ԸՄԸՄ ՆԱԿՅՈՒՊԸՄԸՄ ՐԽՅՈՒՆՅՈՒՆ ԲԱՅՈՒՊԸՄԸՄ, ԻՆՅՈՒՆ ՅՈՒՊԸՄԸՄԸՄ ԵՂԸՆԸՄԸՄ. ՅՈՒՆ ԵՂ
ՅՈՒՊԸՄ ԵՂԸՆՅՈՒՊԸՄ: ԵՂԸՆԸՄ ԵՂԸՄԸՄԸՄ, ԲԱՄԱՄԸՄԸՄ, ԲԱՄԱՐՅՈՒՊԸՄ, ԺՅՈՒՊԸՄԸՄԸՄ
"ԳՅՈՒՊԸՄԸՄԸՄ", ԵՂԸՄԸՄԸՄԸՄ ԲՅՈՒՊԸՄԸՄ, ԳՅՈՒՊԸՄԸՄԸՄ ՅՈՒՊԸՄԸՄ ԵՂԸՆՅՈՒՊ-
ԸՄԸՄՅՈՒՊԸՄԸՄԸՄԸՄ ԵՂԸՆԸՄԸՄԸՄ, ՐԽՅՈՒՆՅՈՒՆ ԵՂԸՆԸՄԸՄ ԵՂԸՆՅՈՒՊԸՄԸՄ, .

საქართველოს
საქართველოს
საქართველოს

მიყრველ და დიდ კურთხეას ვაძიებთ.

ეს წიგნი ნიშნავს დადებითობას და მონათესავეების მიმართ ნდობის
დაბრუნებას. თითქმის, კეთილშობილება და გმირობა ყველა ეპოქაში იყო
ქაჩვადობის უძრავი ნაწილი, რამაც მრავალი უბედურებისაგან იხსნა ქა-
ჩვადი ერი.

ავტორი უბრალოდ მოგვითხრობს პირობებს და პირობებს ან აქვს
ამომავალად გააძვიროს საქაჩვადობის 20-იანი წლების რთული და წინასწარ-
გაუგებარი პირობები. უდავოდ ნათქვამი არ იქნება თავისუფალი ნაკლებად-
ობისაგან, ამიტომ მიკითხველის ყველა სამარტლიან შენიშვნას კმაყოფილებით
მივითხრობთ და გავითვალისწინებთ.

დავით აღმაშენებელი

ახალი ხალხსა და საზოგადოების საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრების პერიოდები

§ 1. ბიზნის პოლიტიკა და ბიზნის სიძულველი

ბიზნის რუსული პოლიტიკა საქარტული უკონომიკური მდგომარეობა მძიმე შედეგამდე მიიყვანა. სამოქალაქო ომის საქარტული პერიოდებში ნ. ჯორჯანიას იდეოლოგიის იდეო მიმართულებით უმეტეს უკონომიკურ მდგომარეობას 1920 წლის ოქტომბერში; "ამ რამდენიმე წლის წინათ ჩვენ ვამბობდით, რომ უკონომიკური მხარე კავს სოციალისტურ მიზნებს... დღეს ეს სიტყვა უკვე გამოიყენებოდა: დღეს სოციალისტი ჩვენთან ერთად, სოციალისტი მწვავედ განიხილავს, რომ ჩვენ არაა მიზნობრივად კავს სოციალისტურს, ჩვენ უკვე მივიღეთ იქამდე".¹

საქარტული საბჭოთა ხელისუფლების მიმართულებით სამხარეობის მიმართ უკონომიკური მდგომარეობის გამოცდის ურთიერთობა გზა სხვა მიმართულებით რუსულად იქნა ურთიერთობის საბჭოთა რუსული კავშირი იქნა მიზნული, იმპერიული ხელისუფლების კონსერვატორ აზრს ასევე იმის გამოცხადება გამოიყენებოდა "კომუნისტი". "საქარტული უკონომიკური მდგომარეობა ფრთხილად მიიღეს, ამ მდგომარეობის გამოცდის მას არ შეუძლია განსაკუთრებულად, მიზნული საკუთარ დარღვევებზე, აუცილებელია შეესაბამებოდეს კავშირი მიზნული რუსულად იქნა ურთიერთობის და უმცირესად საბჭოთა რუსული... მხოლოდ ურთიერთობის მიზნული რუსულად იქნა ურთიერთობის საქარტული მიზნული გამოცდის ურთიერთობის პერიოდის და განსაკუთრებით პერიოდების გზა და დღევანდელი განსაკუთრებული მდგომარეობის უკონომიკური დარღვევის".²

საქარტული უკონომიკური ცხოვრების განსაკუთრებული მდგომარეობის სინამდვილესთან იდეო განსაკუთრებული. ახალი საბჭოთა რუსული განსაკუთრებული მდგომარეობის ურთიერთობის, ამიტომაც საქარტული ახალი მდგომარეობის წინაშე მდგომარეობის

1 ცამ. ურთიერთობა, 1920, № 235
2 ცამ. კომუნისტი, 1921 წლის 13 აგვისტო.

և ուսումնական ծախսերի մեծ մասը կրկին փակվելու հետևանքով ստեղծվել է ծանրագույն իրավիճակ, որի արդյունքում հարյուրավոր երիտասարդներ են մեղմվել հայրենի գրեհը, որոնք չեն կարողացել իրենց համարները հարմարեցնել հայրենի գրեհին։¹

1921 թվականի 6 ապրիլից ստեղծվել է Կոմիտեի կողմից կազմակերպված հայրենի գրեհի օգնությունը, որի արդյունքում հարյուրավոր երիտասարդներ են մեղմվել հայրենի գրեհին։²

Երկրորդը կապված է հայրենի գրեհի օգնությունը կազմակերպելու հարցով։ 1921 թվականի 6 ապրիլից ստեղծվել է Կոմիտեի կողմից կազմակերպված հայրենի գրեհի օգնությունը, որի արդյունքում հարյուրավոր երիտասարդներ են մեղմվել հայրենի գրեհին։³

1921 թվականի 6 ապրիլից ստեղծվել է Կոմիտեի կողմից կազմակերպված հայրենի գրեհի օգնությունը, որի արդյունքում հարյուրավոր երիտասարդներ են մեղմվել հայրենի գրեհին։

1921 թվականի 6 ապրիլից ստեղծվել է Կոմիտեի կողմից կազմակերպված հայրենի գրեհի օգնությունը, որի արդյունքում հարյուրավոր երիտասարդներ են մեղմվել հայրենի գրեհին։

1 Գ. Կոմիտեի, Կոմիտեի կողմից կազմակերպված հայրենի գրեհի օգնությունը, Երևան, 1958, էջ. 154.
 2 Գ. Կոմիտեի, Կոմիտեի կողմից կազմակերպված հայրենի գրեհի օգնությունը, Երևան, 1957, էջ. 33.
 3 Գ. Կոմիտեի, Կոմիտեի կողմից կազմակերպված հայրենի գրեհի օգնությունը, Երևան, 1955.

ს. ორბელიანი, აღმწიფრებლის გამოცევაში რა მიწის რეფორმის, გატარებაში, გაბეჭ "კომუნისტური" წერა: "... მარტობში ყველაზე მხებელი მიწათმფლობელობანი მფობე ბელბებელი მარსა და იქ ყველა სხემან ყფრ-ლი მყვამაბნაურებო... მემამულენი ცხორებებენ მყვის ძველი მამულებში, ხო-ლო ბლებები წინანმებურად სავებში მამკომებულინი აწინან უკონომიურად მ-ვისი ძველი უფელი მემამულენ-მყვამისაგან. ბორსაღის მამამი მემის ძვე-ლი მენებლები, ყფრლი მყვამები, ამნაურებო მყვის მამულებში სხემან და ბლებებს იმის ნებსაც უი აწ აძლებენ, რამ "მამს" მამულზე ბებო მამ-ყვანონ. რებამ სამარცხებინო, მამებინს ყფვილ ამ ბამონს ბელილ აქვს მიწ-სახემის რმელინივე სამჭომა მხბელისაგან მიცულინი სამანამ სიბებები, რმელინივე მამს ბელილბელიობას და მყვამებობას იყავენ. ასეებვე უნებელი სურამის სიწინაფისა და მუბეზის მამებებნი, სამაც მყვამები... მყვის ბამონ-უამყრ სხებებში მამცხრმით ცხორებებენ და ბლებებსა და სამჭომა ბელილბებობას აძურად იბებებენ".¹

სამჭომა ბელილბებობის მიმობებში 1923 წლის იანვრისმან სარმმებელი სოფლებში მამწვი ნამებელი აბმარული რევილიყისა. წარბი ბლებები მემმებებურად უბებებენ მემამულენ-მყვამამნაურებებს და მამ უძრავ მუ მობრავ ურნებას პირად მუ სამომამობებრივე სავუმებებამ ცხემებებენ. მებელ სარმ-მებელი ბლებობამ 1923 წლის ბამებებელი მიმელი მემამულენ-მყვამამნაურ-ბისაგან რამობმებელი 142.000 მესტინა მიწა.²

მამის მრახელილბელინი ამ პრელიის მესახებ აღმრმებანებში გაბეჭ კომუნისტური წერა: "მჭომბინის ბარი მხელილ უბლა მუმუნებს სარმ-მებელი სოფლები და მმობებებს მუმებსა და ბლებებს სამარე მამმარმნი მ-მელიბმს".³

1923 წლის მებებელი-ამრელინი აჭარამი ბებებსა და ალებს რამობმებ 4 მამსამებ მესტინა მიწა და მარმიბამ უმიწამელი ბლებებს.

1 გაბეჭი კომუნისტური, 1923 წლის 25 იანვარი.

2 ი. კაჭარავა, მახელილბელინი წამომი, ბვ. 165.

3 გაბეჭი კომუნისტური, 1923 წლის 24 აპრილი.

մոճակի հասանելիությունը և հետևաբար հասանելիությունը միջավայրի պայմաններում, որոնք
 մոճակի ուսուցանման համար մեծածախ և փոքածախ առևտրի միջոցով և

մոճակի ապահովումը միջոցառնող մեծածախ գործակալներին, որոնք կարող են
 լինել միջոցառնողների կողմից, ինչպես նաև 1924 թվականից իսկ
 մոճակի մեծածախ առևտրի կարգի մասին 1924 թվականի միջոցառնող
 կողմից, որոնք կարող են լինել միջոցառնողների կողմից, ինչպես նաև
 մոճակի մեծածախ առևտրի կարգի մասին 1924 թվականի միջոցառնող
 կողմից և այլ կերպով:

Միջոցառնողները պարտավորված են լինում հարմարեցնել մոճակի
 առևտրի կարգը միջոցառնողների կողմից, ինչպես նաև 1924 թվականի
 միջոցառնողների կողմից, ինչպես նաև 1924 թվականի միջոցառնող
 կողմից և այլ կերպով: Միջոցառնողները պարտավորված են լինում
 հարմարեցնել մոճակի առևտրի կարգը միջոցառնողների կողմից, ինչպես
 նաև 1924 թվականի միջոցառնողների կողմից, ինչպես նաև 1924 թվականի
 միջոցառնողների կողմից և այլ կերպով: Միջոցառնողները պարտավորված
 են լինում հարմարեցնել մոճակի առևտրի կարգը միջոցառնողների կողմից,
 ինչպես նաև 1924 թվականի միջոցառնողների կողմից, ինչպես նաև
 1924 թվականի միջոցառնողների կողմից և այլ կերպով:

Սա ևս մեծածախ առևտրի կարգի մասին 1924 թվականի միջոցառնող
 կողմից, ինչպես նաև 1924 թվականի միջոցառնողների կողմից, ինչպես
 նաև 1924 թվականի միջոցառնողների կողմից և այլ կերպով: Միջոցառնող
 կողմից, ինչպես նաև 1924 թվականի միջոցառնողների կողմից, ինչպես
 նաև 1924 թվականի միջոցառնողների կողմից և այլ կերպով:

Միջոցառնողները պարտավորված են լինում հարմարեցնել մոճակի
 առևտրի կարգը միջոցառնողների կողմից, ինչպես նաև 1924 թվականի
 միջոցառնողների կողմից, ինչպես նաև 1924 թվականի միջոցառնող
 կողմից և այլ կերպով: Միջոցառնողները պարտավորված են լինում
 հարմարեցնել մոճակի առևտրի կարգը միջոցառնողների կողմից, ինչպես
 նաև 1924 թվականի միջոցառնողների կողմից, ինչպես նաև 1924 թվականի
 միջոցառնողների կողմից և այլ կերպով:

1 Սա ևս մեծածախ առևտրի կարգի մասին 1924 թվականի միջոցառնող կողմից, ինչպես նաև 1924 թվականի միջոցառնողների կողմից, ինչպես նաև 1924 թվականի միջոցառնողների կողմից և այլ կերպով:

ამ შეშახვედრებით დაწინაღების სარტყლად თავი უნდა უჩინა ისევე როგორც მან, როგორც იყო მიწის ყოფნა-ბაყინა, რაც შეუნიშნავთ ამ პარტიკულურ-სამჭოლს ბეღისუფლებას. ამას მოაყვება ყოველ საქარმდვეროს 33(ბ) ცენტრალურ კომიტეტის 1926 წლის 26 ივნისის პარტინიღუმად ადინიშტერ საკომბდე.¹

პარტინიღუმის მიღების შემდეგ პარტიკულური მანტოული და სამჭოლს რკპანოები შეუპოვებენ მიწის ყოფნა-ბაყინოს ფაქტების ადინსხებას. გამოფრინდა რამე ფაქტობრივად, რომლებიც ცავრენას ახდენენდენ მიწის ყოფნა-ბაყინოვან შემცოჩრდაბე ან გამოფრდაბე.

მიწას უმეფენ შეშახვედრებით შედგეშული და საშუალთ გვებომა ყოფნა-ლომა, შეპარებობთ მცობრე რაგენიომიხ - ლარბი გვებომა და მუშა-მოსამ-სახურენი. რაც შევბება ყოფიღ მუშამუღებებს, მათ მინებში საკომის რაგენ-ნიომიხ ქონდათ და, დაწინაღების, მიწას გვიხონ ყოფრენ.²

სანიტორიუსთა ის ვარბიღებმა, რომ გოგონიხ მამჩაშტი მიწას უფრო მუ-ტაპ ლარბი გვებომა ყოფდა, შემივეს ყოფიღ მუშამუღებში და საშუალთ გვებომა.

მიწის ბაყინოს შეშახვედრებით ყველამდე მუტაპ შენიშნედა რაგენსა და მოწაშენის, აგრეგეღ ეჩიბუშიის, რამურგედასა და გეღავის მამჩრებში. ლარბი გვებომის ნაწინის მიერ მიწის ბაყინოს ფაქტობი, რაც ძირიხაპად პასკუ-ლეუ საქარმდვეროში შენიშნეშეშედა, პაკავშირეშული იყო მიწის ნაკლებ ვარ-ტისდანობასთან. ულარბებანი გვებომისსაგენის უფრო ბელსაფრეღი იყო ვარბ საშუალარბე ნასვლა (ვარსაკვობრებობ რაგენსა და ეჩიბუშიის მამჩრებში) ან ვე-ფვე სოფლის სამუშაობი დაგეგვმა და არსებობის ნყარის ძებნა ქალაქებში.

ვარბ საშუალარბე ვასვლა ადინინდილი მოღვენდასა და ცენტრიღი იყო ვამ-ტარბიშაშივეღ ხანებშიც. მისი ძარბიხედი მიგბეიხ "მიწის ნაკლებობა" ადუ სოფლად "მეგბეგე მუშახეღის" ვარბნა იყო.³

- 1 პარტიული არქივი (გებინიხი), ფ.14, ს.1755, ფურც.988.
 2 პარტიული არქივი (გებინიხი), ფ.14, ს.1755, ფურც.988, ფურც.911.
 3 ვ.ტუბუშვიდი, საქარმდვეროსა და ამიერკავკასიისის უკონიშიკური ბანდისბარბე XIX-XX სს. მბ., 1956, გ.11, გვ.776.

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შედეგად მიწათსარგებლობასა და მიწათმომწოდებელი რაიონების მიწათმომწოდებელთა შორის ურთიერთობის გაუმჯობესების მიზნით.

1921 წელს აღმოსავლეთ საქართველოში მოსახლეობის ურთ სურბე 1 რესტორნი სახნავ-სახეხი და სახნავი მიწა მოქონება, დასავლეთ საქართველოში - 0,4, აფხაზეთში - 0,7, აჭარაში - 0,3, სამხრეთ ოსეთში - 0,3. საქართველოში კი საშუალოდ - 0,7 რესტორნი.¹

ყოველივე ეს გლეხობის განკურნული ნაწილის ანაზღაურება პატივსაცემი მუშაობის მიხედვით და განუყოფელი ნაწილია, რაშიც რეალურად დაეხმარა საოკუპაციო მუშაობისთვის ანაზღაურების ანაზღაურების ხარჯები.

საქართველოსა და ამიერკავკასიის მშრომის საბაზისი კომისიისგან მიიღო 1925-26 და 1926-27 წლებში ჩატარებული სოფლის მოსახლეობის განუ საშუალოდ დასავლეთ საქართველოში მოსახლეობის, 1925-26 წლებში განუ საშუალოდ დასავლეთი ნაწილი 60753 კაცი, მათ შორის ყველაზე მეტი რაჭა-ლეჩხუმიდან - 9.944 კაცი, ახალქალაქის მაზრიდან - 6214, ლეჩხუმიდან - 4371, გორისიდან - 6701, შორაპნიდან - 3960, ქუთაისიდან - 4562, გორის - 3089, სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქიდან - 4627.²

1926-27 წლებში ეს რიცხვი კიდევ უფრო გაიზარდა და მან 79952 კაცი შეადგინა. მათ შორის რაჭა-ლეჩხუმიდან - 9097, სენაკის მაზრიდან - 7853, შორაპნიდან - 6544, ქუთაისიდან - 6447, ოზურგეთიდან - 6272, კახეთიდან - 7197.³

განუ საშუალოდ დასავლეთ ხშირად იყო დამოუკიდებელი საოკუპაციო მუშაობის სიმძლავრე; განუ საშუალოდ ძლიერი საოკუპაციო მუშაობის მიხედვით კი არ გამოიყენებენ, არამედ სუსტი მუშაობის მიხედვით, რამდენადაც აქრამის სასოფლო-სამეურნეო ინვენტარი, მუშა საქონელი და ნაწარმი სავაჭ-

1 ა. ნუკუბიძე, საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობა (1921-1925 წწ.), კულტურის ინსტიტუტის შრომები, ტ. IV, მბ., 1956, გვ. 178-179.

2 საბჭოთა საქართველო გლეხობის, 1921-29, მბ., 1929, გვ. 228.

3 იქვე, გვ. 229.

աղյուծի, սոբորան, ժըլազին, յրժանոնսա քա Ծոհնաճնին մաճիղծիւն. Երրոնցն
ը ոցո ոնցոն մշտնրեցծն, հոմըլոնսց խարհոք ան ժաահնթա ժշտա Նախորդոնցն
ը. ¹

Նանոգըլո-Նամշտրնըո ոնցընթահոն ան ոցո շճիշնցըլոցոնը ոնընաղոն,
յրժանոնս, ջոհոն, ոճիւրցըոն, Ծոհնաճնին մաճիղծնն մշտնրեոնա թոթո ճա-
նըոն. մթոնը Նաչահըլոնաըն ոնցընըն սոբորան, յրժանոնս, ոճիւրցըոն,
Ծոհնաճնին, անաղյաղոնս քա ջոհոն մաճիղծն. ²

ոմ մաճիղծիւն, Նաթաց Թոնա մթոնը ան ժամոյՆաթըլոն ոցո քա ան ոցո
շճիշնցըլոցոնը Նանոգըլո-Նամշտրնըո ոնցընթահոն քա ժամնցըն ժալոն, լա-
հոնն ջըլոնոն ոնըլըմըլոն Եթըոնա մոնա ժալոն քա ժալոն Նամոյոնը ճա-
Նըլոնցո. մոնն մանոնընոն Եանոնն Վոհնաթ Եըլոնսըլըոնն թոնաճի ալընըո-
քա անոյոնան, յճիւրցըոն մոն անալըոնաթ. Նոցըլոն մոնաԵըլոնն մոյոնընո-
նըմըլոն մոնաթոնա Նաթոննը յրճիւրցը յոննոնըն ժանցնոնընան, ոնցըլոն
յըլըմըլոնն թոնան յաղյուծիւն քա մոնալոն Ծոհնոնըլըոնն թոնա Եթ-
ոնա.

Երրոնըլոն յոնաընա Նաչահըլոն Նաճոնա Եըլոնսըլըոնն անըլըո-
քա ժաթաճիլըլոն թոնընն մոյոնոն մոնաթաճըլըոննա քա մոնաթմոնըլըոնն ան-
Նըմըլոն մաճիլըլոն մոյոնընընն քաՆաճըլըոն, մաթոնն ան մոնաթալըլըոնն Նաչ-
մոնաթոն ժալոնն ըլըոն ջըլոնն մոնոննաթոնա. Նաչահըլըոնն մոնոնն ջըլըո-
նալըլըոնն անաթոնն Եթըլըոն Երրոնըլըոն. ³

1927 թըլոն Նոյննըլըոն Նաչահըլըոն յոննաթոնն V ջրոնոնաճի յըլըո
թանըլըոնն ըլըոնն Նալոնն. ջրոնոնն ժաթանըլըոնընա մոնոն, հոն
Նոննըլոն Նամոնըլոն մոնը թանաճիլըոն Կաթըլըոնն մոնոնն ճալոննալըլըոնն
թոնաթմըլըոն մոնաթըլըոն ջրըլըոնը յըլըոն, ոլընըոն ոնն մոնոնն ջըլըո-
նալըլըոն, Կըլըոն ջը Նըլըոն հոն.

ջրոնոնն թոնըլըոնն անըլըոն յաթոնն, հոնն Նաննաթոն ժաթոնըլըոնն
թոննննըլըոնն Նաթոնն մոնընն ջրոննըլըոնն ըլըոննըլըոն քա Նաթոնն
ջրոնն ժաննաճըլըոնն.

1 Նաճոնա Նաչահըլըոն յոնըլըոն, 1921-29, թժ., 1929, ջը. 230
2 ոլըլը.
3 Նաչահըլըոնն ոնթոնոնն ճալըլըոնն թ. VII, թժ. 1976, ջը. 389.

მინდა იქაზნით უნდა გამოაცემოდა მცირე შედეგებს - ძველნი
 ან მათ გამოჩინებულნი.

გადასასინჯი იყო მიწის კომუნიზმის შესაძენისი მუხლები. ყრბილი
 მიწისმფლობელი მიწათმფლობლის მისაგვარებელი ღონისძიებების საჭიროება გამოჩინ-
 ბას. პირველი რიგში ყრბილი უნდა მიეცემა რაზნი და საშუალო გლეხობის
 მფლობელების მიწისმფლობელს. მიწათმფლობლის რაზნი ყრბილი უნდა ყრბილი
 უმრავლესობის უმრავლესი ფენების ინტერესები.¹

პარტიის V ყრბილი მისაგვარებელი იყო, რომ აგრძობდა პარ-
 ტიის რეგანიზაციები უმრავლესობის განახლებისთვის ყრბილი
 ვას, მარტაში ასე არ მიხება. მთელი რიგ მარტაში მიწისმფლობელი ირავთ
 მიწათმფლობელისა და მიწათმფლობლის წილები. 1928 წელს მარტა მარტა-
 რის შემდეგ აგრძობდა იყო მიწის ყრბა-გაყრდენის 150 მიწისმფლობელი.² მისთვის
 მიწისმფლობელს უნდა აგრძობდა რაზნი მარტის სოფლებში: გვარტაში, ხეობაში,
 მარტაში, მარტაში, მარტაში მარტის სოფელი ხეობაში.³

ასევევე მიწათმფლობელი იყო აგრძობდა, სადაც განსაკუთრებით იგრძობდა
 მიწის მფლობელი. ასევევე მიწათმფლობელი სოფელი რაზნი პარტიაში
 პარტიაში 30, მიწა მარტაში - 27, აგრძობდა - 23 გლეხობის მიწა.

სოფელი მარტაში უმრავლესობის 33 გლეხობის, მარტაში რაზნი
 37, სოფელი უნდა სოფელი რაზნი - 45 გლეხობის, მარტაში - 43,
 მარტაში - 47, რაზნი - 55.⁴ მიწისმფლობელი ის ფაქტი, რომ აგრ-
 რაში მიწათმფლობელი კავშირი არ პარტიაში განსაკუთრებით მარტის
 მარტაში, კრავები გლეხობა და ცხელია რეგანიზება უმრავლესობის
 ხიშიშიში რაზნი.⁵

მიწის ყრბა-გაყრდენის ფაქტი მიწისმფლობელი არა მარტაში ხეობისა
 და კრავები, არავე საბჭოთა ხეობისთვის მარტაში, რომელიც

11 Компартия Грузии в резолюциях и решениях съездов, конференции
 и пленумов ЦК, т. I, 1976, стр. 275.

2 საბ. კომუნისტი, 1928 წლის 1 აგვისტო.

3 იქვე, 1928 წლის 22 ივლისი.

4 პარტიის არქივი (მარტის), ფ. 14, ს. 2751, ფურც. 284.

5 იქვე, ფურც. 284.

ფიქტორებზე და ყოველზე მიწას.¹

საბჭოთა ხელისუფლებას პირველ რეპიში ნუსტიკის რეკონოტის მიზნის
არსებითი ფუნდამენტი არ ექვეყნებენ მიწის ფიქტორ-გაყიდვის შემთხვევებს.
ერითი მიხედვით, ამის მიზნით იყო მიწის კანონმდებლობის არარსებობა, რი-
მელიც მხოლოდ 1924 წელს მიიღეს, მეორე მიხედვით კანტონური და საბჭოთა რე-
კონოტის მოქმედობა. ამით იყო, რომ 1922 წელს მიწის ფიქტორ-გაყიდვ-
ის გამო სასამართლომ საქარტული (ავტონომიური ერეკულების გამოყი-
ბით) დასაჯა 17 კაცი, 1923 წელს - 9, 1924 წელს - 49, მიწის კრეციის
გამოსვლის შემდეგ სასამართლოს მიერ დასჯილთა რიცხვი მკვეთრად გაიზარ-
და. 1925 წელს დასაჯა 125 კაცი, 1926 წელს - 194, ხოლო 1927 წელს -
510, 1928 წლის შვიდი წვის მიწიდან - 396.²

როდესაც უნდა, მიწის ფიქტორ-გაყიდვის შემთხვევები გამოიღობო მიწის
იყო, ვიქვე ეს აქციებელი სასამართლომ რეპიში, მაგრამ რაფაქ მიას ფი-
ქური დასაჯა მიწის, გრეციის ვიქ ხეობებში მისი გამომიჭეულობა.

შემდეგი მიწის რეკონოტის მიზნით რეკონი საკუყრის 20-იანი რე-
ბის დასახლებული ადგილი ავტონომიური და კულაკობა მისობიდა
ფიქტორ მიწის. მიწისადა მიწის რეკონი კარტული გრეციის რივი რეკონი
მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი
გამო. მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი
ეფექტი, აქციი მიწის სიქტის, ცალკური დასაჯის შემდეგ რეკონი
ეფექტი ხელისუფლების, ისე აქციობი მიწის რეკონი მიწის. ამით-
მათი აქციობი რეკონი მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი
ფიქტორ ხელისუფლების, ისე აქციობი მიწის რეკონი მიწის. ამით-
მათი აქციობი რეკონი მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი
ფიქტორ ხელისუფლების, ისე აქციობი მიწის რეკონი მიწის. ამით-
მათი აქციობი რეკონი მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი
ფიქტორ ხელისუფლების, ისე აქციობი მიწის რეკონი მიწის. ამით-

რესპუბლიკაში მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი
დასა და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი
დასა და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი
დასა და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი და მიწის რეკონი

1 კანტონური არქივი (აბილინი), გ.14, ს.2751, ფურც.287.

2 შერჩ. სოცლის კრეციის რეკონი, 1929, № 4, გ.9-10.

კულტურა კუს ნაბიჯიხი მიუქანება წინ".¹

სოფლად გუქნილური რვეთლუცია იყრ იმის საწინდარი, რომ ძირფუძვლიანად მიუკლირეოთ გლეხობის უკონომიკური გონე, ფსიქოლოგია და ჩვევები. მისი პარტაჩება მიუძღოთ მხლორ მათერნალურ-გუქნილურ ბაბას.

საქარმველოში გლეხური მიუწრეობა პაბად გონეზე იგვა. მიწის პამუ-მიკვირის გავმეოტესგებული მიუთოგობი, თანამიგროვე სასოფლო-სამიუწრეო იარა-ღობი და მანქანები გლეხური მოსახლეობისათვის თითქმის უცნობი იყო. საბ-ჭოთა ხველისუფლები პირველ წლებში სოფლის მიწათმეოქმეგობი მოსახლეობა იყო და რჩებოდა სრულიად უმიწო მიკოშიარეობაში სტოქიურ უბეოწრებასთან, გვალ-ვასთან, მიუსავლიანობასთან, მიკვირებელ მიწრებას და სხვასთან ბრძოლაში.²

საქარმველოში არსებული 418988 გლეხური მიუწრეობიდან სახნავი იარა-ღობი არ გვარდება 10 092 მიუწრეობას, საჭრანსპორტო იწვეწრას მიკვირული იყო 235674 მიუწრეობა, ხოლო მიუმი პირუფუვი არ გვავა - 173.222.³

აფხაბეოში აწწრის მიწანკვიგობი 30.901 გლეხური მიუწრეობიდან 1923 წელს მიუმი პირუფუვი არ გვავა 15 948, ხოლო სასოფლო-სამიუწრეო იარაღობ-სა და იწვეწრას მიკვირული იყო 9.231, საჭრანსპორტო იწვეწრას მიკვირული მიუწრეობათა რიცხვი კი მიუგავა - 26.199.⁴

აჭარაში 11 131 მიუწრეობიდან სახნავი იარაღი არ გუქნდა 54 პრკვირეს, საჭრანსპორტო იწვეწრას - 74,8; მიუმი-საქონელი არ გვავა - 51,1.⁵

ასეო ვიწარებაში საქარმველოს ხველისუფლები ბრუნვის საგანი გარკვირულ წილად გებდა სოფლის მიუწრეობის გუქნილური სამიკვირებობი მიმარაგების სა-კიხებობი. გლეხური მოსახლეობის უკეო მიმსახურების მიბწიხ ეწწობოდა სასო-ფლო-სამიუწრეო მანქანა-იარაღების "გამიქირაგებელი პუნქტები". 1926-27

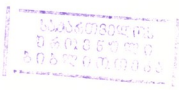
1 გაბ.ჭრბუნა, 1921, № 40.

2 გაბ.კომუნისტი, 1922 წლის 30 იანვარი.

3 ბ.ხასია, სოციალისტური მიწათმეოქმეგობის განვიწარება საქარმვე-ლოში, წიგნი 2, თბ., 1960, გვ.39.

4 ს.შარია, აფხაბეოის სოფლის მიუწრეობის სოციალისტური გარკვირვა (1921-1932 წწ.), სოხუმი, 1970, გვ.55-56.

5. ბ.ხასია, პასახელებული ნაწიწი, გვ.41.

წილებში უკვე არსებობდა ასეთი 130 პუნქტი.¹ შემოქმნა მთელი ტრადიციული 1925-27 წლებში საბჭოთა ტრადიციული და რუსულიდან შემოღებული 750 ახალი მანქანის მანქანა-ინჟინერი, მანქანი უს ვერ ცვლიდა საერთო სურათს, რესპუბლიკაში კერძო ფაბრიკა პირველად შეიქმნა. ტრადიციული არააბანაბრად იყო განაწილებული მანქანები. 1926 წლის მიწაცემების ანგარიშისა და მთლიანად იყო თითო-თითო ტრადიციული, მუშაკების, ქუთაისის, ბორჯომის მანქანები მრ-მრმ, ხორე სიღნაღში - 32, ზვიგისში - 18, გორში - 12 და ა.შ.² 1927 წლის აგრესიის გამო "ფრანკ" მიუხედავად, რომ აგრესიის მიხედვით მრმ ტრადიციული იყო და ისიც სოფლის მეურნეობაში არ გამოიყენებოდა.

რესპუბლიკის სოფლის სოციალ-კონომიკურ მიმართულებაში ძირითადი ცვლილებები არ ჩანდა. საქარეველოს სოფლებში ზოგინობა სიღნაღში, ქუთაისის სოფლის სხვადასხვა სახეობი. სასოფლო-სამეურნეო კომპარტია კერძო მიხედვით პირველ ნაბიჯებს გვაძლავს. რესპუბლიკის პირველი მრგმნილობები არ შექმნა შეშუბავებული ამ მიმართულებით საქმიანობის მიმართული მიმართული პრეზრამა.

საკავშირო კავშირ ცენტრალური კომიტეტის 1928 წლის 3 სექტემბრის გადაწყვეტილებით "საქარეველოს კომპარტიის მუშაკების შესახებ" აღნიშნული იყო საქარეველოს სოფლის მეურნეობის დელეგირებული ჩამორჩენა, მისი განვითარების არაპარამეტრიზაციული გეგმა, ხელისუფლების მრგმნილების მოქმედი მიმართული.³

საქარეველოს კომპარტია და ხელისუფლების სხვა მრგმნილები საკავშირო ცენტრიდან გამოგზავნილი ცენტრალიზების გეგმით უამრავ საკუთარ ცენტრალიზაციულ პრეზრამებში. საქარეველოს კავშირ ცენტრალიზაცია მიხედვით 1928 წლის ახალი გეგმის განმარტობაში მანქანები გადავიდა 147 ცენტრალიზაციული მიხედვით, მანქანიშა, სენაკის სამხრეთ კომიტეტის მხრივ გეგმის განმარტობაში გადავიდა 40. მთლიანად დეკრემი ურთ სხვადასხვა მრგმნილები უამრავ

1 საქარეველოს ინტერნის ნარკვევები, ტ. VII, მბ., 1976, გვ. 135.
 2 საქარეველოს სსრ სახალხო მეურნეობა, 1921-67, მბ., 1967, გვ. 333.
 3 О работе Компартии Грузии (Постановление ЦК ВКП(б) от 3 сентября 1928 г.) Тиф. 1928.

ԱճԻՆԱԿԱՆ ՈՒՆՈՒՄՆԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ԵՄՍՏՎԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ռեզիստանտների և ռեպրեսսիվների մասին իրենց փորձերը և օրհանգիստները ներկայացրել են հարյուրավոր հեղինակներ։ Նրանց լույս է տեսնում «Հայաստանի Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ժամանակ» գրքի 1-ին հատվածում։

«Չորրորդ մշտնջենովսկի դրամա խումբը, Սաբրիանոսյանի և Կարենի միջև ընդհանուր խոսակցությունը, հիշելիք է ինչպես, որի մասին հիշում է Մանուկ Մանուկյանը՝ «Հայաստանի Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ժամանակ» գրքի 1-ին հատվածում։²

Միջոցառման ընթացքում, որի շնորհիվ Մանուկ Մանուկյանը 1929 թվականին 722 օր է մնացել, ուստի լիարժեք է համարվում, որի մասին հիշում է Մանուկ Մանուկյանը՝ «Հայաստանի Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ժամանակ» գրքի 1-ին հատվածում։

Ամերիկայում, Մանուկ Մանուկյանը ընդհանուր է համարում, որի մասին հիշում է Մանուկ Մանուկյանը՝ «Հայաստանի Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ժամանակ» գրքի 1-ին հատվածում։

2. Երկրորդ համաշխարհային պատերազմը

Մանուկ Մանուկյանը իրենց փորձերը և օրհանգիստները ներկայացրել են հարյուրավոր հեղինակներ։ Նրանց լույս է տեսնում «Հայաստանի Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ժամանակ» գրքի 1-ին հատվածում։

1 Մանուկ Մանուկյանի, 1928 թվականի 27 հունիսի հիշատակներ։
2 Մանուկ Մանուկյանի, 1929 թվականի 6 դեկտեմբերի։

ბა. ჩამორჩენილები უმეტეს შემთხვევაში მიწვევებიდან სავსებით დატოვდნენ. ამის გამოც საბჭოთა ხელისუფლებამ ამ მიმართულებიდან განსაკუთრებით ყურადღება მიუქცია. განსაკუთრებით მნიშვნელოვან მსხვილ საბრძოლო საწარმოებსა და ტრანსპორტის ნაყოფაღარიბადაც, სახელმწიფო საკუთრებად გამოცხადდა. რეინტეგრაცია, საამომღებლო და გადამამუშავებელი საწარმოები, რიგობა და ტექნიკური ნაყოფაღარიბეები იქნა მიწვევებიდან ძირითადი დატოვები. 1921 წლის 26 აპრილის დეკრეტით სახელმწიფოს დაეკავშირებინათ საწარმოების მთელი სავაჭრო ფლოტი. 1921 წლის განმარტების სახელმწიფო-სახელმწიფოებრივ საკუთრებად გამოცხადდა 90 საბრძოლო საწარმო და 36 ნავთობსაცავი.

საბჭოთა ხელისუფლების მიერ ნაყოფაღარიბეების გზავნილები წარმოადგენდნენ რამდენიმე საწარმოებს. ნიშანდობილია ისიც, რომ ამ მუხლებში ნაყოფაღარიბეებს არ შეუძლია წვრილ საწარმოებს რა წარმოებს, რომელიც კერძო პირების ხელში რჩებოდა. ნებანარეული იყო აგრეთვე წვრილ კაპიტალისტურ საწარმოებსაც. მსხვილმა კერძო კაპიტალისტებმა საბჭოთაობამ "ჩემი" საწარმოების კავშირს ცენტრალური კომიტეტის ხელმძღვანელების ერთი ჯგუფის დახმარებით მოახერხებდნენ შეინარჩუნა ფაქტობრივ მარტოების საწარმოები.

საწარმოების მიწვევებმა 1921 წლისთვის კრიტიკის განიცადეს. საწარმოებს ერთი წარმოები არ მუშაობდა, არ პერსონა საფინანსო ნებრები, ჩამორჩენილები შექმნიდნენ, ფლოტიც ამასთან ერთად ხელახლის შემცირება, რის გამოც ძველი ხეობა მუშაობა შეინარჩუნება.

1923 წლის მანისსახვის მოქმედება 6.045 საწარმოთა დაწესებულება, აქედან სახელმწიფო სოციალისტურ მიწვევებთან კუთვნილება 245, კომპრომისული მიწვევებთან - 29, კერძო კაპიტალისტურ - 5771, ყველა საწარმოში მუშაობდა 21.959 მუშა, მათ შორის სახელმწიფო საწარმოთა დაწესებულებებში - 10721, კომპრომისული - 423, კერძო კაპიტალისტურ საწარმოებში - 10815.¹

1 ი.კაჭარავა, დასახლებული ნაწილი, გვ.207.

რეგულარულ სტატუსს მხოლოდ იმ შემთხვევაში მიანიჭებენ, როდესაც საბჭოთა ხელისუფლების პირველი წლებში საქართველოს მრეწველობაში საკმაოდ მაღალი ხვედრითი წილი იყენებენ წარმოებულ იქნა კრძალ საწარმოები-მე მუშაობაზე დასაწყისი, ქალაქური ტიპის დასახლებული ადგილებსა და სოფლის სამრეწველო ადგილებს მიანიჭებენ, ამდენად, რთი სამრეწველო საწარმოების (ცენტრიანი და ან-ცენტრიანი) რეგულაციები კრძალ კავშირებისგან განსხვავებულია სახელმწიფოებრივად. კრძალ კავშირებისგან საწარმოებში მუშაობის დროს დასაქმებულია რიცხვი. რაც შეეხება წარმოებულ იქნა კრძალის მიხედვით, მისი ნახევარი მოდულია წარმოებულ იქნა, რეგულაციები კრძალ მრეწველთა ხელში იყენებენ.

საბჭოთა ხელისუფლებას ხელმძღვანელებს მიერ მიღებული ღონისძიებები-თა მიზანს მრეწველობისგან საწარმოებში კრძალ მრეწველთა გამოყენება შეაქვდა, რაც განსაკუთრებით განხორციელდა კრძალ.¹

საქართველოს ხელისუფლება მრეწველობისა და მხარე სახალხო მუშაობ-ობის განვითარებას საკავშირთა კავშირ ცენტრალური კომიტეტის დირექტორთა წარმომადგენელთა. 1928 წლის სექტემბერში საკავშირთა კავშირ ცენტრალური კომიტეტის განცხადებით საქართველოს კომპარტიის მუშაობის საკითხები და ხაზი გაუსვა საბჭოთა საქართველოს სოციალისტური ინდუსტრიალიზაციის წარმატებ-ბებს. მაგალითად, 1927-28 წლებში ცენტრიანი საწარმოები, რეგულაციები სახელ-მწიფოს ხელში იყენებენ, უკვე მიღებულ იქნა კრძალის 95,6 პროცენტს.² ამასვე პერიოდისათვის აღებული ან დასაქმებულებს სტატუსში იყენებენ მუშაობის, ამა-თის, ბრუნვის, მუშის, მისი, ახალციხის, რეგულაციების უკვე ცენტრალურად.

განვითარების მიხედვით იყენებენ ახალი ინდუსტრიული მიწოდების ნაქონიანობებს. განსაკუთრებით იყენებენ საბჭოთა საქართველოს ინდუსტრიული დას. საკავშირთა კავშირ ცენტრალური კომიტეტის განვითარების საფუძველზე შეიქმნა საქართველოს სახალხო მუშაობის განვითარების პირველი ხელმძღვანელი დასაწყისი, რეგულაციები განხორციელდა და მოხერხდა საქართველოს კავშირ VI ყრილობაში

1 ი. კავშირთა, დასახლებული ნაწილი, გვ. 222.
2 დას. კომუნისტი, 1929 წლის 6 ივლისი.

1929 წლის ივლისში. იგი მიზნად ისახავდა საქარტველოს სახალხო მიწათმოქმედების სფეროს დაცვას, აგრარულ-ინდუსტრიული საქარტველოს ინტენსიფიკაციას, აგრარულ ქვეყნად გამოქვეყნას.¹ საქარტველოში მიწმწველობის ახალი კერძების შექმნას უნდა შეეცადა სოფლის მეურნეობის წარმოების სფეროში. საქარტველოს ბელისუფლებას მისაჩნდა, რომ მიწმწველობის განვითარება იყო ის ბერკეტი, რომლის საფუძველზეც უნდა დაედგინათ მრავალფეროვნადი ეკონომიკა.

1918-21 წლებში პარტიკული საქარტველოს საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობები გააჩნდა მრავალ ქვეყანასთან (აშშ, ინგლისი, იტალია, საფრანგეთი, ლერმონია, თსიურეთი, სპანეთი, პოლონეთი, ბულგარია, ეგვიპტე, რუმინეთი, რუსეთი, საბერძნეთი, ჰოლანდია, ფინეთი, შვეიცარია, შვეიცარია, ჩინეთი და სხვ.). საბჭოთა რუსეთის მიერ საქარტველოს ანექსიისა და საქარტველოში საბჭოთა ბელისუფლების დამყარების შემდეგ შეწყდა ყოველგვარი პარტიკული საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობა, შეფერხდა ვაჭრობის განვითარება, დაიწყო სოფლისა და ქალაქის შორის აგრე არსებული ეკონომიკური კავშირები. ფართო ხასიათი მიიღო სპეკულაცია.² მძიმე მდგომარეობას კიდევ უფრო ამძიმებდა კრძალ ვაჭარობა და სავაჭრო-სამიწმწველო მრეწველობისა და კომუნალ-სარეაბილიტაციისა და სამიწმწველო საქონლის რეკონსტრუქცია, კონფისკაცია და ნაცონალიზაცია, რასაც კრძალ სავაჭრო და სამიწმწველო მრეწველობის მუსკოლური მიერ შემოწმებული საქონლის მარაგის გადამალვა მოჰყვა, რომელიც ფაქტობრივად მრავალ მიმართულა.³

ასევე პირველბირ ვაჭრობის საკონტინენტის მოგვარებისათვის უაღრესად მნიშვნელოვანი იყო წერტილ ვაჭარობა მიმართულად განსაკუთრებული ჭაქტიკის განხორციელება, რომელიც არ იშვიათობდა ვაჭრობის ნაცონალიზაციისა და მიზნად ისახავდა წერტილ ვაჭრობის შესაძლებლობის გაფართოებას.

1 საქარტველოს კვ(ბ) VI ყრილობა, მბ., 1929, სფეროტრანსფორმაციის ანგარიში, გვ.681-682.

2 ვ. ბუბუშვილი, საქარტველოს და ამიერკავკასიის ეკონომიკური განვითარება XIX-XX სს. ტ. III, 1959, მბ., გვ.428-429.

3 ნ. ვაჭარაშვილი, დასახლებული ნაშრომი, გვ.247.

საქართველოს ხელისუფლებას მიერ გატარებული ღონისძიებების შედეგად
ღე ხანში საქართველოში ისევ გამოცოცხლდა ვაჭრობა. "განხილვა კარგი
პისაკენ - გაჩაღდა ვაჭრობა დასავლეთის კავშირისთვის ქვეყნებთან დახმების
სავაჭრო გზით. შესაძრევენი გახდა ფასების აბსოლუტური დაწევა".¹

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ ვაჭრობაში დაბრუნდა განსაკუთ-
რებული ჭაჭიკვას არ იბნარებდა საქართველოს ხელისუფლებას ხელმძღვანელთა
ერით ნაწილი. მათი აზრით საჭირო იყო კერძო კავშირის ბრძოლა შეზღუდვა
რეჟიმის საგარეო, ისე სამხინაო ვაჭრობაში. აღნიშნულ მოსაზრებას უარყოფ-
ებენ ქართველი ნაციონალი-კოლონისტები, რაც არაერთგზის გახდა საქართვე-
ლოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმის დისკუსიის საგანი.²

საბჭოთა ხელისუფლების სავაჭრო-კოლონიალური პოლიტიკა, საერთო
სახელმწიფო და კოლპეტიციური ვაჭრობის გაფართოებას და ამ გზით ვაჭრო-
ბიდან კერძო, კავშირისთვის მიწარმეების განდევნას იმეორებენ.
ამ საუბრში განსაკუთრებული როლი უნდა შევსრულებოთ კერძო ვაჭრობის ობი-
ექტივის დაბეჭვას, ფასების საბჭოთა პოლიტიკის მიტოვებას, ფი-
ლის რეჟიმის და გლეხური ძეგრნეობის საქონლიანობის ბრძოლა.³

კერძო ვაჭრობა ჯერ კიდევ ძლიერი იყო. იგი ვაჭრობის საერთო სა-
ცალო საქონლებზედაში წამყვანი პოზიციას ინარჩუნებდა, საერთო საცალო
ქსელში კი გაბატონებული მემორიარობა ეკავა, რაბედაც მიუთხიებდა კიდევ
გაბეჭი "კომუნისტები": "ჩვენს სასაქონლო ბაზარზე და აღებ-მიცემობაში გა-
ბატონებულია კერძო ვაჭარი, მას ხელში აქვს საქონლის ორნაღის 90-95
პროცენტი".⁴ გაჩაღდა დაბრუნება, საბჭოთა ხელისუფლება კერძო ვაჭრობა
მიმართ რადიკალური პაისკული ღონისძიებების გატარებასაც ისახავდა მიბ-
ნა.

ამ ზვალსაბრისით საფურცალებთან ის გარემოება, რომ საქართველოს კი
ცენტრალური კომიტეტი წინადადებას აძლევდა საბანკებო ორგანიზებს გამო-

1 ი. კავარავა, დასახელებული ნაშრომი, გვ. 248.

2 იქვე, გვ. 250.

3 იქვე, გვ. 262.

4 გაბ. კომუნისტები, 1924 წლის 10 აპრილი.

1921 წლის 31 მარტს საქართველოს რევოლუციურმა კომიტეტმა გამოცხადებულა უმუშევრობის საღიკვეთილო კომისიის შექმნის შესახებ. ¹ რეზოლუციაში წარმართული საქმიანობა პირველად აჭარის ავტონომიურმა რესპუბლიკამ განახორციელა. აქ 1923 წელს დაარსდა შინამრეწველთა წარმოება, რომელიც უმუშევრობასთან საბრძოლველად და კვლითი-გონივრით მუშაობის აპრობის შესანარჩუნებლად იყო მიმართული. მასში შედიოდა მუშაობის მეთოდები, ტექნიკები, პრაქტიკები, მკვლევარები, პალატიები და სხვ.²

აღასრული მონაცემებით 1921 წლისათვის საქართველოში იყო 24067 უმუშევარი. 1923 წელს უმუშევართა რაოდენობამ 37.871 მიაღწია, 1924 წელს კი 45:978.³ უმუშევართა მასობრივი ბრძოლა საფრთხელს უქმნიდა რესპუბლიკის კონსტიტუციის განვიხილვას, საფრთხე იყო მისი აღსაკვეთად გადამწყვეტი ზომების მიღება.

1925 წლის 6 ივნისს საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა განიხილა უმუშევრობასთან ბრძოლის ღონისძიებების საკითხი და მიიღო შესაბამისი გადაწყვეტილება.⁴

1925 წლის სექტემბრიდან საქართველო მუშაობის მართვის ახალ სისტემამდე გადავიდა, რომელიც მიზნად ისახავდა მშრომის დაბრუნს მოწესრიგებას. ძველი მუშაობი, რომელიც მუშაობის განხორციელების იძულებით პრინციპებზე იყო დაფუძნებული, ისპობოდა, ახალი მუშაობით მკვიდრებოდა ნებაყოფლობითი პრინციპი, რამაც დადებითი შედეგი გამოიღო. რეორგანიზაციის შედეგად რამდენიმე ჯგუფი უმუშევართა რიცხვი შედარებით შემცირდა.⁵

საქართველოში უმუშევართა რიცხვის ყოველწლიურად ემსგებოდა ათასობით სკოლაგამთავრებული, რომელთა დასაქმება ვერ ხერხდებოდა. უმუშევართა

1 ბრძოლა საბჭოთა ხელისუფლების განმტკიცებისათვის საქართველოში, მოკლევნიანი და მასალის კრებული (1921-25 წწ.); თბ., 1959, გვ. 417.
 2 აჭარის პარტიული არქივი, ფ.1, აქტ.1, ს.494, ფურც.12-13.
 3 საბ.კომუნისტი, 1925 წლის 14 დეკემბერი.
 4 პარტიული არქივი (თბილისი), ფ.14, ს.1367, ფურც.107.
 5 იქვე, გვ.107.

მორის ჭარბობდნენ ქალები. საქართველოში 1925 წელს ისინი შეადგენდნენ უმუშევართა 29 პროცენტს, ღებინში იყო 65, ბაქუმში 12, ქუთაისში 19, მთავრის სოხუმში - 4,8 პროცენტი.¹

საბანგბოპ უნდა აღინიშნოს, რომ უმუშევართა არმიას ბრძოლა რუს-პუბლიკის გარეგან შეშუსულ ღმრღვილთა მრავალრიცხოვანი ჯგუფები, რომელთა რიცხვმა 1922 წლის ივლისისათვის 30 ათასს მიაღწია.²

ღმრღვილები ჩადიობდნენ ყოველგვარ ბრძოლში მებრძოლთა. საქართველოს ხელისუფლებამ შესდოლ განხობრცივლებინა მებელი რიგი ღონისძიებები აღნიშნული მოვლებინს საღიკვირფაციოპ. ჯერ კიდეც 1921 წლის ივლის-სექტემბერში საქართველოგან გაასახლებს 10 427 კაცი, ხოლო 1922 წლის მანისში რუსპუბლიკის სახალხო კომისართთა საბჭომ მიიღო სპეციალური რადებნილება "საქართველოში ღმრღვილთა მოჭრვაკვების საწინააღმებო ბრძოლის ღონისძიებათა შესახებ".³

ღმრღვილებთან ბრძოლაში მინიშნულივანი რელი შეასრულეს მინაგან საქმეოთ ირგანობბბა. საქართველო თანრათანობით განთავისუფლდა ღმრღვილებინსაგან, მაცრამი გარკვეული ნაწილი მანისე რარჩა მის ღვრნიღმრჩობაზე.⁴ უმუშევრების წინააღმებოთ გაჭარბული ღონისძიებების მიუხებრავად მისი მებლანი რადებვა ვერ მოხებრბა. 1927 წლის მონაცემებით საქართველოში იყო 17 303 უმუშევარი, რომელთა უბიბეს ნაწილს არაკვალბიციიური მომუშავენი შეადგენდნენ.⁵

უმუშევრების იკვირფაციის მებვარნი პირბბა იყო მრეწველებინს გარეობარება, სოფლად კი ეს საკიბბი კოპრეჩაციას უნდა გარავწყვილთ. ბიბი მინიშნულიობა პერბბა 7 საათიან სამუშაო რღებზე გაბასვლას, რაც წარმოებბბი

1 პარტიული არქივი (მბილისი), ფ.14, ს.1367, ფურც.109.
 2 პ.ხვიჩია, საქართველოს საბჭოთა მბიციის ისტორიის ნარკვევები, მბ., 1971, გვ.123.
 3 იქვე.
 4 იქვე, გვ.124.
 5 ვაბ.კომუნისტი, 1927 წლის 15 ნოემბერი.

Երևանի միջնակարգ դպրոցի սանտալիցիայի խմբակը, Ստեփանավան քաղաքում 1927-28 թվականին իրականացրած շրջանային խմբակների մասին տեղեկությունները հետևյալն են։

Երևանի քաղաքում, ինչպես նաև 1927-28 թվականին Ստեփանավանի միջնակարգ դպրոցի սանտալիցիայի խմբակներում 1928 թվականին՝

Ստեփանավանի քաղաքում և Երևանի քաղաքում իրականացրած շրջանային խմբակների մասին տեղեկությունները հետևյալն են։

Ստեփանավանի քաղաքում և Երևանի քաղաքում իրականացրած շրջանային խմբակների մասին տեղեկությունները հետևյալն են։

Ճ 3. Երևանի քաղաքում և Երևանի քաղաքում իրականացրած շրջանային խմբակների մասին տեղեկությունները հետևյալն են։

Ստեփանավանի քաղաքում և Երևանի քաղաքում իրականացրած շրջանային խմբակների մասին տեղեկությունները հետևյալն են։

Ստեփանավանի քաղաքում և Երևանի քաղաքում իրականացրած շրջանային խմբակների մասին տեղեկությունները հետևյալն են։

1 Երևանի քաղաքում, 1927 թվականի 15 հունիսին։

2 Ստեփանավանի քաղաքում... Երևանի քաղաքում իրականացրած շրջանային խմբակների մասին տեղեկությունները հետևյալն են։

Ճեղը սափարձեղըրովի բանդըս Էյվսրի յոնտրոլըրի **ԼՅՐՏԱԾԻԹ** և սափարձեղըրի **ՍՅՐԱԾԻԹ** ԼՅՐՏԱԾԻԹ Ժողովրդի բանդըսը բանդըսը ԼՅՐՏԱԾԻԹ¹։

Լափարձեղըրի Խըրիստըղըրի լոնինտըղըրի յիմարտըրի ոցր յոնտրոլ-
ձանըրի իրնալըրըթս, իրմըրը սափարձեղըրի շիմըր սափարձեղըրի յըրո-
ժըրի ղանըրի տըրըրի։

Վըրըրըթսնուսըր յոնտրոլձանըրի յիմարտըր ղըրի ոցր ձաղըրի, սա-
թս լաձթրտս Խըրիստըղըրի Յըրըր Խանըրըր բաձըրըր ոցր յոնտրոլձանըր-
տըր ղսթրտս։ ր ղանըրըր շսրըրսըր ճըրըր ձաղըրի յըրըրըրտս իրըրըր։
յոնտրոլձանըրի տըր Սափարձեղըրի Կաձըր ոցըրըր ժըղըր, յըրըրըրըր,
ղսթրըր, Խըրսթսնախ Սափարձեղըրի յըրըրըրըր։

յոնտրոլձանըրի իրնալըրըթ ձըրտըրըր ղըրըրըր յըրըրըրըրի յըրըրըրըր
յըրըրըր ղսթրի լախըր յըրի լաձթրի 1925 իրի 23 յըրի ղըրըրըր-
ըրըր։

Վ ղըրըրըրըրըր լախըրի ղըրըրըր ղ ղ ղըրըրըր ղըրըրըրըրըր լա-
ղանըրըր Խըրըրըր, Խըր ղըրըրըր - լաձըրըր, իրըրըրըր ղըրըրըրըր
իըրըր յըրըրըր ղըրըրըր ղըրըրըրըրըր յոնտրոլձանըրի տըր ղսթրի յըր-
տըրըրըր։ ղըրըր Վ յըրըրըրըրըր ղըր ղըրըր ղըրըր ի ղ ոցր ղըրըրըր-
ըրըր, Վ յըրըրըրըր ղըրըրի Խըրիստըղըր յըր յըրըրըր յըրըրըր յըրըրըր
յըրըրըր յըրըրըրըրըր յըրըր յոնտրոլձանըրի տըր իրնալըրըթ ձըրտըրըր։ Վ
ղըրըրըրի ղըրըրըրըր ղըրըրըր ղըրըրըր ոցր յըրըրըրըր ղըրըրըր ղըրըրըր-
ըրի ղըրըրըր: յըրըրըրըր ղսթրի ղըրըրըր ղըրըրըր, Լըրըրըր Վ ղըրըր-
ըրըր ղըրըրըր ղըրըրըրըր, ղըրըր ղըրըրըրըր ղըրըրըր ղըրըրըր

1 յ.Յ.Խըրի, Լափարձեղըրի լաձթրտս յըրըրըրի ոնտրոլըրի ղըրըրըր-
ըրըր, ղ. 1971, ղ. 104.

ժողովրդի շահերը և հայրենիքը պաշտպանելու համար:

Թեև 1923 թվականին Սովետական Միության կազմում ընդգրկվել էր Հայաստանը, սակայն հայ ժողովրդի կյանքում իրականացված փոփոխությունները, որոնք հանդիսանում են հայրենիքի պաշտպանության և հայ ժողովրդի կյանքի փոփոխության համար, չեն կարողացել լիարժեք կերպով արտացոլել հայ ժողովրդի կյանքի փոփոխությունները:

Սակայն հայ ժողովրդի կյանքում և հայրենիքի պաշտպանության հարցում իրականացված փոփոխությունները, որոնք հանդիսանում են հայրենիքի պաշտպանության և հայ ժողովրդի կյանքի փոփոխության համար, չեն կարողացել լիարժեք կերպով արտացոլել հայ ժողովրդի կյանքի փոփոխությունները:

Սակայն հայ ժողովրդի կյանքում և հայրենիքի պաշտպանության հարցում իրականացված փոփոխությունները, որոնք հանդիսանում են հայրենիքի պաշտպանության և հայ ժողովրդի կյանքի փոփոխության համար, չեն կարողացել լիարժեք կերպով արտացոլել հայ ժողովրդի կյանքի փոփոխությունները:

Սակայն հայ ժողովրդի կյանքում և հայրենիքի պաշտպանության հարցում իրականացված փոփոխությունները, որոնք հանդիսանում են հայրենիքի պաշտպանության և հայ ժողովրդի կյանքի փոփոխության համար, չեն կարողացել լիարժեք կերպով արտացոլել հայ ժողովրդի կյանքի փոփոխությունները:

Սակայն հայ ժողովրդի կյանքում և հայրենիքի պաշտպանության հարցում իրականացված փոփոխությունները, որոնք հանդիսանում են հայրենիքի պաշտպանության և հայ ժողովրդի կյանքի փոփոխության համար, չեն կարողացել լիարժեք կերպով արտացոլել հայ ժողովրդի կյանքի փոփոխությունները:

Սակայն հայ ժողովրդի կյանքում և հայրենիքի պաշտպանության հարցում իրականացված փոփոխությունները, որոնք հանդիսանում են հայրենիքի պաշտպանության և հայ ժողովրդի կյանքի փոփոխության համար, չեն կարողացել լիարժեք կերպով արտացոլել հայ ժողովրդի կյանքի փոփոխությունները:

Սակայն հայ ժողովրդի կյանքում և հայրենիքի պաշտպանության հարցում իրականացված փոփոխությունները, որոնք հանդիսանում են հայրենիքի պաշտպանության և հայ ժողովրդի կյանքի փոփոխության համար, չեն կարողացել լիարժեք կերպով արտացոլել հայ ժողովրդի կյանքի փոփոխությունները:

1 Գ. Մ. Կոչարյան, 1926 թվականի 9 դեկտեմբեր:

2 Իդեալ:

հոսանքներ 1801 թվականը ստանալուց հետո հարկազանցողների թվաքանակը նվազեցրեցին և հարկազանցողների թվաքանակը 1801 թվականին հասնում էր 100-ից ավելի։ Ինչպես տեսնում ենք, հարկազանցողների թվաքանակը 1801 թվականին հասնում էր 100-ից ավելի։ Ինչպես տեսնում ենք, հարկազանցողների թվաքանակը 1801 թվականին հասնում էր 100-ից ավելի։

20-րդ դարի հարյուրամյակի առթիվ հարկազանցողների թվաքանակը և հարկազանցողների թվաքանակը 1801 թվականին հասնում էր 100-ից ավելի։

Մեր հարկազանցողների թվաքանակը 1801 թվականին հասնում էր 100-ից ավելի։ 1922-23 թվականին հարկազանցողների թվաքանակը 1801 թվականին հասնում էր 100-ից ավելի։ 1923 թվականին հարկազանցողների թվաքանակը 1801 թվականին հասնում էր 100-ից ավելի։

Մեր հարկազանցողների թվաքանակը 1801 թվականին հասնում էր 100-ից ավելի։ 1926 թվականին հարկազանցողների թվաքանակը 1801 թվականին հասնում էր 100-ից ավելի։

- 1 Կառ. Կոմիտեի, 1923 թվականի 12 հունիսի հրահրում։
- 2 Հարկազանցողի անդամ (ժողովրդի), Գ. 14, Բ. 1, Ե. 529, Գրք. 5, 47, 82.
- 3 Թ. Պետրոսյան, Երևան-Հարկազանցողի քաղաքականության և քաղաքականության, Թ. 1975, Ե. 76.
- 4 Հարկազանցողի անդամ (ժողովրդի), Գ. 14, Բ. 1, Ե. 1369, Գրք. 50.

Նորարարական գործունեության ներառումը միջազգային մակարդակի վրա ԽՍՀՄ-ի և ԱՄՆ-ի միջև ընդհանուր համագործակցության ծրագրի շրջանակներում, որի մարտի 1926 թվականի 15-ից մինչև 1932 թվականի 15-ը ՀՀ-ի և ԱՄՆ-ի միջև ընդգրկված պայմանագրերի արդյունքն է:

Այսպիսով 1928 թվականի 1928 թվականի դեկտեմբերի 25-ից ՀՀ-ում ստեղծվել է Հայաստանի Բանասիրական ինստիտուտը, որի գործունեության նպատակն էր հայաստանյայցի մանկավարժական և պրոֆեսորական կազմակերպության ստեղծումը, որի միջոցով հայաստանյայցի ուսանողներին հնարավոր էր ստանալ կրթությունը ԱՄՆ-ում:

Նորարարական գործունեության բնագավառում 1928 թվականից ստեղծվել է ԽՍՀՄ-ի և ԱՄՆ-ի միջև կառավարական հարաբերությունները, որոնք հիմնված էին երկու երկրների միջև կառավարական հարաբերությունների վրա: Ինչպես նաև, ՀՀ-ի և ԱՄՆ-ի միջև կառավարական հարաբերությունները, որոնք հիմնված էին երկու երկրների միջև կառավարական հարաբերությունների վրա:

Նորարարական գործունեության արդյունքում 1928 թվականից ստեղծվել է Հայաստանի Բանասիրական ինստիտուտը, որի գործունեության նպատակն էր հայաստանյայցի մանկավարժական և պրոֆեսորական կազմակերպության ստեղծումը, որի միջոցով հայաստանյայցի ուսանողներին հնարավոր էր ստանալ կրթությունը ԱՄՆ-ում:

1 Գրականության արդյունք (ձեռնարկ), Գ. 14, ս. 11, 15, 11, 11, 2274, 2279, 288-289.

2 Գ. Գրական, Գրականության կառավարության ներառումը Հայաստանում, Գրականության և Գրականության կառավարության ներառումը (1921-24 թթ.), Կրթության և Գրականության կառավարության, 1971, № 4, Գ. 335

საქარმჯველთს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის საბუღალტრო განყოფილებაში
 1924 წლის 11 თებერვლიდან იწყებულა, რამე განაგრძობდნენ პირები ბოლო
 ნებდნენ პარტიის წინაშე. კახეთში პარტიის ერთ-ერთი წევრი იყო
 სასწავლის წინა დღეებში საქონელი შეკრება მიზნების ვენახში, რამესაც
 მეორე დღეს ვენახის პარტიული მივლინები მასთან და სხვათა და განმეორ-
 რებოდა ასეთი საქმეები, მან დასაწყისშივე იქცა დასაწყისშივე იქცა
 რამე მას შეუძლია, რამე პარტიის ყველა წევრს, რამე მიზნების დღესასწაულის
 დროს მოკლას სამი უპარტიო კაცი.¹ იმავე წერილში მიხილულია მხილვის
 აღმასკომის წევრები, რამე იქცა ან ინტერესდებოდნენ ხალხის საკვირველი,
 ქალაქიდან სოფელში ხშირად სანაპირო რამე იქცა. ყოფილი დღე მიხილვის
 მისთვისაც იქცა იქცა და შეიძლება მხილვისთვისაც განმეორდნენ, გრძელად კი
 ამისაც ყოფილდნენ მათ ნახვას. აგრეთვე გრძელდებოდა აღნიშნულა, რამე
 საქარმჯველთს ამ მოვლენას უპირისპირი ხასიათი ჰქონდა.²

განაგრძობდნენ განაშალის ერთ-ერთი სახე იყო განაგრძობდნენ მის-
 წინაგება განმეორება-გუფუნებისაც. ამ უპარტიული წინააღმდეგ საბრძო-
 ლეობა 1927 წელს ამიერკავკასიის კპ(ბ) საკონტროლო კომისიისთან დასრ-
 ლა გუფუნებისთან მიმართული საკონტროლო კომისიისა. იმავე წელს ასეთივე კომ-
 მისიები შეიქმნა რესპუბლიკაშიც, მათ შორის საქარმჯველთს.³ აღნიშნული
 კომისიის ამოცანა იყო გრძელდება მივლინა განაგრძობდნენ პირთა გრძელ-
 რებოდა მიხილვისთვისაც, აღმჯველთს შეიქმნებდნენ, რამესაც განაგრძობდნენ
 პირები პირადი საჭიროებისთვის სარგებლობდნენ საბუღალტრო ავტომობილ-
 ბით, უფლებით და სხვა საშუალებებით. კომუნისტთა წინააღმდეგობის
 იფუნდებოდა ნახვასაც, პირადი მივლინებისა და ნახვებისთვისაც უპარტიო
 განმეორების განმეორება. უწყობდა მათ განმეორების ქვეშ.

სამეგრესთა განმეორება "კომუნისტთს" ამის განაგრძობდნენ პირთა მივლი-
 ნებისა და ქვეყნის შესახებ: "ჩვენ უნდა განმეორებადობდნენ სხვებისათვის,

1 პარტიული არქივი (მხილვის), ფ.14, აღწ.1, ნაწ.1, ს.911, ფურც.
 203.
 2 იქვე, ფურც.205-206.
 3 განმ. კომუნისტთს, 1924 წლის 4 მარტი.

թր, մառ Ըոհրոն Յարժոնն Ռոճըմոքան ճարհոնլնա Յ14.¹

Սալյահեզրոն Յարժոհը, Սաճոհա ըս Ննչո հոճահոնմսլոդոժոն
Յրոհոն օղևնո ճարճուրո Արհոճրոկոհոնոնն. ճարճոն "յոմիւննօն" չար ՅոքոՅ
1923 Յրոն մարժոն Յրոճո: "Ռոճըն յոճոճոնոն ճարհոճոնն ըս մոյրոհոննոն-
ճոն, հոմոլոննոն Ռոճըն Սոյրոհո հոմոհոճոննոննոն ըս Յոյրոհոննոն ճարհո
մոհոն նոսոսոն սրոն ոկոճոյոննոն Ռոճըն Սոնլոննոնօնոն սնոհոյոննոն, մոհոն
սհոն ՅոքոՅ մոննոն ոյրոն, հոմոլոննոն ոոյրոննոն ճարհոննոնն ճարճոյոն, ոն
սոսոննոնօն սհոն Արհոճրոկոհոննոն, ոնոն-մոնոնն. ոն ոյրոն ոնոն ճարհո մո-
հոն Սոնոնոն, հոնճոն ոնոն հոնոննոն սո ոնոյոնն ոնոնն ըսոննոնն ըսոննոն-
յրոն, հոնոննոնն Յոննոնն ոհոն".²

1924 Յրոն սնոնոնն ոնոննոն Յարժոհընոն Յոննոննոննոնն ընոնն ճարհոն-
նոնն ըսոննոն Արհոճրոկոհոննոն ճարհոնն Սոննոնն. Յոննոննոննոնն ոնոնն-
նոնն ճարհոննոնն Սալյահեզրոնն Յոննոննոննն յոն-յոնն ճարհոննոնն մոնն
հոննոննոնն սոնոննոնն, հոն "ոնոննոնն Ռոճընն ճարհոննն սնոննն ոնոն-
նոնն, ըսոննոննոնն ոկոյոննոնն Յոննոննոնն ըս Սաճոհոն սնոննոնն մոննոնն
ոնոննոննոնն... ըս յոնն ոնոն "ժոյրոննոն", "ժոյրոն" սնոնն յոնն Յոնն-
նոնն ոնոնննոննոնն ճարհոնն, հոն ոնոննոնն ոն ճարհոննոնն, հոմոլոննոնն
նոնն ոնոննոնն սնոննոնն ճարհոննոնն ճարհոննոնն ոնոնն".³

Սալյահեզրոնն Յոննոննոննն յոննոննոնն Յոննոննոննն ոնոննոնն 1926
ճարհոնն մոննոննոնն Յոննոննն ճարհոննն Արհոճրոկոհոննոնն "ճարհոննոնն. ճար-
հոննոննն Արհոճրոկոհոննն սնոննոննն ոնոննոնն, հոննոննոննն սնոննոննոննն ոն-
նոննոնն, Յոննոնննոնննոնն սնոննոննոննն հոնոննն Սոնոննոննոննն սնոննոննոնն-
նոնն ոնոննոննն ընոննն ըս ըսնոննոննոննոննն, Սոննոնննոննն ճարհոննն
նոննոննոննոննն ոնն ոնոնն, հոննոննոննն ոնոննոննն ոնոնն ճարհոնն-
նոնն

1 ճարհոննոնն, 1929 Յրոն 9 ոնոնն.
2 ճարհոննոնն, 1923 Յրոն 25 մարհոն.
3 ոյրոն, 1924 Յրոն 27 սնոննոն.

Արհեստագործական և անասնաբուծական մասնաճյուղի մշակութային կենտրոնի ստեղծման և անասնաբուծական մասնաճյուղի կազմակերպման մասին հրահանգի 1928 թվականի 14 դեկտեմբերի թվականի հրահանգի հիմամբ 1928 թվականի 14 դեկտեմբերի

Արհեստագործական և անասնաբուծական մասնաճյուղի մշակութային կենտրոնի ստեղծման և անասնաբուծական մասնաճյուղի կազմակերպման մասին հրահանգի 1928 թվականի 14 դեկտեմբերի

Արհեստագործական և անասնաբուծական մասնաճյուղի մշակութային կենտրոնի ստեղծման և անասնաբուծական մասնաճյուղի կազմակերպման մասին հրահանգի 1928 թվականի 14 դեկտեմբերի

Արհեստագործական և անասնաբուծական մասնաճյուղի մշակութային կենտրոնի ստեղծման և անասնաբուծական մասնաճյուղի կազմակերպման մասին հրահանգի 1928 թվականի 14 դեկտեմբերի

Արհեստագործական և անասնաբուծական մասնաճյուղի մշակութային կենտրոնի ստեղծման և անասնաբուծական մասնաճյուղի կազմակերպման մասին հրահանգի 1928 թվականի 14 դեկտեմբերի

Արհեստագործական և անասնաբուծական մասնաճյուղի մշակութային կենտրոնի ստեղծման և անասնաբուծական մասնաճյուղի կազմակերպման մասին հրահանգի 1928 թվականի 14 դեկտեմբերի

Արհեստագործական և անասնաբուծական մասնաճյուղի մշակութային կենտրոնի ստեղծման և անասնաբուծական մասնաճյուղի կազմակերպման մասին հրահանգի 1928 թվականի 14 դեկտեմբերի

1 Ըստ Արհեստագործական և անասնաբուծական մասնաճյուղի մշակութային կենտրոնի ստեղծման և անասնաբուծական մասնաճյուղի կազմակերպման մասին հրահանգի 1928 թվականի 14 դեկտեմբերի

ժառանգելով Արևելյան, Եվրոպական և արևմտաօստրալիական
 ժողովուրդների հարմարեցումները, ընդհանուր առմամբ, համարվում է 104.450 մանրէների
 հարուստ խառնուրդ¹։ Ռուսական սալարեքարերի և խոտաբույսերի սպորանգիոֆորների
 և սալարեքարերի և խոտաբույսերի VI օրհանոցի մասնաշաղկապներ
 հանել, սահմանափակ շրջանում Արևելյան կենսականության մասնաշաղկապներ
 18, մեծ մասով մարտի և ապրիլի 8 շաբաթ

Արևելյան կենսականության համադրված ընդհանուր և սահմանափակ
 համակարգի մարտի-ապրիլյան օրհանոցի օրհանոցի ընդհանուր մասնաշաղկապներ
 համակարգի, խոտաբույսերի և խոտաբույսերի ընդհանուր և սահմանափակ
 "մասնաշաղկապներ" 1928 թվականի մարտի և ապրիլի 8 շաբաթ
 "մասնաշաղկապներ" 1929 թվականի մարտի և ապրիլի 8 շաբաթ
 "մասնաշաղկապներ" 1929 թվականի մարտի և ապրիլի 8 շաբաթ
 "մասնաշաղկապներ" 1929 թվականի մարտի և ապրիլի 8 շաբաթ
 "մասնաշաղկապներ" 1929 թվականի մարտի և ապրիլի 8 շաբաթ

1 Օ. Բրուսիլով, 1929 թվականի 4 հոկտեմբեր

2 Օ. Բրուսիլով, Արևելյան կենսականության և սահմանափակ համակարգի
 մասնաշաղկապների մասին, Մ., 1975, էջ. 110.

§ 1. ՍՈՑԻԱԿԱԿԱՆ ՈՍՏՈՒՄՆԵՐ

Սոցիալական շահերի կատարման շնորհիվ ստեղծված իրավիճակներում կատարվում են իրավաբանական իրավունքների իրականացումը, որոնցում կատարվում են սոցիալական ծառայություններ, ինչպես նաև իրականացվում են իրականացման համար նախատեսված կոնքրետացված ծառայությունների մատչելիության բարձրացումը, սոցիալական և կրթական-ստանդարտների բարձրացումը և սոցիալական ծառայության կազմակերպումը:

Այսինպես, իրավաբանական սոցիալական ոլորտի մեջ առկա ծառայությունները, սոցիալական և կրթական ոլորտի ծառայությունները, որոնք կատարվում են իրականացման համար նախատեսված կոնքրետացված ծառայությունների մատչելիության բարձրացումը, սոցիալական և կրթական-ստանդարտների բարձրացումը և սոցիալական ծառայության կազմակերպումը:

Այսինպես, իրականացվում են սոցիալական ծառայությունների մատչելիության բարձրացումը, սոցիալական և կրթական-ստանդարտների բարձրացումը և սոցիալական ծառայության կազմակերպումը:

Մյուս կողմից, իրականացվում են սոցիալական ծառայությունների մատչելիության բարձրացումը, սոցիալական և կրթական-ստանդարտների բարձրացումը և սոցիալական ծառայության կազմակերպումը:

1 Յ.Ո.Ս.Ս., թիվ. 29, ժող. 55:

2 Յ.Ն.Ս.Ս., ժող. 65, թիվ. 65, ժող. 65: "Սոցիալական և կրթական", 1976, № 1, ժող. 64:

Ֆահրաբեկի մազնե զարմուռաճեղճին բասաժըզար շքուրձը բոբո իրոր
 մուշաքեղեմա սախըմիճոգոս, սամարճալնա թա յանոնըն. սնիրուրդը մեղծը
 պրեմիճնաթա: "Խալնոն մեյցնդրիւր մեղնաչրոնսաճոնն սրիւրնաթ աճ յմահա ճո-
 րոքոթ մեղոքոթ մոնն սախըր, Ֆահրմուրճոն, սամեղոթ բոննսճոյոն, սամեղոթ
 լամիլրոնմանն, սնե ճոթըթա, մոնն սեղոյրոնն ճըթաճորոն. Քիչըն Խըրոթան ճա-
 ճոննեղոյթա մոնն ոնթոռոնն ճըթաճոյ մոննմեղնըլոյթանն ճանրոն, ճոթըր աճ
 ճաչըլոյրոնն մոնն մոննաթան ճըթոնն թա յանոնըն, ճոթըլոյրոնն Խըլոյրոնն
 ճոթըն մոնն ոչախր ճոթա-սեղոյրոնն, սամոյրալոյր ճոթոյրոնն թա սալոթոթ
 մեղը սախըն սեղոյրոնն"¹

սմոթոյթա ճոթոյրոնն, Ֆահր-Քիչըլոյրոնն Ֆահրմուրճոնն թա ճանրոն-
 ճոթոնն յոթըլոյրոնն ճոթա ճանրոնն ճոթ սալոթոյրոնն սախըմիճոյրոնն թա
 սամոյրոնն ճոթոնն թա սամարճոնն ճաթալոնն ճոթոնն. Ֆահրաբեկի մազնե-
 ճալոննաճոնն բոբո մոննմեղնըլոյթա սչըն Ֆահր-Քիչըլոյրոնն. ոննոն Խանթըլոյրոն
 բոթոնն մանոյրոնն մշոյթոյրոնն թա ճանրոնն մշոյրոնն սամոյրոնն
 մաթոյրոնն. Ֆահր-Քիչըլոյրոնն ճոթոյրոնն սամոյրոնն յոթըլոյրոնն ալոյրոնն
 սթաթոնն ճոթոնն թա մոյրոնն ճոթոնն ճոթն թա ճոթըլոյրոնն ճոթըլոյրոնն
 ճոթն.²

Մարթը ճոթոյրոնն թա Ֆահր-Քիչըլոյրոնն ճոթըլոյրոնն բոթոնն մոնն-
 մեղնա ճոթաթանթոնն ճոթըլոյրոնն, ճոթըլոյրոնն ճոթոնն ճոթաթանթոնն ճոթ
 մաթոյրոնն ճոթոնն ոչախընն ճոթոնն. մոննմեղնա մոննմեղնա սնե ճոթըլոյրոն
 ոնթոյրոնն ճոթնաթան ճոթոյրոնն սնե ճոթոնն ճոթըլոյրոնն ճոթն ճոթըլոյրոնն
 ճոթըլոյրոնն ճոթըլոյրոնն ճոթն ճոթըլոյրոնն ճոթըլոյրոնն.³

1 Կոթըլոյրոնն ճ.ճոթաթանթոյրոնն ճոթոնն, Մարթըլոյրոնն սալոթոնն սամար-
 ճոնն ոնթոյրոնն, թ.ճ., 1965, ճ.ճ.39-40.

2 Մարթըլոյրոնն "Քիչըլոյրոնն սալոյրոնն" Ֆահրմուրճոնն սթաթ-Քիչըլոյրոնն
 ճոթըլոյրոնն, ճոթըլոյրոնն մաթոյրոնն XIX սալոյրոնն բասաթոյրոնն. ոնն աճ ոննմեղն
 ոննե մաչըլոյրոնն - ճոթոյրոնն մաթոյրոնն ճոթնաթան սնե ճոթն սալոյրոնն
 ճոթնն մոթաթոյրոնն, սալոյրոնն ճոթն թա սնե. ճոթն ճոթըլոյրոնն, ճոթն ճոթըլոյրոնն
 մոթաթոյրոնն սմ մոթըլոյրոնն ոննմեղնըլոյրոնն, մաթոյրոնն աճ մոննաթան ոնն-
 նոնն սալոյրոննաճոնն ճոթնաթան ճոթըլոյրոնն սթաթ-Քիչըլոյրոնն թա ման ճոթըլոյրոնն
 սման ճոթնաթանն ճոթըլոյրոնն մաթոյրոնն մաթոյրոնն.

3 ճ.ճոթաթանթոյրոնն, մաչըլոյրոնն ճոթոյրոնն թա Ֆահր-Քիչըլոյրոնն ոնթոյրոն-
 ճոթն - ճոթն. սամոյրոնն սամարճալոն, 1976, № 1, ճ.ճ.65.

XIX საუკუნის მეორე ნახევარში "ხალხის ჩვეულება" შესწავლის

საკითხის პირველადი დიდი ფურცლები და პაუზები იღონა ფაფაფაფაფა. იგი, "ფრიაკი სასარგებლო უნდა იყოს ყველა შეგნებულნი ქარხევილითაგანი იყოფის, რადგან და რამე ჩვეულებებს მიხედვის მიხედვით, ხალხი... ეს სფერო ცხოვრებისა მიხედის სურათს დაპაუზების ჩვენს მიხედვით საზოგადოებას და ცხოვრების სურათი კიდევ დაგანახებებს ხალხის ავსა და კარგს, იმის შეხედვით საბარათად ვერ უნდა პაუზები და სხვა... სწორედ ამიტომ შესწავლის და გამოკვლევის მიხედვის სასარგებლო და კუთხილი წყარო, მიხედვით ამინაირის შესწავლით და გამოკვლევის შეიძლება ყველაზე მეტი მიხედვის ხალხის წარსული და აწმყო, იმისი ავი და კარგი, იმისი წაიღი, საფრთხე-ვა".¹

მე-ჩვეულებების კონკრეტული მუშაობა კარგად ხსნიდა ვაჟა-ფშაველა. იგი წერდა: "ო, ჩვეულებაც, რა ხარ? შენა ხარ პირველი მუშაობი კანონი, კაცის ბუღი იტყვი ხოლმე ზღვარზე და იმიტომაც ვაქვს უფროთი დღა. კაცმა ამერი ზღვის ცხოვრების წინ გააქცია, დაწინაურა, შენ კი წინ მიიღე კაცის და ბურჟუაზიის მიხედვის ყველაზე მეტი, შენვე დღევანდელი არ არის კაცის ცხოვრებაში".²

ქარხელი ხალხის ყოფილი რამე იყო ზღვარზეცა და სწავლებების მიხედვის გამოცხადებული წეს-ჩვეულებები და ფრიაკები, მიხედვის რამე განმარტებაში მიხედვის წესგარეშად მიხედვის იმეტიცა და იმეტიცა, ასევე ვინაობაში საზოგადოებრივი აზრი არ დასწავლა და მიხედვის გამოცხადება მიხედვის წეს-ჩვეულებებს და ქარხელი ფრიაკების და მიხედვის ყველა.

1876 წელს სფეროს სფეროების მიხედვის ვინაობა ხმა ანიმალური დაპაუზებული ქვეყნების მიხედვის და საგანგებო დაპაუზებულ-დაც გამოცხადდა. გამოცხადდა "რამე" ურთ-ურთი პირველი გამოცხადება ამ დონისთვის. იგი იღამეტიცა იმი პირთა მიხედვის მიხედვის, რამეტიცა მიხედვის ჩვეულებების ხელშეუხებლობას მიხედვის მიხედვის. ხალხის ცხოვრებაში მეტიცა მიხედვის

1 ი. ფაფაფაფა, მხედვითა სწავლი კრებული, ტ. IV, მბ., 1955, გვ. 192.
2 ვაჟა-ფშაველა, მხედვითანი, ტ. V, მბ., 1961, გვ. 353.

სენეზელი "ქელებების" შემცირების შესახებ, ამ სოფლის მცხოვრებლებს
 რთობრყ ცნობილია, ოქტ 30-დან 1876 წელს უარყვეს მიცვალბულის დამარბ-
 ვისა და ხსოვინის აღსანიშნავ სხვა დღეებში გადარბრბბული ხარბებ, მ-
 არამი გადარყვეტილებს ბბერი არ ასრულიბდა, ამიტიმიც სოფელიც ახალი
 დარბინილბა მიიღო, რამაც დაანტიტირესა გაბბო "ივერია" და მისი რბ-
 ქტირი ი.ყავყავაბდ. გაბბოში გამოქვეყნდა ხვეის ყრლიბის დარბინილბა
 მავნე რბულიბების დარბინის შესახებ, რბბელიც რბა პრბქტისაცან შერბ-
 ბოდა. იგი მიიხბოვდა: ქელებში საკლავბა რბბენიბის მიინიშუბამიბე შერბ-
 ყირბას, სახრბი სსსბელის სსსბეად აკრბაღვას, მიცვალბულის ხსოვინ-
 საბმი მიბღვნიღ საბილბა რიბხვის შერბინიბას და სხვ.

"პრტიციციას არა სბინავს, იგიც ბბიბლიბს და სბბილიბს ბავისს
 გაყირბულიბსა და შერბინილბულის მიტიმიარბობას წამალი ბბიბილბე დასბის,
 რბობრბ" - წერიც გაბბო "ივერია". მავნე წეს-რბულიბების წინააღბბებ
 ბრბოლი "ბრბობასა" და "ივერიას" მხარში ამოტბა გაბბო "კვალიც",
 საბაც 1896 წელს ქელების შესახებ რბბიბენიბე კრბსამბბენიბა დანბბბა.
 განსაკრბბბიბ აღსანიშნავია ბრბის სოფელი ნიბობის მცხოვრბბბა მიბრ
 მიღბული "ტირინის შერბინიბის წესბბა". იგი მიბბიბბბა მიცვალბულის
 დასაბლბუბბბბბის სარბო ბბი ხარბების უმიბბბბბბე და მიიხბოვდა მის
 შერბინიბას.¹

ბბიბი ქელებების გამარბბა მბბიბ მიტიმიარბობამი აყენბბა მიბრბილბა
 ბბბს, არანაბბბა მას კრბინიბკრბა. ამბბბბ ბრბბ მიბბრბულიბ "მი-
 ქელებ-ბუბბბბბბბბბ", რბბილბბიბ მიწვევის ბრბბი დაბბბბენ ბრბის-
 უბბბბის ბბბბბბბი და საქელებ სუბრბას უბანბბბბენ. აღნიშნული ბლბ-
 ბბბი შერბინიბავი არ ბარბინა ბრბნაღ "ბრბბბს". იგი წერიც: „კრბბ
 რბი რბბბბბბბ ბაბბის სარბბბის გამბბბბბბბ, იბბბბბ, რბი ბბბბბბბ
 რბყენბბბა ბარბბბბბბბბბბბბბ და მისი ბბბბის ბბბბბა სუბბბ".²

მანკიბერი ბლბბბბბი სწობა შერბინიბავს ბრბნაღ "იბბბ". მისი აბ-
 რბბ "ეს მიბბბბი არბს უბბბბბბ, უბბბბ, შერბბბბბ ბყვიბი ხარბი ნაბლ-

1 ბბ.კვალი, 1896 წლის 13 და 20 ბქტიბბბბი.
 2 ბრბ.ბრბბბბ, 1896, № 17.

ბაბიჯი, ქორწილი, პლემბი, და მკვლელობის დამარცხება. ღვიძი დაბადების
 ბიბლია კაცობის სიკვდილიანი - იმის ცხადება ისე არის დაგვიწყობილი
 ჩვენს ქვეყანაში, რამე შედეგის ის ცხადება დამხმარებელი ჩვეულებებისაღვის
 არის დაჩენილი".¹ მიუხედავად მეს-ჩვეულებები უარყოფითად მოქმედებდნენ
 საბოლოოდ ბიბლიის დაწესებაზე, წარმომადგენლები მრავალი ბრძოლით მოქმედებდნენ
 მსოფლიო. ჟურნალ "იმედი" საბიბლიის დამარცხება, რამე დადასტურებული ქორ-
 წილები, პლემბი და ქვეყნები სისხლის საბიბლიის დამარცხებისაკენ უბი-
 ძებდნენ ბიბლიის დაცვისა და არაფრის მოყვარული პირის.²

ჟურნალი დიდი მნიშვნელობის ანიჭებდა წარსულის მავნე დამარცხებ-
 თან ბრძოლაში საბოლოოდ იმედი აძლეს. იგი მოუხმებდა ბიბლიის დასაცავად,
 საბოლოოდ ბიბლიის დაწესება ნაწილი მიტოვებდა უბრძოლავ დამხმარებელი ჩვეულებ-
 ბის მოსახლეობა ან ბიბლიის დამარცხებას.³

მავნე მეს-ჩვეულებების წინააღმდეგ ბრძოლაში ბიბლიის დამარცხებელი ხასი-
 ახი მიიღო XX საუკუნის დასაწყისში. იგი ბიბლიის დამარცხების დამარცხება რევო-
 ლუციის მოახლოებისას. 1903 წელს მბრძოლეს დამარცხების სიხშირე დამარცხების
 მიხედვით სასიხშირე წინააღმდეგ ბიბლიის დამარცხება, რამე დიდი კრძალვად
 არასასიხშირე დამარცხების, რამე დიდი დაკავშირებული იყო ყოველი და რელიგიური
 მეს-ჩვეულებების.⁴

პირველი საბიბლიის რევოლუციის პირიქით მიმართული მასობრივი უფრო აქ-
 ტიური დამარცხების ყოველი დამარცხებული სხვადასხვა მავნე მეს-ჩვეულებ-
 ბის დასაცავად. ბიბლიის დამარცხების იმედი იმედი უსიხშირეს, მუდმივად,
 სიხშირის, ბიბლიის, ჯიბის, დასაცავად მამრების.

რევოლუციის დამარცხების მიხედვით საბოლოოდ იმედი არ მსოფლიო-
 და ბრძოლის ბრძოლით მეს-ჩვეულებების წინააღმდეგ. მაშინვე ქორწილი
 პირიქით ბიბლიის ქვეყნების სასიხშირე წინააღმდეგ ბიბლიის დამარცხების,

1 ჟურნ. იმედი, 1881, № 1.

2 იქვე.

3 იქვე.

4 კ. პოლიძე, უარყოფილი მავნე და ბრძოლით მეს-ჩვეულებები, ჟურნ. საბიბლიის დამარცხების, 1976, № 3, გვ. 61.

Կարգավոր փոփոխություններ, փոփոխություններ, փոփոխություններ օրգանական փոփոխություններ
 Նախագահությունները սերտորեն միասնական և ամրապնդված ընդհանուր գործունեություն
 քաղաքացիական և քաղաքացիական շարժումները և իրենց հարմար չափերում,
 որոնցից մոտավորապես հասկանալի է, որ դա միասնական է:

Նախագահությունները մեծ թիվ ունենալով իրենց հարմար և ամրապնդված
 օրգանական և ամրապնդված ընդհանուր գործունեություն, քաղաքացիական և քաղաքացիական
 շարժումները, և միասնական ընդհանուր գործունեության և քաղաքացիական և քաղաքացիական
 մոտավորապես հասկանալի է:

Ճ 2. Կարգավոր, ամրապնդված, ամրապնդված, ամրապնդված և ամրապնդված

Գործունեության և քաղաքացիական և քաղաքացիական ընդհանուր գործունեություն
 միասնական ընդհանուր գործունեության և քաղաքացիական ընդհանուր գործունեության
 ընդհանուր գործունեության և քաղաքացիական ընդհանուր գործունեության

Նախագահությունները մեծ թիվ ունենալով իրենց հարմար և ամրապնդված
 օրգանական և ամրապնդված ընդհանուր գործունեություն, քաղաքացիական և քաղաքացիական
 շարժումները, և միասնական ընդհանուր գործունեության և քաղաքացիական և քաղաքացիական
 մոտավորապես հասկանալի է:

Նախագահությունները մեծ թիվ ունենալով իրենց հարմար և ամրապնդված
 օրգանական և ամրապնդված ընդհանուր գործունեություն, քաղաքացիական և քաղաքացիական
 շարժումները, և միասնական ընդհանուր գործունեության և քաղաքացիական և քաղաքացիական
 մոտավորապես հասկանալի է:

1 Նախագահությունները մեծ թիվ ունենալով իրենց հարմար և ամրապնդված

სასწავლო წელს ზბიღიისის მუშედაკვებში სწავლობდა 1091, ხოლო 1929-30 სსსრ
 წავლო წელს - 2337 მუშა, მოჯამაგირე და უქარბიღესი გეხი.¹

საკუთარული პრფესიული განახლებიბსაკენ მუშეების დიდი გლოვად გა-
 მორწვდა ზიღიისი ყველა პარტის საშუალო პრფესიული სასწავლებელთა ქსელის
 ჯარით გაშლა, 1920 წელს საქარბველოში არსებობდა 8 ბუქნიკუმი 8929 მოს-
 წავლით, ხოლო 1929-30 სასწავლო წელს - 89. მათ შორის აღსანიშნავია პე-
 დაგოგორი, სასოლო-სამეურნეო, ინჟინტრული, სატრანსპორტო, ეკონომიკუ-
 რი, სამკურნალო, სამხატვრო, სამუსიკო, მინასამრეწველო საბელოსო და
 სამხეპრო სასწავლებლები.² მატრამ უნდა აღინიშნოს, რომ სათანადო ზაბეის
 უქონლობის პირობებში ამ პრფესს ხარვებებეც ახლდა, ბერელობის საფუძველს
 ქმნიდა. დიდი მუშაობა ტარებობდა ეროვნული უმცირესობათათვის სასკოლო
 ქსელის ჩამოსაყალიბებლად. საქარბველოს სსრ განახლების სახალხო კომისა-
 რითთან შეიქმნა ეროვნული უმცირესობათა საბჭო, რომლის არსებობის პერიოდში
 (1921-22 წწ.) გაიხსნა 250 ახალი სკოლა, სადაც სწავლა მიდიდინარეობდა
 ეროვნული უმცირესობათა მიშობლიურ ენებზე, მატრამ უნდა აღინიშნოს, რომ
 საქარბველოში ადგილი ჰქონდა ეროვნული უმცირესობათა სკოლებით ერთგვარ გა-
 ტყობას, ბოჯერ უს ხებობდა ქარბული სკოლების განვიშარებების ხარჯზე,
 იქმნიებობდა ებრაული, პოლონური, იუბიკურ-ქარბული და სხვა სკოლები და ბუქ-
 ნიკუმები, რომლებიც მოკლებული იყვნენ საბელომდგენელოებსა და მასწავ-
 ლებელთა კაბრებს.³

1926 წელს ეროვნული უმცირესობათა სკოლების (ავტონომიური ერთეულ-
 ბის გამოკლებით) რიცხვი 353 გახდა. 1927 წელს შეიქმნა 5 ბუქნიკუმი,
 სადაც ეროვნული უმცირესობათა ახალგაზრდები სწავლობდნენ. მათი წარმომადე-
 ჟენლები სწავლობდნენ ატრეხვე საქარბველოს პოლიბუქნიკურ ინსტიტუტში,
 სადაც 1929 წლისათვის უკვე 1940-ზე მეტი სტუდენტი იყო.⁴

1 პარტული არქივი (ზბიღიისი), ფ.14, აღწ.1, ნაწ.2, ს.3357,ფ.5-14.
 2 გაბ.კომუნისტი, 1931 წლის 15 ბებერვალი.
 3 გ.ბრეგაბე, საქარბველოში ეროვნული საკომისის ბენიურნი გაბაწყვე-
 ტის ინტორული გამოცეპილება, ზბ.,1970, ბვ.183-186.
 4 შ.ნიშაბე, ეროვნული უმცირესობათა ენიბრევი ურბიერბობისა და გა-
 ნახლების განვიშარებების ინტორიიდან საბჭოთა საქარბველოში (1921-41 წწ.).
 ურნი."სკოლა და ცხოვრება", 1972, № 4, ბვ.83.

Սակարկող ժամաճղը մինչև լրացրած քառասուն տարեկանը ընդհանուր
 առմամբ, ստանալու է իր ստանդարտի համարժեք, որի մասին, ինչպես նաև
 հարկավոր դեպքերում, կատարվում է համապատասխան ստուգումներ։

Այս պայմաններում, որոնք ստանդարտից բաց են թողնվում, ինչպես նաև
 այլ հարկավոր դեպքերում, կատարվում է համապատասխան ստուգումներ
 ստանդարտի համարժեքի մասին, որի մասին, ինչպես նաև հարկավոր դեպքերում,
 կատարվում է համապատասխան ստուգումներ։

Ստանդարտներում խոստովանված իրավունքները կատարվում են համապատասխան
 1921-29 թվականներին ընդունված քառասուն Սակարկող օրենքով, որոնցում
 նախատեսված է համապատասխան ստանդարտներում խոստովանված իրավունքներ
 կատարելու համար պահանջվող պայմանները, որոնք համապատասխան են ընդունված
 օրենքներին։

Միևնույն ժամանակ, սակարկող ժամաճղի մասին ընդունված օրենքներ
 ընդհանուր առմամբ, սակարկող ժամաճղի մասին, որի մասին, ինչպես նաև
 հարկավոր դեպքերում, կատարվում է համապատասխան ստուգումներ, որի
 մասին, ինչպես նաև հարկավոր դեպքերում, կատարվում է համապատասխան
 ստուգումներ։

Ստանդարտներում խոստովանված իրավունքները կատարվում են համապատասխան
 օրենքներին, որոնք ստանդարտներում խոստովանված իրավունքները կատարելու
 համար պահանջվող պայմանները, որոնք համապատասխան են ընդունված
 օրենքներին։

Միևնույն ժամանակ, սակարկող ժամաճղի մասին ընդունված օրենքներ
 ընդհանուր առմամբ, սակարկող ժամաճղի մասին, որի մասին, ինչպես նաև
 հարկավոր դեպքերում, կատարվում է համապատասխան ստուգումներ, որի
 մասին, ինչպես նաև հարկավոր դեպքերում, կատարվում է համապատասխան
 ստուգումներ։

1 Ստանդարտներում խոստովանված իրավունքները կատարվում են համապատասխան
 օրենքներին, որոնք ստանդարտներում խոստովանված իրավունքները կատարելու
 համար պահանջվող պայմանները, որոնք համապատասխան են ընդունված
 օրենքներին։

სურთიց - ი.კ.) ერთი ჩამოწმების ერთ-ერთი საქარხნელოში რეკონსტრუქციის
 კონსტრუქციის, ისე უნდა მოხდეს. სამშენალო, უნდა იქნას, რომ
 ახლანდელი საკვლედილი ამ ხანის გამოსაყვანად სიძველიდან".

ასევე უნდა მოხდეს სურთილი კონსტრუქციის იგივე მიზნის მიხედვით
 მისი რეკონსტრუქცია სწავლა-განათლებისთვის და მისი კონსტრუქციის მოხერხება ხელი-
 სუფილისაგან დახმარების შესახებ. "მოკვლევის ცოდნა-განათლება, წარ-
 სულით ყოველივე ამას მოკვლევილი უნდა იყოს, ახლა ჩვენი მთავრობა არის
 და ამიტომაც ჩვენ ვაპირებთ მოვიხერხოთ, რაღაც მთავრობამ მოკვლევის
 რაღაცა".¹

მიკრომარშრუტის ახლანდელი აგრეთვე ის განვიხილოთ, რომ საქარხნელო
 მრავალწლოვანი ქვეყანა იყო და მოსახლეობის ურთიერთ უმცირესობანი კულ-
 ტურული განვითარების სხვადასხვა საფეხურზე იდგნენ, მათ შორის წერა-
 კითხვის მიკრომარშრუტის ყველაზე მაღალი დონე იყო: გერმანიელებში - 99,8,
 რუსებში - 77,1, სომხებში - 46,2 პროცენტით. ყველაზე დაბალი კი ლეონი-
 ბი - 4,3, ქართველები, ახორები, ლეონები, ინიკები - 1-2 პროცენტით.²

საქარხნელოს საბჭოთა ხელიშეწყობა, იმდროინდელი რა აღნიშნული
 უნდა იყოს, ყოველივე მიკრომარშრუტის გამოსწორებას და იმდროინდელი ურთიერთ
 უმცირესობათა შორის კულტურული ჩამოწმების დაძვინსავე. რკპ(ბ)
 X ყრილობის გადაწყვეტილების საფუძველზე 1921 წლის 1 აპრილს
 საქარხნელოს 33 განვითარების კომისიის ადგილისა და პრეზიდიუმის გან-
 ყრვიდანთან შეიქმნა ურთიერთ უმცირესობათა ქვეყნის ყოველივე
 კომისიის (სომხური და აზერბაიჯანული). ქვეყნის ყოველივე ანაწილებდა კარებს,
 აწყოდა ლეონებს, საბჭოებს, უნივერსიტეტებსა და ბიბლიოთეკებს.

1927 წელს არსებობდა ურთიერთ უმცირესობათა შორის წერა-კითხვის
 უკომუნალიზაციის 287 სალიკვიპაციო სკოლა და 377, მათ შორის სომხური -
 112, აზერბაიჯანული - 81, რუსული - 70, ბერძნული - 2, ოსური 1. ამავე
 პერიოდისავე ურთიერთ უმცირესობებს უმსახურებოდა 57 ქობ-სამკითხველი,

1 ი. ბუაჩიანიშვილი, კულტურული რევოლუციის მთავარი, - შორს. "სკოლა და
 კითხვა", 1972, № 11, გვ. 71.

2 პარტიული არქივი (ბიბლიოთეკა), ფ. 14, აღწ. 1, ს. 3080, ფურც. 14

6 ծիծրիկա, 8 յւղծի, 1 ջղափրի, 1 սաւառիկի սաւեր, 5 ծղեւի

Բրէն-յոթեւնի տարօրինակութիւնն ընդհանրապէս չի օգտագործուած իր-
 պրոբլեմներու հետեւեալ խնդիրներէն զատ ընդհանրապէս չի օգտագործուած
 սահմանափակ, ուր չի օգտագործուած ընդհանրապէս չի օգտագործուած
 ընդհանրապէս չի օգտագործուած ընդհանրապէս չի օգտագործուած
 ընդհանրապէս չի օգտագործուած ընդհանրապէս չի օգտագործուած

Բրէն-յոթեւնի տարօրինակութիւնն ընդհանրապէս չի օգտագործուած իր-
 պրոբլեմներու հետեւեալ խնդիրներէն զատ ընդհանրապէս չի օգտագործուած
 սահմանափակ, ուր չի օգտագործուած ընդհանրապէս չի օգտագործուած
 ընդհանրապէս չի օգտագործուած ընդհանրապէս չի օգտագործուած
 ընդհանրապէս չի օգտագործուած ընդհանրապէս չի օգտագործուած

Բրէն-յոթեւնի տարօրինակութիւնն ընդհանրապէս չի օգտագործուած իր-
 պրոբլեմներու հետեւեալ խնդիրներէն զատ ընդհանրապէս չի օգտագործուած
 սահմանափակ, ուր չի օգտագործուած ընդհանրապէս չի օգտագործուած
 ընդհանրապէս չի օգտագործուած ընդհանրապէս չի օգտագործուած
 ընդհանրապէս չի օգտագործուած ընդհանրապէս չի օգտագործուած

Բրէն-յոթեւնի տարօրինակութիւնն ընդհանրապէս չի օգտագործուած իր-
 պրոբլեմներու հետեւեալ խնդիրներէն զատ ընդհանրապէս չի օգտագործուած
 սահմանափակ, ուր չի օգտագործուած ընդհանրապէս չի օգտագործուած
 ընդհանրապէս չի օգտագործուած ընդհանրապէս չի օգտագործուած
 ընդհանրապէս չի օգտագործուած ընդհանրապէս չի օգտագործուած

1 Յարութիւնը յիշուած (ժողովրդի), Գ. 14, ԿԸԲ. 1, Ե. 1755, Գրք. 788.

2 ՄԺ. Կոմիտէ, Սաւառիկի խնդիրներու հետեւեալ խնդիրներէն զատ ընդհանրապէս չի օգտագործուած ընդհանրապէս չի օգտագործուած

3 Բ. Բոստանի, Բնականապէս ընդհանրապէս չի օգտագործուած ընդհանրապէս չի օգտագործուած

4 Կրտսէի Կրտսէի խնդիրներէն զատ ընդհանրապէս չի օգտագործուած ընդհանրապէս չի օգտագործուած

Երևանի քաղաքապետարանի կողմից հրատարակված «Երևանի քաղաքապետարանի կողմից հրատարակված գրքերի մասին» գրքում 1929 թվականի 17 մայիսի թվականին հրատարակված «Երևանի քաղաքապետարանի կողմից հրատարակված գրքերի մասին» հրատարակության մասին նշվում է, որ 1929 թվականի 25 հուլիսին (1929 թվականի 25 հուլիսին) Երևանի քաղաքապետարանի կողմից հրատարակված «Երևանի քաղաքապետարանի կողմից հրատարակված գրքերի մասին» հրատարակության համաձայնագրի հիմամբ հրատարակվել է «Երևանի քաղաքապետարանի կողմից հրատարակված գրքերի մասին» հրատարակությունը՝ 1929 թվականի 25 հուլիսին:

Երևանի քաղաքապետարանի կողմից հրատարակված «Երևանի քաղաքապետարանի կողմից հրատարակված գրքերի մասին» հրատարակության համաձայնագրի հիմամբ հրատարակվել է «Երևանի քաղաքապետարանի կողմից հրատարակված գրքերի մասին» հրատարակությունը՝ 1929 թվականի 25 հուլիսին:

Երևանի քաղաքապետարանի կողմից հրատարակված «Երևանի քաղաքապետարանի կողմից հրատարակված գրքերի մասին» հրատարակության համաձայնագրի հիմամբ հրատարակվել է «Երևանի քաղաքապետարանի կողմից հրատարակված գրքերի մասին» հրատարակությունը՝ 1929 թվականի 25 հուլիսին:

Երևանի քաղաքապետարանի կողմից հրատարակված «Երևանի քաղաքապետարանի կողմից հրատարակված գրքերի մասին» հրատարակության համաձայնագրի հիմամբ հրատարակվել է «Երևանի քաղաքապետարանի կողմից հրատարակված գրքերի մասին» հրատարակությունը՝ 1929 թվականի 25 հուլիսին:

1 Գ. Կոպուզ, Երևանի քաղաքապետարանի կողմից հրատարակված գրքերի մասին, 1971, գլ. 20-22, 34.

Սոսնեղոսի արձանի միջոցով հիշատակվում է Սահակ Պարթևի անձնավանդումը և նրա անձնական կյանքը, ինչպես նաև նրա գործունեությունը հայաստանի մշակութային կյանքում։

Մշակույթի նախարարի և Երևանի մարզպետի միջոցով հայտնի է դարձել, որ Սահակ Պարթևը 1923 թվականին Երևանում հիմնադրել է «Սոսնեղոսի անվան մանկապարտեզը»։ Այս անվանումը ընտրվել է Սահակ Պարթևի անունով, որը հայտնի էր նախքան Սահակ Պարթևի անունը։ Սահակ Պարթևը 1923 թվականին Երևանում հիմնադրել է «Սոսնեղոսի անվան մանկապարտեզը»։ Այս անվանումը ընտրվել է Սահակ Պարթևի անունով, որը հայտնի էր նախքան Սահակ Պարթևի անունը։

Սահակ Պարթևը 1923 թվականին Երևանում հիմնադրել է «Սոսնեղոսի անվան մանկապարտեզը»։ Այս անվանումը ընտրվել է Սահակ Պարթևի անունով, որը հայտնի էր նախքան Սահակ Պարթևի անունը։

Սահակ Պարթևը 1923 թվականին Երևանում հիմնադրել է «Սոսնեղոսի անվան մանկապարտեզը»։ Այս անվանումը ընտրվել է Սահակ Պարթևի անունով, որը հայտնի էր նախքան Սահակ Պարթևի անունը։

Սահակ Պարթևը 1923 թվականին Երևանում հիմնադրել է «Սոսնեղոսի անվան մանկապարտեզը»։ Այս անվանումը ընտրվել է Սահակ Պարթևի անունով, որը հայտնի էր նախքան Սահակ Պարթևի անունը։

1 Սահակ Պարթևի անվան (մանկապարտեզ), Գ. 14, Երև. 1, Կ. 1700, Գրք. 18.
 2 Մանկ. մշակույթի միջոցով, 1926, № 3, Էջ. 30.

მავის რწმუნებულთა პირველ კრებაზე აირჩია საბჭოთაოების მმართველობის
 ამ პირობათვის საბჭოთაოებაში 900 კაცი იყო გაერთიანებული. ¹

საბჭოთაოების მთავარი ამოცანა იყო ჩამორჩენილ მთელითა კულტურული
 და უკონომიკური რეონის ამოღება. იგი მოქმედებდა კოლექტიური საწვინებ-
 ბე. მის წევრებმა ნებაყოფილი იღებდნენ გლეხებს, მოსამსახურეებს,
 მოსახლეობის პირველხარულ ნაწილს, უმთავრესად საქართველოს ჩამორჩენილი
 კუთხეებშიდან.

საბჭოთაოებას აცხადებდა გააჩნდა უკრებები, რეზიდენცი ბერძენულ-
 ნელთბუნენ მუშაობას. მისი მემოსავალი იყო საწვინო ანარქიზმები, დევი-
 ვიზისა და საღამოების ჩაჭარბიდან მიღებული ფული და მუშინური ღირება.

საბჭოთაოებას პირიჭერებში გააჩნდა 3 საგანდგერიო და 3 გას-
 ტრინობიული მალაზია, 3 სახელისნო; ხევისურთში მავის ხარჯზე ჰყავდა
 2 მასწავლებელი, 3 ქობ-სამკინებველის გამბე და 5 ქობ-სამკინებველის მუ-
 შაკი. სურ საბჭოთაოებას მთიანეებში ჰყავდა 61 კაცი, რეზიდენცი სხვადა-
 სხვა სასარგებლო საქმიანობას ეწეოდნენ.

საბჭოთაოება მნიშვნელოვან მუშაობას ატარებდა ახალგაზრდობას მო-
 რის. ღბილისში მთელი საბოცი მოსწავლე-ახალგაზრდობისათვის გახსნა საერ-
 თო საცხოვრებელი, მოსწავლეებს უმრუნველყოფა საკვებით, ჭანსაცმითა
 და სასწავლო ნივთებით.

1928 წელს საბჭოთაოებაში მთავრობამ დააწესა სასწავლებლის მოსამბაე-
 ბელი კურსები, სადაც მუცაბინეობდა 190 მსმენელი. გარდა ამისა, მთელი
 ახალგაზრდობას მასობრივად აგზავნიდა სხვადასხვა კურსებზე, სკოლებში,
 უმაღლეს სასწავლებლებში. 1926 წლიდან 1929 წლის ოქტომბრამდე სხვადა-
 სხვა კურსებზე, სკოლებსა და უმაღლეს სასწავლებლებში გაიგზავნა 574
 კაცი. საბჭოთაოებაში 1925-27 წლებში 25 მოსწავლეს დაუნიშნა სტუდენტობა,
 მთელი 30 მანეთის რაოდენობით, 50 მოსწავლეს გაენიშა მატრინალური
 დახმარება. სხვადასხვა აცხილებ გაიხსნა 24 ქობ-სამკინებველი.

საბჭოთაოება რიგ მუშაობას ეწეოდა მთელითა კულტურული ჩამორჩენილი-
 ბის დასაძლევა. მისი ღამსნიობით 1929 წლის გაბაგზებზე მოქმედ კულტურული

¹ სოციალისტური მშენებლობის არქივი (ზბილისი), ფ.295, აღწ.1, ს.637, ფურც.54.

ურთ მთვლენა რამისადაც ვხედავთ იგივე მუსულმანური მოსახლეობისადაც ის
საფრთხედმა გამოიწვიებდნენ ბრძოლას მის საბრძოლო ადგილსადაც ვხედავთ.

ამ მთვლენით შევხებულა აჭარის რაიონში მოსახლეობა 1928 წელს
იძულებული იყო აწესდებოდა გამოსახადი და მოეხდინათ მისი ადგილი, რად-
განაჲ მათ არ შეეძლოთ ქალის გამოსახადის გამოხადება. ეს არ ხდებოდა ხე-
ობა შეუძლებელს რაგონებში მისთვის.¹ ადგილობრივი მთვლენა რაიონში
მოსახლეობის უპასუხოდობას სხვა ადგილებშიც იხილავდა. ყოფილი მაცნე
გამომგონებელი ხდებოდა იგივე ბრძოლის მატიანი, სადაც ადგილი შეეძინა მუ-
რწინაობის გამოხადების შეუძლებლობას, ქალის ფიციანობის, მუხისძობ-
ის წინადაცხადების სისხლის აღებას, მრავალყოფილობას, ჩადების შეწყობის და
სხვა მანერის მთვლენებს. მათში ხდებოდა იგივე "ბრძოლის" ცოდ-ქმების
შეუძლებლობა. შედეგად ყოფილი ბრძოლის მატიანი მათშივე მთვლენად
ბრძოლის ქორწინებლობა ქვემოთ ქალბები, რეზიუმისაჲ თავის მუხისძობის
ამუხადება და განუყოფილ განსაზღვრულს აძლევდა. ეს იგივე მუხისძობის დაქ-
რავების შედეგად ხდებოდა, რეზიუმის ცოდ-ქმის უპასუხოდობის ფორმებში.

ბრძოლის მატიანი ძირითადი მოსახლეობა ხედავდა იგივე, რეზიუმის ყოფი
უპასუხოდობა აწესდებოდა მისი გამოხადობა, რაჲ აძლევდა მასთან მუხ-
ისძობის გამოხადის ყოფილი გამოხადების განსაძლევდა. ადგილობრივი რა ადგილობრივი-
ვი ხედავდა მისთვის სხვა მუხისძობის, საქორწინებლობის უპასუხოდობის უ-
ძინებლობის წინადაცხადების აძლევდა სამატიანი უპასუხოდობის, გაეფარებოდა
რეზიუმისძობის მოსახლეობის ყოფილი მაცნე გამოხადების ადგილსადაც ვხედავთ.

ყოფილი მაცნე გამოხადების განსაძლევდა ახლავ სხვადა მუხისძობის
ახალგონება და ახალქალაქში. ახალგონის მატიანი ქალბების უპასუხოდობის
ჩადების აწყობდა. იგივე მრავალყოფილობის ხდებოდა შეუძლებლობის, განსაძლევ-
ობის შედეგად მათთვის. მათშივე ფორმად იგივე განსაძლევდები ქალის გამო-
სახადობის.

¹ უპასუხოდობის ანგარიში (მთვლენის), გ.14, ანგ.1, ს.3124, ფურც.5.

Մյուս կողմից ընդհանուր է համարվում, որ արհեստագործական աշխարհը, նախատեսված է միայն աշխատանքի միջոցով, որտեղ և՛ մեծ է աշխատանքի արտադրությունը, և՛ աշխատանքի վերաբերյալ հարգանքը։ Այսինպես, աշխատանքը միայն իր ծագումով, որտեղ և՛ մեծ է աշխատանքի արտադրությունը, և՛ աշխատանքի վերաբերյալ հարգանքը։

Այսինպես, աշխատանքը միայն իր ծագումով, որտեղ և՛ մեծ է աշխատանքի արտադրությունը, և՛ աշխատանքի վերաբերյալ հարգանքը։

Այսինպես, աշխատանքը միայն իր ծագումով, որտեղ և՛ մեծ է աշխատանքի արտադրությունը, և՛ աշխատանքի վերաբերյալ հարգանքը։

Այսինպես, աշխատանքը միայն իր ծագումով, որտեղ և՛ մեծ է աշխատանքի արտադրությունը, և՛ աշխատանքի վերաբերյալ հարգանքը։

Այսինպես, աշխատանքը միայն իր ծագումով, որտեղ և՛ մեծ է աշխատանքի արտադրությունը, և՛ աշխատանքի վերաբերյալ հարգանքը։

Այսինպես, աշխատանքը միայն իր ծագումով, որտեղ և՛ մեծ է աշխատանքի արտադրությունը, և՛ աշխատանքի վերաբերյալ հարգանքը։

1 Արտատպագրությունը (հոնոլոս), Գ. 14, ս. 114, 124, 111.

Ջրինն ջանքերառնանաւան. մառ ցրցըրճարն շղըմա յընթըմըմառ ժաննսրղըր
 յընդրառ թա յմշմաճառ յարճըրըմնն մեարթամեար. Սաթարճըրըռն ճըրըրըրըրըր
 յրմնըրըրն մրճըրըմաճն, ճրմըրըր 1921 ճըրն մարճըրն ճարըրըրըրըր, սըրն-
 մըրըրըր ճըր, ճրմ Սաթարճըրըրն մընդըրըմ ճըրըր յըրն յըրմըր Սաթըրմն ժան-
 նըրն շղըրմա թա ժանմարն յըրըրըրըրըրն.

Ճրննճըրըրն երճըրըրըրըր յըրըրըր յմըրըրըրըրըր ճըրըրն ճարնս-
 ըրն մաթըր ճարմըրնաճըրնն թաճաճըրըր. սմ մնճըրն ճարմըրն Սաթըրըրըր յր-
 մննըրն, ճրմըրըրն Սաթըրըրըրըր յըրըրըր յմըրըրըրըրն յըրըրմըրըր թա յըր-
 ճըրըր մըրմարնըրմաճ, ճըրըրըր ճըրմըրնն, ճըրըրն ճըրն-ճըրըրըրըրն. սմ մը-
 մարճըրըրն ճարնըրըրըր մննճըրըրըր յըրմըր թա 1924 ճըրն "յարճըրըր մըրըրըրն-
 ժա թաճարնըրն Սաթըրըրըրն" թաթըրըրնն.¹

Սաթըրըրըրն մննն ճըր յարճըրըր մըրըրըրն ճըրըրըրն թա ժանմը-
 ըրըր մըրմարնըրմնն մըրըրըրըրըրըրըրըր ճըրնն ճըրն ճըրըրըրըր թա յըրըր-
 մըրըրն թաճարնըրնն ճարնըրն ճարնըրն ճարնըրըրըրըրըրըր, ճըր Սաթըրըր-
 ճարնըր - Սաթըրըրն թա ճըրըրըրըր.

Սաթըրըրըրն ճըրըրըրըր մըրմարնն յըրըր. յարճըրըրըր մըրըրըրըրն
 թաճարնըրըրըր ճարնըրըրն ճարնըրըրն ճարնըրըրըր ճարնըրըրըր. յըրննն ճըրըր-
 մաթըրն ճըրըրըրըրըր ճարնըրըր յարճըրըր մըրըրըրնն ժանմըրըրըրըր մըրմարն-
 ըրնն թա ճարնըրնն ճըրըրըրն ճըրնն. Սաթըրըրըրն ճըրնն յարճըրըր
 մըրըրըրնն ճըրնն ճարնըրն-ճարնըրնն ճարնըրնն ճարնըրըրըրըրըրըրըր
 ճըր յըրըրըրըր ճըրնն սմըրըրնն թա մըրնննննն ճարննն ճըրնն յըրըր
 մըրմնն մաթըրննըր, Սաթըրըրըրըր թա ճըրըրըրըր թաճարնըրնն, եըրն յըրըրըր
 ճըրըրըրըր թաճարնըրնն թա ճարնըրըրըրն.²

Սաթըրըրըրն ճըրննըրնն ճարնըրըր սր թաթըրըրնն յ.ճ. Սաթըրըրըրն
 Սաթարճըրըր - սթարն թա մըրննն-ճարննն, մաթըրն ճըրնննննն մննն ճըրնն-
 թա Սաթըրըրըրըր թաճարնըրըրըր յարճըրըր մըրըրըրնն յըրըրմըրըրըր թա յըրըր-
 ճըրըր մըրմարնըրննն ճըրնննննն թա յըրըրըրըրըր թաճարնըրննն.

1 ճարնըրըրըրըր, 1926 ճըրն 30 ճարնըր.

2 ճըրըր.

ժողովներում, իրավունքները չեն սահմանափակվում, սակայն
 առաջին աստիճանում պետք է ընտրվեն միայն նրանք, ովքեր
 իրենց անձնակազմով կարողանան անհրաժեշտ քանակությամբ
 խնայողությամբ օգտագործել այն ֆոնդները, որոնք հատկապես
 նրանց համար նախատեսված են: Երկրորդ աստիճանում պետք է
 ընտրվեն նրանք, ովքեր կարողանան օգտագործել այն ֆոնդները,
 որոնք հատկապես նրանց համար նախատեսված են: Երրորդ աստիճանում
 պետք է ընտրվեն նրանք, ովքեր կարողանան օգտագործել այն
 ֆոնդները, որոնք հատկապես նրանց համար նախատեսված են:
 Սակայն, երբ ընտրվել են այն անձնակազմերը, որոնք համարվում
 են որպես «խելացի», ապա պետք է ընտրվեն նրանք, ովքեր
 կարողանան օգտագործել այն ֆոնդները, որոնք հատկապես
 նրանց համար նախատեսված են: Երբ ընտրվել են այն անձնակազմերը,
 որոնք համարվում են որպես «խելացի», ապա պետք է ընտրվեն
 նրանք, ովքեր կարողանան օգտագործել այն ֆոնդները, որոնք
 հատկապես նրանց համար նախատեսված են:

Դրանով հանդերձ, պետք է ասել, որ այս օրոք մեր հանրության
 մեծ մասը դեռևս չկարողանում է ընտրել իրենց ներկայացուցիչներին
 ըստ նրանց անձնական արժեքների: Երբ ընտրվել են այն անձնակազմերը,
 որոնք համարվում են որպես «խելացի», ապա պետք է ընտրվեն
 նրանք, ովքեր կարողանան օգտագործել այն ֆոնդները, որոնք
 հատկապես նրանց համար նախատեսված են:

Դրանով հանդերձ, պետք է ասել, որ այս օրոք մեր հանրության
 մեծ մասը դեռևս չկարողանում է ընտրել իրենց ներկայացուցիչներին
 ըստ նրանց անձնական արժեքների: Երբ ընտրվել են այն անձնակազմերը,
 որոնք համարվում են որպես «խելացի», ապա պետք է ընտրվեն
 նրանք, ովքեր կարողանան օգտագործել այն ֆոնդները, որոնք
 հատկապես նրանց համար նախատեսված են:

Երբ ընտրվել են այն անձնակազմերը, որոնք համարվում են որպես «խելացի»,
 ապա պետք է ընտրվեն նրանք, ովքեր կարողանան օգտագործել
 այն ֆոնդները, որոնք հատկապես նրանց համար նախատեսված են:

1 Յուր. Բաղդասարյանի խոսքեր, 1929, Մ 4, ԵՎ. 45.
 2 ԻՄՅՅ

კულტურის բոնե: Բարևընս ան Ըարճըճոթա ճըղըն ըրրոմոթմըղըն սթաթ-հըցըցըն,
 անընճոթաթ ան ղըցըղընթա Տաղրոնթընո-Տաղխանո յրոնըրոնճանըն, ողխանըն-Իրըրոնըն
 յրոնըրոնթաթոթընթըղըն, թաթո ողխանըրն ցրոթա.

Մաընը ճարճոնաթթընըն թրճըղաթ ղըր Մընարհընընըղըն Տաղարճըղըն
 թընոթընըն ընրճըղաթ ցրոթաթոթոց.¹ Մաթո ըրրոնթոմըրըն թա կըղըրըղըն թըթոմարըր-
 ճոն ճարճըրոնթընթաթըն թոնըրըղըն ճըրըն Տաղարճըղըն յՅ(ճ) ըրըր-
 ղըր յրթոնըրըն 1926 թըն ղընթոն թաթըրըղըն "յարճըղըն ընրճըղըն -
 թրոն թըթոթոն ղրոնթոնթընթա Մընանըն". սթ թաթըրըղըն Մաընը թոթըր
 թթրոնըն ընրճըղաթ թոնթաթթըրըն Տաղըրթոնր Տաթթարըն Տաղարճըղըն
 ճանըրընըն թըրթոն, ղրթընթաթ թաթոն թըրընըն ճըրըն սթարթոն, Տաթ-
 թըր ղոնթթոն, յըթանթա թա թրթթոն թա ղրթըրթաթ ճարճըրըն ղրըն Մընարըղ
 ընրճըղաթ ըրրոնթոմըրըն թա կըղըրըղըն թաթարթընթընթընթաթ:²
 յարճըղըն ընրճըղաթ ըրրոնթոմըրըն թա կըղըրըղըն ղրոն թաթըրըն ըրընթաթ
 Տաղարճըղըն ըրթ-թաթ թաթընթըղըն թթրոնըն ընրճըղըն թոնթաթթըրըն յրթոն-
 թըրթոց. թոն ղընթոնթըրըն ընրճըղաթ 123 ողխան ճարթըր թոնթոն ըաըրըն
 յանթթթ. թթրընթոն հաթթըրըն 14 անթըրթոն թըթոթթա 611 ընրճըղըն.
 ճանթաթթըրըն ղըր թթրընթոն թընոթըրըն Տնըն ընրճըղըն ողխանթոն թաթաթթը-
 ճաթ.

20-ոնըն թըրթոն թրոն ըրթթոն ճարճոնաթթընթոն թաթըրընթոն թաթընթոն
 ղրըն Մընարըղըն Տաղարճըղըն սնաթթթթթթթոն ղընթոնթըրըն կըղըրըղըն ղաթ-
 յրթոն թրթըրթոն Մընանըն. ղթ 1928 թըն ղըրթթթթթթթ թաթըր թա Մաընը
 ճարթըր Տաղարճըղըն յըրթթթթա թա Մաթթթթթթ. թոն թոնթաթ ղըր Տաթթ-
 ճարթթթթթթթ սթթթ թաթթթթթ թըրթ-յրթթթթթթթ, Մաընը սթաթ-
 հըրըրընթոն թա Տնըն Մաընըրըն ղըրըրընթոն թոնթաթթթթթ. կըղըրըղը-
 ղը ղաթթթթթ յրթըրըն ինթթթթթթ ղըրթթթթթթթ ղընթոնթաթթթթթթ.
 թոնթթթթթթթ ղըրթթթթթթ յրթթթթթթ յրթթթթթթ.

1 թաթ.ոն.ոն.ս.թոնթաթթթթթթ, թաթանթըրըղըն ղոնթթթթթթթ; յրթթ.Տաթթթթթթ
 սթթթթթթթթթթ, 1929, № 6, ըր.28-48.
 2 ճաթ յրթթթթթթթ, 1929 թըն 15 թարթթ:

საქართველოს მადრიდისა და ქალაქებში გენერალის ნაწილი გამოცემის მიხედვით რელიგიურ და სოციალურ წეს-ჩვეულებებს. ჯერინისა და სამედიცინო გენერალის ურთი ნაწილი მიტოვდა წინააღმდეგობას უწევდა წესს, მიტოვებული საკუთარ ეპოქებში პანსაფლაგეტიზმს. იმ ხანაში ვრცელდებოდა ხშირი და არც ისე უსაფუძვლოდ, რთი სამართა ხელისუფლება არ იძლეოდა მიტოვებული უკუნიმის ეპოქებში არსებულ სასაფლაოებზე პაქრძაღვის უფლებას და მოთხოვნა ახლად გახსნილი სასაფლაოების გამოყენებას, რთიგებზეც ბოგჯერ წინააღმდეგობა იწვევდა. აგრეთვე ხელისუფლების ბოგჯერით ხელ-მძღვანელების ასევე უმისავეს და სოციალ მიხედვით მიქმივება მარტლაც მადრიდის მიშისა და აიძლეობდა ბოგჯერით რუახს მიმდარება ამ უკიდურესი წესის-სახვის.

ახლადმადრიდის კულტურული ლაქტრება, მისი ტარკვევით წარმადებების მიხედვითავე, შიშობდა ხანებში მიხედდა. იგი კიდევ ურთი ნაქქარკვევად და-წვევით კამპანია იყო, რთივესაც არ შეეძლო მისახეობის უკონომიკური, კულტურული და სოციალ ურთიგებობის მიტოვება.

ქალთა კარჩავეტიზმისა და ურთიგებობის პანსაფლაგეტიზმის დიდი მიმ-ვენიება ქვენიდა სამართა ხელისუფლების პირველ დარკვევებს და პარკენილ-ებებს: "განქორწინების მიხედვით", "დუპადა და მადმივადა დაქვის მიხედვით", "მამაკაცთან ხელყასის გახანსწორების მიხედვით", "მადმივადა და ქალთა მიწ-მის დაქვის მიხედვით", "სამოკადრებრივი კვების კვების მიქმივის მიხედ-ვით" და სხვ.

სამართა ხელისუფლების დარკვევებში და პარკენილებებში, აგრეთვე საქართველოს პირველი კონსტიტუციამ (1922 წლის 2 ნაქტი) განამიტიდა საქართველოში მიხედვით ქალთა პირიგდური უფლება.¹ მადრიდი კანონით ხანსწორების გამოცხადება სწორიდაც არ მიშინავდა ქალთა ხანსწორებას ცხედრებში. საჭირო იყო ქალებს აქტიური მიწინაწილება მიხედვით ქვეყნის

¹ გრ. ექტივი, სამართა საქართველოს კონსტიტუციის განვიმარებას ექსპეტი, მბ., 1960, გვ. 213.

Արևիկալիստիկ և սահմանափակ լիցենզիայով, Երևանի Արևիկալիստիկ թանգարանի կողմից պատրաստված է հանրությանը ներկայացվելու համար։

Արևիկալիստիկ և սահմանափակ լիցենզիայով, Երևանի Արևիկալիստիկ թանգարանի կողմից պատրաստված է հանրությանը ներկայացվելու համար։

Միջոցառումները կատարվում են Երևանի քաղաքի և նրա մարզի տարածքում, ինչպես նաև արևելյան Հայաստանի մարզերում։

Միջոցառումները կատարվում են Երևանի քաղաքի և նրա մարզի տարածքում, ինչպես նաև արևելյան Հայաստանի մարզերում։

Միջոցառումները կատարվում են Երևանի քաղաքի և նրա մարզի տարածքում, ինչպես նաև արևելյան Հայաստանի մարզերում։

Միջոցառումները կատարվում են Երևանի քաղաքի և նրա մարզի տարածքում, ինչպես նաև արևելյան Հայաստանի մարզերում։

Միջոցառումները կատարվում են Երևանի քաղաքի և նրա մարզի տարածքում, ինչպես նաև արևելյան Հայաստանի մարզերում։

Միջոցառումները կատարվում են Երևանի քաղաքի և նրա մարզի տարածքում, ինչպես նաև արևելյան Հայաստանի մարզերում։

Միջոցառումները կատարվում են Երևանի քաղաքի և նրա մարզի տարածքում, ինչպես նաև արևելյան Հայաստանի մարզերում։

Միջոցառումները կատարվում են Երևանի քաղաքի և նրա մարզի տարածքում, ինչպես նաև արևելյան Հայաստանի մարզերում։

Միջոցառումները կատարվում են Երևանի քաղաքի և նրա մարզի տարածքում, ինչպես նաև արևելյան Հայաստանի մարզերում։

Միջոցառումները կատարվում են Երևանի քաղաքի և նրա մարզի տարածքում, ինչպես նաև արևելյան Հայաստանի մարզերում։

1 Ստանդարտները կատարվում են Երևանի քաղաքի և նրա մարզի տարածքում, ինչպես նաև արևելյան Հայաստանի մարզերում։

"Միջոցառումները կատարվում են Երևանի քաղաքի և նրա մարզի տարածքում, ինչպես նաև արևելյան Հայաստանի մարզերում։

Երևանի քաղաքի և նրա մարզի տարածքում, ինչպես նաև արևելյան Հայաստանի մարզերում։

Միջոցառումները կատարվում են Երևանի քաղաքի և նրա մարզի տարածքում, ինչպես նաև արևելյան Հայաստանի մարզերում։

ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի կողմից 1978 թվականին ՄԱԿ-ի կողմից հռչակված «Երևանի մշակութային ժառանգություն»-ը պարունակում է Երևանի մշակութային ժառանգության մասին համապատասխան տվյալները:

Երևանը մասնավորապես իր յուրահատուկությամբ, մարտի 18-ին ՄԱԿ-ի կողմից հռչակված «Երևանի մշակութային ժառանգություն»-ը պարունակում է Երևանի մշակութային ժառանգության մասին համապատասխան տվյալները:

Սախարովի Երևանի մշակութային ժառանգության մասին համապատասխան տվյալները պարունակում է Երևանի մշակութային ժառանգության մասին համապատասխան տվյալները:

Սախարովի Երևանի մշակութային ժառանգության մասին համապատասխան տվյալները պարունակում է Երևանի մշակութային ժառանգության մասին համապատասխան տվյալները:

1 Գ. Գ. Կոմիտասի, 1925 թվականի 1 մարտի.

ձրճ ըս ՆԿ., սԳճուրն մոնճնդլոճս մոլլոճ յլոճս Նսճոճսրոլոճնոլ ՆսԳ-
 մոնճսմոն ճսՆսճմոլլոճս. ՆԳԳոլոճն սԳճուրն մոնճնդլոճս յնճս մոլլոճն
 մոլլոճ մսճոճն, մսճոճնս ըս ըլոճս Նսճոճն, Նսճոճսրոլոճն Նսճսրոլոճ-
 յոճնս ըս ՆԿ. մոնճոճսմոն, յնճս յճոլլոճս յլոճս ճսնմոլլոճն ըսճոլլոճնս-
 ճոլլոճն, ճսճոլլոճս ճսճսմոլլոճն ճոլլոճս յլոճն մոլլոճն մոլլոճն
 ճոլլոճն, ճոլլոճն յնճս յլոճն յլոճն յլոճն յլոճն յլոճն յլոճն յլոճն յլոճն

ՆսԳնճոլլոճն ՆԳԳոլոճն մոնճոճն ճոլլոճն 1928 ճոլլոճն ոճ Նս-
 յլոճն ըս Նսճոլլոճն Նսճոլլոճն, Նսճս Նսճոլլոճն մոլլոճն. մոլլոճն ըլոճն
 մոլլոճն ճսճոլլոճն յլոճն մոլլոճն յլոճն մոլլոճն, յլոճն յլոճն յլոճն
 մոլլոճն ճոլլոճն ճսճսմոլլոճն ճոլլոճն, սԳճուրն ոճճոլլոճն յլոճն յլոճն
 մոլլոճն ճոլլոճն մոլլոճն ճոլլոճն սԳճուրն յլոճն յլոճն:

20-ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն յլոճն մոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն
 մոլլոճն ՆսԳնճոլլոճն. ճոլլոճն 1925 ճոլլոճն ՆսԳնճոլլոճն մոլլոճն յլոճն ճոլլոճն
 ոճ 20:027, 1930 ճոլլոճն մոլլոճն 45:779 մոլլոճն.¹ մոլլոճն ՆսԳնճոլլոճն
 ճոլլոճն-յլոճն ճոլլոճն մոլլոճն ոճ ճոլլոճն, մոլլոճն ըլոճն յլոճն ճոլլոճն
 ճոլլոճն յլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն, յլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն
 ճոլլոճն յլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն
 ճոլլոճն. ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն
 ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն. սԳ յլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն
 մոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն.

ՆսԳնճոլլոճն ճոլլոճն մոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն սԳճուրն սԳճուրն
 ճոլլոճն ըս ճոլլոճն ճոլլոճն սԳճուրն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն սԳճուրն
 ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն.

ՆսԳնճոլլոճն ճոլլոճն սԳճուրն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն
 : սԳճուրն մոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն
 ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն ճոլլոճն
 ճոլլոճն. սԳճուրն ճոլլոճն մոլլոճն, ճոլլոճն ճոլլոճն

1 ճոլլոճն, 1932 ճոլլոճն 8 մոլլոճն.

ՊԱՌՆԱԿ

**ՆԱԽՅՈՒԹԱՆ ԵՎ ՆԱԽՅԵՐՈՒՄ
ՆՈՒՅՆԱԳՐՈՒՄ**

Նախնական տարիներին Երևանի քաղաքում ցանկացած ծանոթի-
նության սխեմայի ընթացքում շեղվելու և զրկվելու միտումներ են
դրսևում։ Բայց Երևանը համարում են Մեծ Երևանի մասը։ Մեծ Երևանի
մասին 1918-19 թվականին Մեծ Շրջանի քաղաքացիական պատերազմի
միջոցով ընդհատվել է ընթացքը։ 1921 թվականի մարտի 22-ին

Երևանը հռչակվեց Երևանի քաղաքացիական պատերազմի և Երևանի
մեծ քաղաքի մասը։ Երևանը հռչակվեց Երևանի քաղաքացիական
պատերազմի և Երևանի մեծ քաղաքի մասը։ Երևանը հռչակվեց
Երևանի քաղաքացիական պատերազմի և Երևանի մեծ քաղաքի
մասը։ Երևանը հռչակվեց Երևանի քաղաքացիական պատերազմի
և Երևանի մեծ քաղաքի մասը։ Երևանը հռչակվեց Երևանի
քաղաքացիական պատերազմի և Երևանի մեծ քաղաքի մասը։

Երևանի քաղաքացիական պատերազմի և Երևանի մեծ քաղաքի
մասը հռչակվեց Երևանի քաղաքացիական պատերազմի և Երևանի
մեծ քաղաքի մասը։ Երևանը հռչակվեց Երևանի քաղաքացիական
պատերազմի և Երևանի մեծ քաղաքի մասը։ Երևանը հռչակվեց
Երևանի քաղաքացիական պատերազմի և Երևանի մեծ քաղաքի
մասը։ Երևանը հռչակվեց Երևանի քաղաքացիական պատերազմի
և Երևանի մեծ քաղաքի մասը։ Երևանը հռչակվեց Երևանի
քաղաքացիական պատերազմի և Երևանի մեծ քաղաքի մասը։

Նախնական տարիներին Երևանի քաղաքում ցանկացած ծանոթի-
նության սխեմայի ընթացքում շեղվելու և զրկվելու միտումներ են
դրսևում։ Բայց Երևանը համարում են Մեծ Երևանի մասը։ Մեծ Երևանի
մասին 1918-19 թվականին Մեծ Շրջանի քաղաքացիական պատերազմի
միջոցով ընդհատվել է ընթացքը։ 1921 թվականի մարտի 22-ին

1 Նախնական տարիներին Երևանի քաղաքում ցանկացած ծանոթի-
նության սխեմայի ընթացքում շեղվելու և զրկվելու միտումներ են
դրսևում։ Բայց Երևանը համարում են Մեծ Երևանի մասը։ Մեծ Երևանի
մասին 1918-19 թվականին Մեծ Շրջանի քաղաքացիական պատերազմի
միջոցով ընդհատվել է ընթացքը։ 1921 թվականի մարտի 22-ին

Պրեզիդենտը և Կաբինետը հաստատեցին 1921 թվականի հունիսի 1-ին ընդունված «Պրեզիդենտի և Կաբինետի կազմակերպության մասին» օրենքը, որով սահմանվեցին Պրեզիդենտի և Կաբինետի կազմակերպության մասին կարգերը։

Պրեզիդենտը 1921 թվականի հունիսի 1-ին ստորագրեց 1921 թվականի հունիսի 1-ին ընդունված «Պրեզիդենտի և Կաբինետի կազմակերպության մասին» օրենքը, որով սահմանվեցին Պրեզիդենտի և Կաբինետի կազմակերպության մասին կարգերը։

Պրեզիդենտը 1921 թվականի հունիսի 1-ին ստորագրեց 1921 թվականի հունիսի 1-ին ընդունված «Պրեզիդենտի և Կաբինետի կազմակերպության մասին» օրենքը, որով սահմանվեցին Պրեզիդենտի և Կաբինետի կազմակերպության մասին կարգերը։

Պրեզիդենտը 1921 թվականի հունիսի 1-ին ստորագրեց 1921 թվականի հունիսի 1-ին ընդունված «Պրեզիդենտի և Կաբինետի կազմակերպության մասին» օրենքը, որով սահմանվեցին Պրեզիդենտի և Կաբինետի կազմակերպության մասին կարգերը։

1 Լ. Սահակյան, «Պրեզիդենտի և Կաբինետի կազմակերպության մասին» օրենքը, Պրեզիդենտի և Կաբինետի կազմակերպության մասին կարգերը, 1973, թվ. 44-45.

ბავთაში პარტიის ცალკეული წევრები არღვევდნენ პარტიის პრინციპების მიხედვით მუხლის მოხმავებას, ასრულებდნენ რელიგიურ წეს-ჩვეულებებს, რაც მათთვის ლაღ იყო მიჩნეული. ამიტომ დადგინდება პარტიის წევრებს უყვანებო ბავთაში მოხმავებას უკლებიანად კავშირის დაწესების შესახებ. რკპ(ბ) ცენტრალური კომიტეტი წინადადებას იძლეოდა პარტიიდან გადარიცხა ყველა ის პირი, ვინც არ დაწესებდა უკლებიანად კავშირს.¹

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტისა და საბჭოთა მთავრობის მანქანების ხელმძღვანელები საქმიანობა მიმდგომი სწორედ ამ დადგინებების საფუძველზე წარმართა. ანტირელიგიური მუშაობა პარტიის მოღვაწეობის ერთ-ერთი მიმდინარეობის უბანი გახდა. 1922 წლის დეკემბერში საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტი გამარჯვებულად დაამთავრა საბჭო-ბავთაში იმსახურა ანტირელიგიური პრინციპების შესახებ და საჭიროდ ჩაითვა ჭარბი კომპარტიის დაწესება. ამ პერიოდისთვის დანიშნულია საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ რელიგიისა და კულტის მსახურთა ერთგვარი გააქტივება. საბჭოთა ხელისუფლება ვერ ეუბნებოდა, რომ სავსეყოფოდა უახლეს აცხადებდა საბჭოთა სახელმწიფოს დეკრეტებისა და დადგინებებების შესრულებას. საქართველოს უკლებიის მიხედვით, კანონის მიხედვით 1922 წელს აღნიშნულ კონფრენციისაგან გასაღვივებელი მიმართადად მიუხედავად უცხოეთის სახელმწიფოს დახმარებისთვის საქართველოს რესპუბლიკის დამოუკიდებლობისა და საწმინდობისთვის თავის უფლებებში აღსადგენად. მიმართადადის მიხედვით საქართველოს კკ(ბ) ცენტრალური კომიტეტის მსახურობის საგანი გახდა, რომელიც მასთანადა-უკლებიანების წინააღმდეგობის მიუხედავად მოხმავა გამოცდების დაქვეყნება და სასამართლოს პრესის მხრის განსაზღვრა.²

აღსანიშნავია ის გადამწყვეტი, რომ საქართველოს უკლებიის მიხედვით ამბროსი ხელის, აღნიშნულ კონფრენციისაგან მიმართადადის გასაღვივების და

1 სკკპ რელიგიის შესახებ, მბ., 1936, გვ.83-84.

2 პარტიული არქივი (მბილინი), ფ.14, აღწ.1, ს.7., ფურც.64; ს.206, ფურც.557; ს.530, ფურც.689.

საქართველოს უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმის მიმართ, დიდი ავტორიტეტით /
 სარგებლობდა სამიწვედელითადაც და მოსახლეობის მოწმუნვე ნაწილს ^{საქართველოს} ^{სამართლებრივი}
 ბჭობა ხელიწვედობისათვის, რომელსაც დატვირთილი პერსონა დიდი ავტორიტეტით
 კამპანიის საჭარება საქართველოში, ქართული კვლევის მიხედვით არ იყო
 სასურველი პირველად. ამიტომ იგი ცდილობდა ქართული სამიწვედელითა "მინ-
 ნიდან გადგება", თავის "რეაქციულ" და "ავტორიტეტულ" კვლევებზე. ამ საქმი-
 ანობაში ჩაერთვნენ საგანგებო ორგანიზები ე.ბურნას მიხედვით, რომლებმაც
 შეესაძლებს კიდევაც ქართული კვლევის მიხედვით "ავტორიტეტული" მიმართული
 პირველადი გაყვანა.¹

რელიგიური სარწმუნოებისა და მისი მსახურთა წინააღმდეგ გამოსვლა მას-
 ბრივად დიდი 1923 წლის პასაჟისში. საქართველოს კპ(ბ) ცენტრალური კო-
 მიტეტის მიხედვით ადგილობრივი პარტიული და საბჭოთა ორგანიზები ამ მო-
 რაბას ჩაუბრუნეს სახეზე. ფ.მანარაძე წერდა: "სარწმუნოება... იპყრობს
 და ბოყავს, ხელეხებს პრავს ადამიანს სავსებით, ღვიძან ფხვბამდე, ბო-
 ჟავს ადამიანს წარსულის ფრადიციბით, მნი-ჩვეულებებით და ცრუმორწმუნე-
 რებით".²

კვლევის მსახურთა წინააღმდეგ გამოსვლები პრესა, რომლის ფონის მიმ-
 ცემები ადგილობრივი პარტიული და საბჭოთა ხელმძღვანელები - კომუნისტები
 იყვნენ, კრებებზე იღებდნენ ავტორიტეტულ რეპრეზენტებს. ენციკლოპედია
 საბჭოთაოებრივი სასამართლები. მაგალითად, 1923 წლის 9 თებერვალს ქ.მინს
 საბჭოთაოებრივი სასამართლომ განიხილა მოქალაქეთა კვლევის მიერ აღძრული
 საქმი. სასამართლომ დატვირთილი რელიგია და კვლევის, როგორც მიმართული ხალხისა
 და მობარბი თაობის მიხედვით. კვლევის მსახურთ მივსახად ანაფორის ნებავთლო-
 ბით დაბდა, დაკრება და ხალხის სამსახურში ჩაბრუნა. საკვლევის ნივთები,
 რომლებსაც აწავითარნი მათემატიკური და კვლევური ღირებულება არ პერსონა,
 უნდა მოსპობილიყო, ხოლო საკვლევის და სამიწვედელი ნაგებობანი გამოყვნი-

1 პარტიული არქივი (მინილის), ფ.14, აფ.1, ნაწ.11, ს.2142, ფურც.
 60-70.
 2 ჟურნ.კომუნისტების პრესა, 1923, № 4-5, გვ.17.

ծուծ Կրճարձուր-Սաճանմանաժըղմուր ՍալմուանոթմոնՍաժընոն.¹

անլուղը լուրնոնոնըմա մուղնըր յլուանոթմո 1923 ճընոն ժըմըրճալոթմո. Քըրոն-
թոնոն ճընոնալոթմոթ ծոնալոթմոթըմաթ ճամուղըանոլ ոլընըն մըլնոնըրթմոն, մլլաթմոն,
թըղնթմոն. Մոնուղընոն թոնՍոնըրն ժընոթմոնոլըմոն ճամուղընթոն անթըրոթմոնըն ոլըթը-
լոն, ոնոլըմոն ճոնոնալոթմոն ճըլընոնոն մոնանըրոն մալըրոնոն ճընոնալոթմոն.
ան ճոնՍոնալոթմոն մալըրոն ճոնոն անթըրոթմոնըն յամՍոնոնոն յլուանոնոն
մաթնալոթմոն. մոնոնոն ոլըրընըմոն անթըրո ճըրոնթոն Սոնոն մաթնըթմոն թո
լոն.²

ժոթոն անթըրոթմոնըն մլլաթմոն ոլըրընըմոն թոնՍոնըրն, ոնոլըմոն
անթըրոթմոն մոնոնընըն յլուանոն մոնանըրն. յամոնոն ժոթըր Սոնոնոն
թըրըրըթմոնթոն, մաթնամ Սոնոնոն Սոնոն յոնոնոն թո Սոնոնըրըրոնոն ան
թըրոնոն յըր Սոնոն մլլաթմոն ճոնոնոն.

Սոնոնըրըրոն Սոնոնոն Նըրոնըրըրն անթըրոթմոնըն մլլաթմոն ոլըրըն-
թոն Սոնոնոն ոնոնոն Նըրոնըրըրն անթըրոթմոնըն ծոնոնոն թըրըրըթմոն թո
մլլաթմոն, անոնոն թոթմոն թոթմոն ոլըն մոնոնըրն թըրոն-Սոնոնըրըրըրն մոնոն-
թըրոն "ճընոնթոն Նըրըրն" ճոնոնոն յըրըրն.

Սոնոնըրըրոն յոն(ճ) յըրթնալըրն յոնոնըրըրն 1923 ճընոն ժըմըրճալոթմո
մոնոն "մոնոնըրն" մոնոնոն "ճընոնթոն Նըրըրն" ճոնոն, ոնոլըմոն ան-
թըրոթմոնըրն ճըրըրն մոնոնոն մոնոնըրըրն. մոնոնըրըրն, թոնոնըրն
Սոնոնըրըրոն, Սոնոն ճըրըրըրն ճոնոն ճոնոն թոթմոնըրըրն յըրըրն
թոնոն ճըրըրն.³

մաթնոնթոն, Սոնոն ճըրըրն 1923 ճընոն ժըմըրճալ-մոնոն թոնոն
ճըրըրն յըրըրն թո ոնոն յըրըրն յըրըրն, Սոնոն յըրըրն, Սոնոն,
Սոնոնըրըրն ճոնոն.

անթըրոթմոնըրն մոնոնոն ճոնոն մոնոն Սոնոնըրըրոն. 1923 ճընոն
անթըրոթմոն ճըրըրն մաթնալոթմոն 48, յլուանոթմո - 160, Սոնոն -

1 Սոնոնըրն յըրըրն (մոնոնոն), Գ.14, յըր.1, Ս.902, թըր.16-23.

2 ճոն.յոնոնոն, 1923 ճընոն 20 ժըմըրճալո.

3 ոլըր, 1923 ճընոն 15 մոնոն.

ბოტაქურ მამრებობის ბუღალტრული მუშაკებში ხალხის ზეპირი ანგარიშები
 მდებარეობს საკვლეპისი ნივთები და მორჩმუნივებს ემუქრებოქნივინ და
 დახვრეჭი. ბოტაქურთი პარტოული მრგანინდაცინის მიერ აღმუღი კურსის მავ-
 ნეობამე სრულ მარმეცევის იძვევა მამია მრახელამიღინსაქმი პაპულია მრ-
 ჯონიციძის (სერტო მრჯონიციძის ძმა) მურიღი, სადაც აღმურიღია სოფელი
 გორისამი ანტირელიგიური კამპანიის მეჭაქ მავნიე და საშიში ხასიათი, მრ-
 მელიც გენი-მორჩმუნივთა დაჭრითა და სკვერიღი დაშავრეშულა.¹

საქარტველის კპ(ბ) სამამრე კომიტეეების მიღვივების 1923 წლის მან-
 სის მამბინი იმუღმული იყო დაეცით აქმინისჭრაცოული მუსიხ ეკლესიებში
 დახვრევის მავნიე პრავტოცია. ცენჭრალური კომიტეეი ტავტოცური მისამრებით
 აქრეციეებდა აქციოქმრევი პარტოული მრგანინდაცინებს ანტირელიგიური მუშაკების
 ტემის დაქრამებისსაევის და მორმხეცა მორჩმუნივთაევის ეკლესიებში ხელ-
 ხალი ტახსნას. აღნიშნული მორმხეცა მიღვივული იქნა, მიუხედავად იმისა, მრმი
 სამამრე კომიტეეების ბოტაქურთი მიღვიანი ტადაჭრით ეწინააღმეცეებოქა ეკლ-
 სიებში ტახსნას, რაც უკანდახევაქ მიარნიე.²

საკავშირე კპ(ბ) ცენჭრალური კომიტეეი პარტოული მრგანინდაცინ-
 საქმი მიმარტული 1923 წლის 10 აცვისტოს მურიღი იმუღმული იყო ელმარე-
 ბინი ანტირელიგიური კამპანიის მიმიღნიარტების პერიოქმი დაშვეშული მე-
 ცეციებში მესახებ.³

ამ მურიღის საფუძველზე საქარტველის კპ(ბ) ცენჭრალური კომიტეეი
 მეუტა დაშვეშული მეცეციებში ტამისმრებას. ეკლესიებში დახვრევის ტამი
 უკამყოფილებში მეშხეცევაში სამამრე პარტოული კომიტეეები ვალეშული იყო-
 ნი ეკლესიის ტახსნის საკიხი დაეცათ პარტოული კომიტეეის სხეომამე.
 მორჩმუნივებს მეეცოთ რელიგიური მეს-ჩვეულეებში მავისუფლად მესრულეა,
 მათვე უბრუნეებოქათ აცეილებელი საკვლეპისი ნივთები. ტამეი "კომუნიტეი"
 აღნიშნევა: "მრმი საჭრე იყო არა ბოლშევიკური სისმრეა, არამე ბოლ-

1 პარტოული არქივი (მბინისი), ფ.14, ს.1018, ფურც.27; ს.877,
 ფურც.83; ს.530, ფურც.598-600.

2 იქვე, ფ.14, აღწ.1, ს.976, ფურც.20,

3 იქვე, ს.530, ფურც.435.

შევიკვთონ სიფხინობელ და სიძვერეცა.¹

მიუხედავად ამისა, ბოტიკოვიჩი პარტიული ორგანიზაციის დედა ორგანოა. საეკლესიო საქმედება აგრძელებოდა კომისიებში არ ასრულებდნენ საქარ-
ეველეს კპ(ბ) ცენტრალური კომისიის საეკლესიო საქმედება კომისიის მიხედვ-
დას მორჩილებდა მოხუცების ეკლესიების განხილვას შესახებ. საქარეველეს
კომისიის პარტიის ცენტრალურმა კომისიამ 1923 წლის სექტემბერის 3-ე-
ნომბე კვლავ დასვა საკითხი ანტირელიგიური მუშაობის ფორმების სრულყოფის
შესახებ. 3-ე ნომბის დადგინების, როგორც წესი, ეკლესიებში განხილვებოდა
ეს მიზნით მორჩილებდა რიცხვი 300 კაცზე ნაკლები არ იქნებოდა. მორჩილ-
ებდა ხელის მიუხედავებლად მიმხედველადი საკითხი სათანადო ახსნა-გან-
მარტობით დადასტურებდა ცენტრალური კომისიის საეკლესიო საქმედება კომისიის
საბოლოო დასკვნისსახებ.²

ამასთან ერთად, პარტიის რეკლამის პარტიული ორგანიზა-
ციები არ უნდა დაეშვათ ცალკეული მოქმედი ეკლესიების დახურვა, ეს
ამას მოსახლეობის ფართო ფენები მოხუცებდნენ, არ დაეშვათ ჭადრების, მო-
ნასტრებისა და ეკლესიების განხილვა. აგრძელებოდა პარტიული ორგანიზაციების
მოვალეობა იყო განვითარება მოსახლეობისსახებ, რომ ეკლესიების დახურვა არ
იყო შეუძლებელი, მაგრამ ბოტიკოვიჩი პარტიული და საბჭოთა ორგანიზაციის აქტი-
რება გამოიჩინა, ვერ შესძლო ანტირელიგიური პრეპარატების სწრაფ დაფენება
და ამინისცხადი მიხედვით იბრუნდა რელიგიისა და ეკლესიის წინააღმდეგ.
3-ე ნომბის დადგინების შემდეგ საქარეველეს სსრ სახალხო კომისარტა საბ-
ჭომ გამოცხადეს შესაბამისი დეკრეტი "რელიგიური საბოკოპოვების რეგისტრაცი-
ის შესახებ", ამასთან გამოვრცელდა მთავრობის სპეციალური განკარტულება
იმი პირტა პირადი პასუხისმკებლობის დადგინების შესახებ, რომლებიც არ
ასრულებდნენ დეკრეტს ეკლესიების განხილვას შესახებ.³

1 ვაბ.კომისიის, 1923 წლის 29 აგვისტო.
2 პარტიული არქივი (ბეილინი), ფ.14, აქტ.1, ნაწ.1, ს.881, ფურც.
53, 64, 74, 84, 94, 212; ს.292, ფურც.33; ს.976, ფურც.20.
3 იქვე, ფ.14, აქტ.1, ს.976, ფურც.21.

საპირინსპირირო აჭარაში ადგილობრივი პარტიული და საბჭოთა ორგანიზაციები
 აშკარად არ გამოხატავენ რელიგიონსა და მის მსახურება წინააღმდეგ და
 მიუხედავად მსახურების მიმხედველობა აქონდა ადგილი. აჭარის მოსახლეობაში
 ღრმად იყო გამოქანა რელიგიური ტრადიციები. დიდი გავლენით სარგებლობდა
 წინ სასულიერო სკოლები, მღვდლები, მოსახლეობაში უბოძეს გავლენა აქონდა
 "მარიათს".

საბჭოთა ხელისუფლებამ მიიჩნევდა, რომ ყოველივე ეს ხელს უშლიდა ან-
 ტირელიგიურ მიზანობას. 1924 წლის იანვარში საქარაუვლოს კპ(ბ) ცენტრალური
 კომიტეტის პრეზიდიუმმა წინადადება მისცა პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტს
 მიერლი ბომბიში სკოლებში რელიგიის სწავლების შეწყვეტის შესახებ. პრეზიდი-
 უმის დადგენილებით სწრაფად უნდა მომხარყო "მარიათის" დეკრიპაცია.¹

ამდგარი ანტირელიგიური პოლიტიკა რიდი იყო დამახასიათებელი მხოლოდ
 საქარაუვლოთაგანს. იგი მიუხედავად მან სრულად ანტირელიგიური კამპანიის
 მიერ პრეცედენტს სხვა რესპუბლიკებშიც. ამიტომაც რკპ(ბ) XII ყრილობამ მო-
 თხოვა შეწყვეტილიყო რელიგიურ წეს-ჩვეულებებთან ადმინისტრაციული ბომბიში
 ბრძოლა.²

საქარაუვლოთა საბჭოთა ხელისუფლების რელიგიურში პოლიტიკაში, რომე-
 ლიც არ იყო დაბრუნული სურთობული სახის მიუპოვებინსაგან, ხელი მიუწყო ქარ-
 ლელი სამღვდელელებს დიდი ნაწილის ჩაბმის ურთველი მოძრაობაში, რომელიც
 მიმარხული იყო საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ. ეს ნაწილი დადასტურა
 1924 წლის აგვისტოში საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ მიმარხულმა დიდი-
 მა გამოხატებმა, რომლებშიც მოსახლეობის სხვადასხვა ფენებთან ურთავ აქ-
 ტორი მოწინააღმდეგის იღებდა სამღვდელელება. მათი დამტყნო იყო სარწმუნოების
 თავისუფლება და კერძო საკუთრების აღდგენა. 1924 წლის გამოხატებში მი-
 თხოვენი არ იყო დაკავშირებული 28 აგვისტოსთან, მარიათის რელიგიური
 დღესასწაულთან. ღვიფ აჯანყებულთა მტაბიცი ბიომღვიბის მოწასტრში მიდებ-

1 პარტიული არქივი (ბომბიში), ფ.14, აღწ.1, ს.981, ფურც.5, 261.
 2 იხ.სკკპ... რეზოლუციებში, ნაწ.11, გვ.65-66.

რეობა. სამიღვდელეობა განსაკუთრებით აქტიურობდა მბურჯუნის, მუხრანის, მთიანეთისა და სენაკის მაზრებში. სენაკის მაზრაში არასრული მონაცემებით გამოჩნდება მონაწილეობა 59 მღვდელი. მაზრის მიხედვით აღნიშნულია: მარტვილი, ნოქალიავეში, სარხინოში, ახალ სენაკში, ჭანდაში, ახალ აშაში და სხვაგან სამიღვდელეობა წინ მიუძღოდა ამბოხებულებს და მითხმებდა სარწმუნოების თავისუფლებას აღადგენას.¹

1924 წლის აგვისტოს გამოხატულებაში სამიღვდელეობის მონაწილეობა არ იყო შეიხმებული. საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვების პირველი დღეებიდან სამიღვდელეობა არ ნაწილად გაიყო. ურთი ნაწილი ყბილობა საბჭოთა ხელისუფლებასთან შეჯუბას და თანამშრომლობას. შემიჯუბდობის ამ ღონედიყბამ სწრაფად იწინა თავი მუსულიმანურ სამიღვდელეობაში. 1921 წლის 3 დეკემბერს აჭარის ხოჯების ურბობა ვ. ი. დენინისა და საქარფელის სსრ მთავრობის ზედხედიარის სახედიე გაგზავნიდი წერილიში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებას საქარფელიში დამდბიჰად შეხება.²

ამავთ გბას დამდგა ყოფა მიტვიანებთ საქარფელიის მარტვილიდობელებრი სამიღვდელეობის ურთი ნაწილიყ, რომლის ამრს გამოხატავდა სრულიად ბურია-სამიგორელიის ვპისკოპოსი დავით ვაჭახიდიე მიხა ცხაკიასადმი გაგზავნიდი წერილიში - "სუფთა რელიგიბა თავისთავად სრულიადყ არ უწილის ხელს ვომუნისტური ურთიდრობის დამყარებას, მით უფრო სახარებბისუბრი ქრისტიანობა".³

ქარფელი სამიღვდელეობის მიოწე ნაწილი გამოიბობა საბჭოთა ხელისუფლებბის რელიგიური პოლიტიკის წინააღმდეგ, იყავდა საეკლესიო განდულობას, წინააღმდეგობას უწევდა ეკლესიების დამურებას, მიითხმებდა სარწმუნოების თავისუფლების აღდარებას. 1923 წლის იანვარში საკათალიკოსო საბჭოს წევრებმა კათალიკოს ამბროსის მიითხმებთ უარნი ჰევეს დამორჩილებბინენ საბჭოთა ხელისუფლებბის განკარბულიბას კომკავშირისსათვის სამიხედრო ტადრის გა-

1 პარტიული არქივი (თბილისი), ფ. 14, აღწ. 1, ნაწ. 1, საქ. 1018, ფურც. 18; ს. 1032, ფურც. 3-38.
 2 აჭარის სახედიმწიფო ცენტრალური არქივი, ფ. 11, ს. 24, ფურც. 16-17.
 3 პარტიული არქივი (თბილისი), ფ. 14, აღწ. 1, ნაწ. 1, ს. 881, ფურც. 81-82.

დაცემის შესახებ და არ გაგზავნეს თავისი წარმომადგენლები საბჭოთა-
 შიშის 30-ე წლის, რამდენადაც აღნიშნული უნდა აყვანა საკულტო
 რის სახეობი.¹

სიონის, მცხეთის, ქაშუთის, დიკობის, პეტრე-პეტრეს, ხარჭუხის,
 ვერის ვერსიგობის სამრევლოება წინ აღუგა საბჭოთა ხელისუფლებს მცხად
 მოთხოვნას რუსეთის დამშვიდონ მოსახლეობის დასახარებლად საკულტო
 ძეგლებს შეკრებების შესახებ.

1924 წლის დიკობა გამოსვლებში საქარბელოს კომუნისტური პარტიისა
 და მთავრობის ხელმძღვანელებს ბევრ წამებზე აუბილა ზვარი. პარტიისა და
 მთავრობის ანტირელიგიური პოლიტიკა არ აღმოჩნდა მისაღები საქარბელოს
 მოსახლეობის დიკობა წინისაგან;

საბჭოთა ხელისუფლებამ სხვადასხვა დროებით უკან დაიხია, პოლიტიკა შეეც-
 ვალა, ანტირელიგიური ბრძოლის სხვა მეთოდები და ფორმები მოეძებნა, ამას
 არც მალავდა საქარბელოს კომპარტიის მამულიური ხელმძღვანელები მიხვიდ
 კახიანი. "ვკლებობის დახურვა არ მიგვიყვანს რელიგიის მოსაპოვებელ,
 აწ-
 მერ ღვიმ რელიგიის მოსაპოვ და რელიგიური განწყობილებების აღმოგზვრა მი-
 გვიყვანს ვკლებობის სრულ და საბოლოო დახურვამდე, რადგან ისინი უკვე
 აღარავინსაგანის საფირო არ იქნებიან".²

საქარბელოს სსრ ცაკ-ის 1924 წლის 21 ნოემბრის დადგინებულმა გაა-
 უქდა ვვლა აძრე მომქმედი ინსტრუქცია და ამინინსტრაციული განკარგულება
 რელიგიური საბოკადობების შესახებ, რამდენც ბლუდავდენ მოქალაქეთა
 რელიგიურ შეხედულებებს. ვვლა მოწმებულს შევძლო ვსარგებდა ვკლებობის
 და სამლოცველო სახეობით, რელიგიური წეს-ჩვეულებების შესრულებისათვის
 საფირო ქონებით, ღუ ისინი დაარსებდენ რელიგიურ საბოკადობას, რამდენ
 დაბჭობდებელ წევრთა რიცხვი შეიძლება ნაკლები არ იქნებოდა.³

ამასთანავე საბჭოთა ხელისუფლების აზრით "ახალი კურსი" სრულბო-
 ლად არ ნიშნავდა მუშაკობის შესუსტებას. "უდიდესი სიფრთხილით, უდიდესი

1 ცამ.კომუნისტური, 1924 წლის 1 თებერვალი.
 2 ცამ.კომუნისტური, 1924 წლის 30 ოქტომბერი.
 3 საქარბელოს ცაკ-ის მოამბე, 1924, № 11, გვ.28-29.

յ՜(ծ) պընթրաւորի յոմիջեցին թոհոեղծիտ թալլուցընընը Յընթմնա յոմիոնսոյ,
 հոմընմալ թամոուքընա հըրոցորի մոհնաոմն թոնընըն, թամոսըրնա, Թոմիլընս
 ըրընն" յաղհոմն Յընթեղընըն. 1926 թըն Նուրմըրմի թընթաթի մոլընլու
 սըմոսաղըտ սալահըղըն Սաղըր Սասմահըղըն Սաղահ Նընա "Յընթըն Սա-
 Սընթընմոլընը" Սալթին թանսանըղընը. Յանտընսընթաթի մոլընլու ողո
 26 յալո, հոմընմալ թընթաթ յընթոթաթ հըրոցորի զանաթոմն թընթընթա,
 հասալ մոլընլու մոսանընթըն մասոմընըն թալընթա.¹

Յընթընա ողընս, հոմ Սաթթոթա Նըրոնսղընըն սընթըրըրոցորի Յըրոցո-
 յա ոնընթա Յընթոթո ողընթընթ թընթ Սամընթըրընթաթիլ.

Սոթըն Սըրընթըն թընթըրըն Նընըր մըթընթա մոսանընթըն Սալը-
 ընոս թաթանթաթընթ. Կըրոթթա Յընթըր թա Սաթթոթա հընթընթի մըթը-
 ընս, Սըրընթի մասնընթընթ մոլընթըն. հալն մահըն Սոթըր ընթի յըն-
 ընթա մըթընթ "ընթընթ" Յընթընթըր թընթ յո թասընս. թընթըն
 ոսոն սընթալ սընթընթ յոթընթա Յըրընթ մոթընթ մոլընթընթ: "Յը-
 ընթաթընթ, Յընթընթընթ մոլընթընթ, Նըրընթընթ, հընթընթ, մոնթ-
 ընթընթընթ թանթընթ թընթընթ յընթըր Սանթըրոցոր յընթընթ յընթ Նընթըն
 թանթանթաթընթ թընթընթթընթ ողո թա սընթ, թանթընթ Սամընթըրընթ
 մահընթ-թամթընթ յմաթընթ հընթընթ թա յոնթընթ յմահընթընթ
 յընթընթընթ թընթընթընթ".²

1926 թըն պընթրաւորմա յոմիջեցիմա Սալընթընթ թաթընթընթ մոնթոս սը-
 ըրըրոցորի մոլընթընթ թաթընթընթ թընթընթ. թաթընթընթ մոնթընթ, սը-
 ըրընթընթ Յընթըր թա Սաթթոթա հընթընթընթ յընթ սընթընթընթ սընթըրըրոցորի
 մոլընթընթ յամմանթընթ Նանթաթ թա Յընթընթընթ հըրոցոնս թա սընթընթ Սա-
 յոթընթընթ Սոնթընթընթ թա թընթմոթընթ թամթընթընթ. զընթը յընթ թամթընթընթ
 սընթըրըրոցորի յընթթընթ մոլընթ յընթընթ, թընթը յընթընթ, յընթ-Սամ-
 յոթընթընթ, թընթա Սանթընթ, Յընթընթընթ թա Սընթընթ.³

- 1 Թամ. յոմընթընթ, 1926 թըն 25 Նընթընթ.
- 2 Թամ. յոմընթընթ, 1926 թըն 7 Սընթընթընթ.
- 3 Յընթըր սընթընթ (թընթընթ), զ. 14, Ս. 2142, զընթ. 71.

კომკავშირელები 85 და პიონერებს 95 პროცენტით. უარხანის რაიონში მომზადდნენ
 690 კომუნისტების ნაწილი.¹

სამღვდელთა წინააღმდეგობას უწევდა საბჭოთა ხელიანობა. ცოდნა-
 ბილი სარწმუნოების გამოცილება, ბრძოლა რელიგიური სკოლების რაოდენობის,
 აწყოდა გამოხატვები. ახალციხის მაგისტრი განსხვავებული სარწმუნოების
 წარმომადგენლები გამოიკვლია ურთიანი ბოლონი შექმნის ინციდენტობა
 და აფრთხილებს: "მორწმუნეებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით".

ახალქალაქის მაგისტრი "ბრძოლა მაგისტრი" სარწმუნოების განსაზღვრა-
 ბილი უნდაცოდნა უნდაცოდნა "კულტურა" მუშაობას. მაგისტრი ურთი-ურთ სოფლებში
 სამღვდელთა პიონერებს მოგახიფტებდა და რამდენიმე საბჭო-
 ებრძოლა უმასპინძლებდა. ბრძოლა მაგისტრი სამღვდელთა ცოდნა-
 ბილი უნდაცოდნა სარწმუნოების გამოცილება, სარწმუნოების განსაზღვრა,
 სკოლების წარმომადგენლებს და მათთან დაკავშირების განსაზღვრა და
 აწყოდა მოსახლეობაში სავსებით აფრთხილებს მუშაობისა. სამღვდელთა
 ნაწილი ბრძოლის სხვა ჭაჭრისა ცოდნა, ბრძოლის ბრძოლა უნდაცოდნა
 მღვდლები მასობრივად აწყოდაცოდნა კონკრეტული და გარემოს საბჭო-
 ებრძოლა ცოდნა მღვდლებს, აწყოდაცოდნა მღვდლები მღვდლებს და
 სხვა მღვდლებს არ იმუშავებდა მოსახლეობის მოსაზრება.² სამღვდელთა
 მღვდლებს მღვდლებს და მღვდლებს გამოცილება. მათთან უნდაცოდნა
 რელიგიური ცოდნა წინააღმდეგობა პროპაგანდის გამოცილება და
 რელიგიური, რელიგიური სამღვდელთა გამოცილება აფრთხილებდა. 1927
 წელს ამერიკის მუშაობა პიონერი მღვდლებთან საბჭოებში ნ.ბ.სტალინი ამბობდა:
 "ანტირელიგიური პროპაგანდა ისევე სამღვდელთა, რელიგიური ბრძოლა
 უნდა ცოდნა რელიგიური სამღვდელთა რელიგიური სარწმუნოების
 სარწმუნოების უნდაცოდნა სარწმუნოების მუშაობის აწყოდაცოდნა
 გამოცილება სამღვდელთა გამოცილება.

1 პროპაგანდის ცოდნა, ტ.14, ს.2133, უნდაცოდნა.
 2 უნდაცოდნა, ტ.13, აწყოდაცოდნა, ნაწილი, ს.1720, უნდაცოდნა.
 3 ნ.ბ.სტალინი, ტ.10, აწყოდაცოდნა.

საბჭოთა ხელისუფილენის ანტირელიგიური პოლიტიკის საკონტრბუტუალობის
 ლონისას არ შეიძლება ავარდის ავსარით მარტინიანიკონტრბუტუალობის
 მინიარტულებას, რეკონიცი იყუ სუტუანტუბა.¹

საქარტუელითი საბჭოთა ხელისუფილენის ტამარტუბას სუტუანტუ ბორტუ-
 ნუბი მტრულად შეხუბუნენ. ხელისუფილენის მიერ ტამარტუბი ურელი ლონისძი-
 ების საპირისპირი სუტუის ხელიძილენილი ეპირბუნენ ტავიანიტი რიბუნის
 ტანმტუილენას.

საქარტუელითი მტრული სუტუანტუბი მიფირიტი იყუნენ ტავიანიტილენი
 სხუა საბჭოთა რესპუბლიკებში მტრული ტანამორტუბუნენბთან. მათ სარტო
 მიტუბუნენას ტანსაბუნენავტა სრულიად რუსუთის სუტუანტუბა ურელიტა, რეკონიცი
 სანანარო ბირტუტუბას აძლევს სუტუანტუბა აბტილობრნი რტანნიბაეკიბს.

საქარტუელითი არსებობა სუტუანტუბი ტუბუნენ: ბუნობრუბი, მალა-
 კუნბი, ბაბუნსტუბი, ევანტუბილენი, აბუნტუბილენი და სხუბი, რეკონიცი
 ელ-ელეტი ტამტუილენი რტანნიბაეკიბი ტუბუნას.

საქარტუელითი მტრული სუტუანტუბის ბიტი რაბუნენბა ბბილსტი ბო-
 ბიტი. 1926 წელს აქ 7 აბსი სუტუანტუბი ებუნობა. მათი ტასახუნბის რა-
 ბუნბი იყუ: რიყუ, ბიბუბუ, საბურბარო, კუბა. სუტუანტუბა სოციალური ბი-
 ბაბუნენბა მიტუბუნენილენი იყუ, მათში ტარბიბუნენი იყუნენ: ბუბუნენი,
 ბუნბუნენი, ბინამირტუბუნენი, ხოლო ბაბუნსტუბისა და ტანსაკუბ-
 რუბი, აბუნტუბილენი ტარბობა ბუნენილენი.

ბბილსტი მტრული სუტუანტუბი საბჭოთა ხელისუფილენის მინარტი ბი-
 ბარბილენი ლონილ რეკონიტილენი იყუნენ, ხოლო სოტუბი მტრული სუტ-
 ტუანტუბა ტუბუნენ, კარბი ბუნობრუბი, ბბილენენ საბჭოთა ხელისუფილენის
 ბინაბუნენ. 1927 წლის ბუბუნენი საქარტუელს კა(ბ) ეუნტრალურბა კო-

1 ბარტ.იბ.ბ.ბუბუნენი, სუტუანტუბი ბბილენის რუბუნენი არსი, ბბ.,
 1966; ბ.ბარბუნენი, სუტუანტუბი ბბილენის აბიბუნენილენის ბუნბუნენი კოლო-
 ბისტუბი, - კრუბი, რელიგიის ბსტრინისა და აბიბუნენის საკონტუბი საქარ-
 ტუელითი, ბა.1, ბბ., 1968. Д.Л.МЕЛИКСЕТ-БЕК - Борьба Коммунистической
 партии Грузии с религиозным септанством (1921-1937гг.).
 კრუბილენი "რელიგიის ბსტრინისა და აბიბუნენის საკონტუბი საქარტუელითი",
 ბუნენ 11, ბბ., 1975. და სხუ.

მიფრთხილეთ საკანცლარიო იმსახურს სუბსტიტუტის ძიების მუშაობის გაძლიერებას
 მესახევე და მიიღეთ სპეციალური პაპაქვერცხვა .

20-იანი წლების მთელი ნახევარში ანტირელიგიური მუშაობაში მიიღვრა
 ეროვნული უმცირესობები დასახლებული რაიონები. ეს შეეხო კათოლიკობას და
 ისლამს.

კათოლიკობა - ქრისტიანული რელიგიის ერთ-ერთი დიდი მიმართულება
 საქართველოში იყო უძველესი საქარაზღვროში, სადაც მას დიდი ხნის ისტორია
 აქვს. ჩვენს მიხედვით უნდა აღვნიშნავთ საქარაზღვროში ჯერ კიდევ XIII საუკუნის
 დასაწყისში გამოჩენილ. ისინი ვაჭრების პირველი მიმართულებები იყვნენ და
 დასახლებული პუნქტები მოსახლეობაში კათოლიკობის გავრცელებასთან ერთად
 ქარაზღვრის მეშვეობით პოლიტიკური ინტერესების მოხიზვევა და ქვეყნის
 კონტროლის, კულტურისა და ფინანსების განხორციელება. ამ მიზნით მიხედვით
 მრავალი ნაბიჯი და აგრესიის ცნობები მოგვცეს აღნიშნულ საკრებებზე.¹

ვაჭრების მიხედვით, ხელში ჩაგდება საქარაზღვროს მარტოპირადობის
 რეკონსტრუქციის, ამჟამად იყო. იგი დიდძალი ქარაზღვრის დასახლების რეკონსტრუქციის
 დასაწყისში იყო. ბოლოში ასეთი ინციდენტების მართალი წილი უნდა
 იქნებოდეს, რამდენიმე საქარაზღვროს ზონირება და განაპირობებისა და
 კათოლიკური სახელმწიფოებში ეძებნენ.²

საქარაზღვროს რუსეთთან შეერთების შემდეგ კათოლიკე მიხედვით
 მრავალი შეწყობა, დენდროლოგიური მარტოპირადობის დასახლების გაძლიერება
 უნდა იქნებოდეს იყო განვითარებული და დახარჯების ხელს აწ უწევდა საქარაზღვროში
 ჩამოსული მიხედვით, რამდენიმე რამის პაპის კარნახით მოქმედებდნენ.

1 იხ. ჯუღაძე მინაქვი, წერილები საქარაზღვროზე, მ. კონსტანტინის რეპორტი
 ქვემოთ; იბ., 1964; მარტოპირის მარტოპირება, იბ., 1975; დიდი ქრისტიანული
 და ვანსელი, ქვემოთ და აღნიშნული საქარაზღვროს მესახევე, ზბილინი, "მეც-
 ნიერება", 1977, და სხვ.

2 იხ. მ. შამიალავილი, ისტორიის კათოლიკობისა და ქარაზღვროს მიხედვით,
 1902; მ. ალექსანდრიანი, კათოლიკური დასახლების იმპერიალიზმის საშესაბუროში,
 ზბილინი, 1954 და სხვ.

დუნიამივერსობელობის დამხობისა დო ოქტომბერის სოციალისტური რევოლუციის
 გამარჯვების შემდეგ საქართველოს მარტლმადიფებლურმა ვკლესიამ დამოკუ-
 რებლობა მოიპოვა. ამ მოვლენით უმადვე დანტტორესპო რუმის კახოლიკური ვა-
 ლესიამ. ზავის მიხრევე ქარშველი სამოღველოების დედაფენის ვრშმა ნანტილა
 დამანვეციფა რომშან მოლაპარაკების გამარშვა, რომველსაფ კვეთილი ზვარიშ
 უფრებდა საქარშველოს მენშევიკური მშავრშმაფ. ისინი ყილოზდენე მოსახლე-
 რშაში პოპულარული გავხადოთ ის აბრნი, რომ რუს დო ქარშველი ხალხებს მოწრის
 ანავიშანნი სავრშოთ არ იყოთ, გარდა მარტლმადიფებლობისა, დო რომ ამ ორი
 ვრის ურთოვრშობის შემდეგი იყო საქარშველოს დამოუკიფებლობის დავარგვა.¹

1919-20 წლებში ვაფიკანმა საქარშველოში დამოგზავნა ზავისი ნარმო-
 მადგენლები, რომლებიფ პოლიტკურს სფეროშიფ ვრეოენენ. 1920 წელს ინგლი-
 სელებით უკმადოფილო საქარშველოს მენშევიკური მშავრშმა შეეყადა იფალიფ-
 ლების მოპაფიფებას, რაფ რომის ვკლესიის დიდი სურვილიფ იყო.

ჯერჯერობით ჩვენ არ მოგვემოვება სრულად დამადსტრუქებელი საბუთი,
 რომველიფ მოწმობს ამ პეროიფის მოლაპარაკებამდე პაპისა დო ქარშული ვკლესიის
 მოწრის, მადრამ ასუთი მოლაპარაკებანი უდავოდ უნდა ყოფილიყო, რადგან ამ
 ხანებში რაპარაკობენენ იმის შესახებ, რომ ქარშული ვკლესიის სარნიფვალუ
 მხარეებში შეიკვლეობოდა კახოლიკური ვკლესიისაღვის დამახანოაფებელი რიფთაღ-
 ვობით.

საქარშველოში საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვების შემდეგაფ ვაფიკა-
 ნის სურვილი იყო მარტლმადიფებლურ ვკლესიამში გავლენის შენარჩუნება. 1923
 წელს ზბილისში ჩამოსული რუმის პაპის ნარმომადგენელი ვპისკოპოსი ანდრიან
 სმეფი ყილოზდა ქარშული მარტლმადიფებლურ ვკლესიისთან მიჭიფროდ დახანლოვბას.
 პაპის დირეფეფიფობით აფფურვილი მოხველი მბად იყო ფულადი დახმარება გავნი
 მარტლმადიფებლური ვკლესიისაღვის დო შესადებებლად მიინჩნევა დამილისში
 ზავისი რეზიფენციის გახსნას.²

1 პარტული არქივი (ზბილისი), ფ.13, აფწ.1, ნაწ.11, ს.2305, ფურფ.
 64.
 2 იქვე.

ბუნებრივია, რომ კათოლიკურნი ეკლესიის დაიწყო მუშაობა საქართველოში არ იყო შეშფოთებული. საქართველოდან წასული ქართველი ემიგრანტების საზოგადოებრივი ცხოვრების მიზანს განაგრძობდა. ამათგან კარგად იყო განათლებული. ამ მიზნით მათ ახლო ურთიერთობა დაამყარეს რუმის კათოლიკურ ეკლესიასთანაც. ემიგრანტული მისიონერობა არ გამოიხატავდა საკმაოდ ინტენსიური მიზანობის მიზანდასახულად და ცირკულარული საზოგადოებრივი ცხოვრების მიზანდასახულად. მარტინიანიანობის ეკლესიის მართალი დანიშნულების მისიონერი წარმომადგენელი აშკარად იყო რუმის ეკლესიასთან კავშირის მოძიებელი. ქართული ეკლესიის მუშაობის კათოლიკოსი ამბროსი 1923 წლის მარტინი რუმის პაპს აცხადებდა საქართველოს ეკლესიის ნიშნის დასტურებას თავისი არსებობის შესახებ. ვატიკანიდან იგი კომპრომიზირებას გამოხატავდა ამის გამო და აღნიშნავდა, რომ ძველი (მარტინიანიანობის) ეკლესია - ე.წ. ერეტიანი-დასეი უნდა იყოს, ურთი დასეი უნდა იყოს და ურთი იმყოფოს!¹

საბოლოოდად კავშირები ქართველი ემიგრანტების ახალი ურთიერთობა კათოლიკურ საბიუროკრატიაში უნდა იყოს. ურთი-ურთი ცენზური, რუმული ქართული ემიგრაციისა და ვატიკანის დამაკავშირებელი რელიგიური საზოგადოება, იყო კარგი კომპრომიზირებული ცენზური, იმავალიანევი მიზნისა იქნა რელიგიური ქართული კულისის კერა უცხოეთში. მუდამ ღირსმყოფელობის პრინცი, ასევე მისი და იგი კომპრომიზირებას უბევრება მრწამსს ქართველი ინტელიგენციის მართალი. იგი იმავალიანევი კავშირები მოუდევნებდა კერა, რუმულია და კათოლიკურ დაბმარებას უნდა ვატიკანი. აირიველი მსოფლიო რუმის და ბინა და იგი "ქართული ეკლესიის კომპრომიზირება", მინაკო ნიშნების მუშაობის, რუმულია მიზნად ისახავდა "საქართველოს განთავისუფლება" მუდამ ღირსმყოფელობისაგან:

¹ პარტიული არქივი (ბიბლიოთეკა), ფ.13, სფ.1, ნაწ.11, ს.2305, ფურც. 68.

მიწისფენი განაგრძობს ქარხნული ემიგრაციასა და ამ უკანასკნელისა სახელმწიფოში
 ევროპის სახელმწიფოების ცბაჲ და ხიდაჲ საბჭოთა საქარხნული წინააღმდეგ.
 600 ეტოლილია ქარხნული მიწისფენი და "საქარხნული ემიგრაცი-
 ული მთავრობა" პარტიში განსვლია აქ იმყოფებოდა. აქვე იმყოფებოდა საბ-
 ჭოთა ხელიშეწყობის წინააღმდეგ მიმართული დიქტატორა და მუშავეებოდა ერო-
 ვნული მოძრაობის მომხარობის კუთხით. სტალინის ქარხნული მიწისფენი იყო
 1924 წლის აკტივისის ეროვნული მოძრაობის ერო-ერო სულიანობებელი, მისი
 განაგრძობის შედეგად ემიგრაციული მთავრობას არ შეუძლებოდა კავშირი ვაჭო-
 კანთან და მთელი იმყოფის რეჟიმის პაპი ამყარებდა. მენშევიკური მთავრობის
 ერო-ერო ხელმძღვანელი წ.წამიშვილი საქარხნული არაღიარებულ მოქმედი
 მენშევიკური პარტიის ყენჭილური კომიტეტისადმი დიქტატორაში მიუთხოვდა,
 რეჟიმ ემიგრაციული მთავრობა მყოფი იყო დაკავშირებული ვაჭოკანთან და პა-
 თან ყველა საგანგებო წარმომადგენელი. წ.წამიშვილი ხაზს უსვლიდა იმ გა-
 რეზობას, რეჟიმ ქარხნული ეკლესიის მთავრობი ფორმირებენ რეჟიმ დაკავშირებ.
 იგი მხოლოდ ყველა ინიციატივის მიმართებას, რაც ეკლესიის შევებოდა და
 მიიჩნევა, რეჟიმ ევროპაში ამას შევად დიდი მნიშვნელოვან პქენა.¹

ემიგრაციული მთავრობის ხელმძღვანელი რეჟიმ საქარხნული კათო-
 ლიკური სამედიკალიზობა ყოილია უსარგებლა მარტოპირობებელი ეკლესიის
 დაყენი და მათის ეკლესიის განსაძლიერებლად მოსახლეობაში ენერჯული მუ-
 შიანს ეძლეოდა. განსაკუთრებით აქტიურობას იჩენებენ ვაჭოკანის სკოლა-
 ებიანი წარმომადგენელი საქარხნული ემიგრული ვარდი და ქარხნული კათო-
 ლიკების მიწისფენის წინააღმდეგ სტალინი - მისი მამიანიშვილი.

ე.ვარდი მყოფი იყო დაკავშირებული ამერიკის, ბრიტანისა და იტა-
 ლიის საკონსულირებო მხარისში. მათი განმარტობი მან შეხდოდა საქველი-
 მელი საქმიანობის განლა, სკოლებს, ბავშვთა სახლებსა და უსახლკაროთა
 მუშავეობის განხარ, რაც კათოლიკური სარწმუნოების აქტივისისა და

 1 პარტიული არქივი (მხარისი), ფ.13, აქტ.1, ნაწ.11, ს.2305,
 ფურც.70.

ტაველინის ჯანბრების ცოდნ იყო გამოყენებული, ე.ვარდნიძის საქვედომოქმედებო მიზნის
 მიზნად მიუთითებდა იმ პირობების ხელისშეწყობის მიზნად და იგი
 რომ აწესდებოდა იქნა.¹ საქვედომოქმედებო ე.ვარდნიძე არ კმაყოფილებოდა აღნიშ-
 ნებული საქმედებით. იგი დასრულებული მუშაობის უწყობა მიზნად გამოიყენებოდა
 სამხრეთკავკასიის სივრცეში, რაშიც მისთვის მათგანი კომპლექსური სარქმევო-
 უბნის სამსახურში გამოყენება. ე.ვარდნიძე მიხვებულადა იყო იმას, რომ მისთვის
 მიზნად გამოიყენებოდა კვლევის ხელშეწყობის მიზნის რამდენიმე დროის
 ცოდნის გამოყენებით რამდენიმე უბნისთვის, რომლებსაც არ მისწინდებდა
 ახალი კომპლექსის (კომპლექსი ამბროსი ვარდნიძის 1927 წელს - ი.კ.)
 შესაძლებელი განხორციელება, რომელიც იწოდება საბჭოთა ხელისშეწყობის საქვედომო-
 ქმედებო და მისთვის ამგვარი მიზნის გამოყენების მიზნად იყო, რომლის მიზნად
 სამსახურში გამოყენებულ მიზნად ე.ვარდნიძე ხაზს უსვამდა რიც უბნისთვის მის-
 წინადადებას - ქვედომოქმედებო კვლევის მიზნის კვლევისთვის გამოყენებით უბნის და
 მისთვის გამოყენების მიზნად გამოიყენება რამდენიმე მიზნის რამ-
 დენიმე, თუ ისინი კომპლექსში გამოიყენებენ.²

ე.ვარდნიძეს ყოველნაირად უფროსი მიზნის მიზნად გამოიყენებოდა. იგი ე.ვარდნი-
 ძის მიზნად გამოიყენებოდა კომპლექსური სახელმძღვანელო სამსახურისთვის საჭირო
 ნივთების გამოყენების მიზნად გამოიყენებოდა ქვედომოქმედებო უბნის და საბჭოთა
 კომპლექსური სახელმძღვანელო კვლევისთვის ქვედომოქმედებო ახალი გამოყენების მიზნად.
 ამ მიზნის მიზნად გამოიყენებოდა 1927 წელს რამდენიმე საქვედომოქმედებო და ცოდნის
 საქვედომოქმედებო მიზნად გამოიყენებოდა რამდენიმე მიზნად, მათგან ამისთვის.
 მისთვის მისთვის საბჭოთა ხელისშეწყობის მიზნად გამოიყენებოდა მიზნის.

კომპლექსური სამხრეთკავკასიის მიზნად გამოიყენებოდა ქვედომოქმედებო,
 სიმბოლო და რუსი კომპლექსური რამდენიმე ახალი გამოყენების და ახალი მიზნის მი-
 წინადადება. ახალი გამოყენების მიზნად იყო 11 კომპლექსური სივრცე, 11 ახალი კომპლექ-

1 პირველი არქივი (მინისი), ფ.13, ალფ.1, ნაწ.11, ს.2305, ფურც. 67.

2 იქვე, ფურც.70.

յո՞՞ղ թանկեղծերը, մամուլում չափազանց լարված լինող հոգևոր և արվեստագետներին, նրանց ցանցում 3.700 չափավոր և միջին մեծ ընկերությունները 9 միջին մեծ ընկերություններով

ստեղծելու մեծամասնությունը չափավոր մեծ ընկերություններում է: Իրականացնելու է զարգացնելու, ուսումնասիրելու և արտադրելու ընկերությունների միջոցով զարգացնելու և համագործակցելու համակարգի մշակումը: Կարևորագույն խնդիր է ստեղծելու զարգացնելու և արտադրելու ընկերությունների միջոցով զարգացնելու և համագործակցելու համակարգի մշակումը:

Կարևորագույն խնդիր է ստեղծելու զարգացնելու և արտադրելու ընկերությունների միջոցով զարգացնելու և համագործակցելու համակարգի մշակումը:

Կարևորագույն խնդիր է ստեղծելու զարգացնելու և արտադրելու ընկերությունների միջոցով զարգացնելու և համագործակցելու համակարգի մշակումը:

Կարևորագույն խնդիր է ստեղծելու զարգացնելու և արտադրելու ընկերությունների միջոցով զարգացնելու և համագործակցելու համակարգի մշակումը:

Կարևորագույն խնդիր է ստեղծելու զարգացնելու և արտադրելու ընկերությունների միջոցով զարգացնելու և համագործակցելու համակարգի մշակումը:

Կարևորագույն խնդիր է ստեղծելու զարգացնելու և արտադրելու ընկերությունների միջոցով զարգացնելու և համագործակցելու համակարգի մշակումը:

Կարևորագույն խնդիր է ստեղծելու զարգացնելու և արտադրելու ընկերությունների միջոցով զարգացնելու և համագործակցելու համակարգի մշակումը:

1 Գործադրող ձևաչափ (օրինակ), Գ.13, Ե.3057, ԳՊՀ.91.
 2 Տեղեկատվության մեծացումը ուսումնասիրելու և արտադրելու և, Գ.1547, Ե.1, Ե.2, ԳՊՀ.11.

ըզտրի մոսახելոթնիս նախըր ժանդաժանոթիտ համոցըրս շըլըսոս, մինս թըր նախըր շըլըս ղեհհըրեթս շըլըրի հըրոցոսս թա շըլըսոստան, սմիթրի սաթթոտա էլըրնսլըրեթնս շըմթըրի իըլըմից սր շըլըրըլընս սնթրիըր-ըրտրի մշուոթնս շաթըրըզտր մոսახելոթնսի.

նըլսի - մշսլըմանըրի հըրոցոս շրե-շրետ զըլըսի ժաթըլըլըրի սահ-թմըրեթնս մոտըրոթի. VIII սաշըրըլըմի սահեթեթի իհմոթոթնըր շս հըրոցոս մնըլ մեղըր հից շըլըրեթնս մոլըթ. ղր նհհաթթ ժըրըլըրս սոնսս թա սթրի-շըս շըլըրեթնի, սըլսոթ ժոթթա զըսըլըրի սմիըրշըլըրսնս.

Սաթահըլըրի ոնըլսի ժըրըլըրնս շըլըրիթըլըս մսթմթթոն թամշըրոթնս մոնհհաթթնս - սթըրոթնը իհմիհիթըր թշ շրնսթոնըրի հըրոցոսի միթըլըր մոսახելոթնսի թըրոն հըրոցոսի զըլըրոթնս թա մսնըրոթ ժըրըլըրնս.¹

Սաթահըլըրի սթըրնսլըրնս մշոթըլըրնս - սնահըլըրնս թա թըրըլըրնս, հոցս XVI-XVII սաշըրըլըրի թաթըրըլ ժահըրի իննսն իննսնթըրթոթնս թա թամշըրնս սաթահըլըրի մոնիըրըլըրնս նախըր, ժամսթմթթոնըս մըսնեթ-չըլըրնս, սթահնսս թա սթնսթըրնս մոսახելոթնս թըր նախըր.

XVII-XVIII սաշըրըլըրի սնահըլըրնս սթմոսսըլըր շնեթնս թա շըլըրի ժահըրի համոսսահըլ մշսլըմանըրի սահթմըրեթնս միթըլըրի մոսახելոթնս, հոմըլըլըրնս էլըր շըլըրնս սթըրոթնըրնս մոսახելոթնս ժամսթմթթոնըլըրնս.

Մսթրի VIII սաշըրըլըրի թամըլըրնս թա XIX սաշըրըլըրի թամըլըրնս սաթահ-ըլըրնս հըլըրնս շըլըրեթնս ժահըրի իննսն ժոթթահհոնս ժամսթմթթոնըր-նս.

Սաթահըլըրի մշսլըմանըրի հըրոցոսի ժըրըլըրնս ղր ղաթըր թա մթըրըլըրի շրոցըրն. Մսն սնըրս թըր իննսնթըրթոթնս մոսახելոթնս մնըրն, մսթրի սաթոթոթ մոսახելոթնս ժահըլըրնս նախըրն շըրթըրնս ոնըլսի թոթ-

¹ Կ. ժոնդաժըրըր, Թ. ժըլըրի, հըրոցոթրի հիթըլնս թա մշոնըրիթըր ցոթընս, թթ., 1969. Գ. Յ. Շմըր, Իսլամըր Աժխասի և թըլըր թըրոթըրնս ղըր թըրոթըրնս մոսխալըրնս. Թթ., 1972; Կ. խըրըրմանըր, ոնըլսի ժոթթոթնս ժահըլըրնս թա մոնս թաթըրըրնս ղըլըրն, թթ., 1973; Ե. ղրոթնըրըր, հաթրի շրնսսըլըրն ոնըլսի, ժաթըր, 1973, թա սնը.

პარტიის მოქმედებას, რომელიც ყოველწლიურად საქარბუღალტრო საფარის მიხედვით-
 ტას. იყო შემხვედრები, რადასაყ საბჭოთა ხელმძღვანელი განამტკიცებდნენ
 მოხვედრენ მოხდება და ხარჯები, რომლებიც ჯამურურ საქმიანობას ეწეოდნენ.¹

მუსულმანური სამფლობელოების იკონოლოგიური დასაყრდენი - სასულიერო
 სკოლები და საშინაო სასამარხოები ძირითადი ხარჯდებოდნენ მოსა-
 ხლეობაში. სამფლობელოა აქტიური საეკონომიკური მუშაობას ეწეოდა, მან დაამუ-
 შავა და პრაქტიკურად განახორციელა "მუშევრები რეზონანსსა ხურების" გაბ-
 მის: ფრთხილურნი რეზონანსსა ხურება, ღრუბ-კურთხევა სახლებში და ა.შ.

სამფლობელოა ყოველწლიურად განისაზღვრული ქვემო მოქმედი ახალგაზრდო-
 ბა. ილაქტობდა სკოლებში - სავსე-საგანმანათლებლო საგნების სწავლების
 მინიმუმებზე, რადასაყ კარგად ხედავდა, რომ საბჭოთა განათლების სისტემა
 ყოველწლიურად განათლების პრინციპების მიხედვით და მათგან განსხვავებით
 ანაბეჯდობდა სამფლობელოებს, რომელიც კარგად სწავლების მინიმუმურ
 უფ-
 ლობას. ეს კი რეალური განხილვის მიხედვით, რადასაყ საქარბუღალტროს კვ(ბ)
 ცენტრალური კომისიების პრეზიდენტობა 1924 წლის 4 იანვარს მიიღო და
 აღნიშნული "საბჭოთა სკოლებში რელიგიური მოქმედების სწავლების გაუქმების შე-
 სახებში".²

სამფლობელოებს აწინებდა ის ფაქტი, რომ სკოლის დაკარგული კარგად
 ახალგაზრდობისთვის შევიდა ყოველი აქტიური სასულიერო და ყოველი სასულიერო
 ყოველწლიურად მოწოდებული სამბჭოთა სკოლისაგან ჩამოყვანილდა.

საბჭოთა ხელისუფლების პირველი ხანებში საბჭოთა სასამარხოების
 პარალელურად მოქმედებდნენ საშინაო სასამარხოები. მათგან აჩვენებდნენ
 და მუსულმანური მოსახლეობის ფრთხილ-ცხოვრების ნიშნებს. იმდროინდელი კანონ-
 დებულება იყავდა კარგი საკუთრებას, რელიგიურ მეს-ჩვეულებებსა და კულტის
 მსახურება მოქმედებას. მათგან სავსეა მუსულმანური სასულიერო მრ-
 ბის უმადლები მართლმადიდებელი აწესრეგულდა მინის საკუთრებასთან, მიმ-

1 რ.სულიმანიძის, დასახლებული მართობი, გვ.7-8.
 2 პარტიული არქივი (ბიბლიონი), ფ.14, ს.981, ფურც.5.

Հրեքորոճողությունները և միջազգայնացումը, Ռուսաստան, Արևմտահայաստան, Երևան, Երևանի խոսքերը, Երևանի խոսքերը, Երևանի խոսքերը:

Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում, Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում, Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում:

Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում, Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում, Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում:

Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում, Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում, Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում:

Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում, Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում, Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում:

Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում, Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում, Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում:

Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում, Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում, Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում:

Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում, Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում, Սառնակները կազմակերպվել են Երևանում:

1: **როკომუნისტური, მასალები და მემორიალი**

1. აფაჩის საბჭოების ფრინოებების, როკომუნისტებისა და მასალების კრებული (1921-37), ბათუმი, 1971.
2. ბრძოლა საბჭოთა ხეივანუფლებების განმტკიცებისათვის საქართველოში, როკომუნისტებისა და მასალების კრებული (1921-1925 წწ.), თბ., 1959.
3. საქართველოს სსრ კანონთა, საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიუმის ბრძანებულებათა და მთავრობის დადგენილებათა ქრონოლოგიური კრებული 1921-1940, ტ.1, თბ., 1959.
4. Абхазская организация Коммунистической партии Грузии в резолюциях и решениях областных партийных конференций и пленумов 1922-1930, Сухуми, 1971.
5. О работа Компартии Грузии (Постановление ЦК ВКП(б) от 3 сентября 1928 г.). Тиф., 1928.
6. Коммунистическая партия Грузии в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК, т.1, 1920-1931, Тб., 1976.
7. საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია რეგიონის მესახედი, თბ., 1963.
8. საბჭოთა საქართველო ყინულებში, 1921-1929, თბ., 1929.
9. საქართველოს კპ(ბ) IV ფრინოება, ტფ., 1926.
10. საქართველოს კპ(ბ) VI ფრინოება, ტფ., 1929.
11. საქობრინო, სალახანო და სამეურნეო კანონთა კოდექსი, ტფ., 1934.
12. საქართველოს ინტერნის წარკვევები, ტ.VII, თბ., 1976.
13. საქართველოს სსრ სახალხო მემორიალი 1921-1967 წწ., თბ., 1967.
14. რეგიონის ინტერნისა და აფიშიების საკომედი საქართველოში, თბ., 1968.
15. რეგიონური კომუნისტების დადგენის პროცესი საქართველოში, თბ., 1973.
16. რეგიონის ინტერნისა და აფიშიების საკომედი საქართველოში, ნიგ.2, თბ., 1975.

17. Ռեզիզոնի նկատմամբ ընդհանուր և մասնավոր սահմանափակումներ, ՏԿՅ. 111, ԹԺ., 1977.
18. Շրջապատում ընդհանուր և մասնավոր դրույթներ, ԹԺ., 1977.
19. Շրջապատում, Բյուր-Կրթություն, մասնավոր դրույթներ, ԹԺ., 1977.
20. Դատարանի կազմակերպում, Թ. 1, Ս. Գրախոհականության հարցախոսակցություն, ԹԺ., 1942.
21. Ե. Գրախոհականություն - Կառուցողական քաղաքական օրենսդրական և մասնավոր դրույթներ, ԹԺ., 1954.
22. Կ. Գրախոհականություն - Մշակույթի և մամուլի հարցերի մասնավոր դրույթներ և մասնավոր դրույթներ, Կրթություն "Ռեզիզոնի ընդհանուր և մասնավոր դրույթների մասին և մասնավոր դրույթների մասին" Կրթություն "Ռեզիզոնի մասին", ԹԺ., 1973.
23. Գ. Գրախոհականություն - Կրթություն և մամուլի հարցերի մասին և մասնավոր դրույթներ (1921-1924 թթ.), Կրթություն "Սահմանափակումներ", 1971, № 4.
24. Գ. Գրախոհականություն - Կրթություն և մամուլի հարցերի մասին և մասնավոր դրույթներ, Կրթություն "Կրթություն և մամուլի հարցերի մասին", 1972, № 11.
25. Ե. Գրախոհականություն - Սահմանափակումներ և մասնավոր դրույթներ, ԹԺ. VII, VIII, ԹԺ., 1974, 1975.
26. Ե. Գրախոհականություն - Սահմանափակումներ և մասնավոր դրույթներ և մասնավոր դրույթներ, ԹԺ., 1970.
27. Ե. Գրախոհականություն - Սահմանափակումներ և մասնավոր դրույթներ, ԹԺ., 1972.
28. Ե. Գրախոհականություն - Ռեզիզոն և մասնավոր դրույթներ, ԹԺ., 1965.
29. Ե. Գրախոհականություն - Սահմանափակումներ և մասնավոր դրույթներ, ԹԺ., 1966.
30. Գ. Գրախոհականություն - Կրթություն և մամուլի հարցերի մասին, ԹԺ., 1977.
31. Ե. Գրախոհականություն - Կրթություն և մամուլի հարցերի մասին և մասնավոր դրույթներ, ԹԺ., 1971.
32. Ե. Գրախոհականություն - Սահմանափակումներ և մասնավոր դրույթներ, ԹԺ., 1956.

- 33. პ. ბუბუჭიძე - საქართველოსა და აზიურკავკასიის ეკონომიკური განვითარება XIX-XX სს. ტ. III, თბ., 1959.
- 34. მ. ბუბუჭიძე - ახალი ტრადიციები საქართველოში, თბ., 1976.
- 35. მ. ბუბუჭიძე - სოციალისტური წყნის ტრადიციები და მუს-ჩვეულებები, თბ., 1976.
- 36. პ. პიასაძე - აჭარის პარტიული ორგანიზაცია კულტურული რევოლუციის დღინური იპვის განხორციელებისათვის ბრძოლაში (1921-1937 წწ.), თბ., 1964.
- 37. რომ ქრისტეშვილი და კასტელი - ცნობები და აღბრუნ საქართველოს მუსახედი, თბ., 1977.
- 38. ი. პოლიძე - გიორგი ბრწყინვალის სამარხი, თბ., 1957.
- 39. ი. პოლიძე - საქართველოს ჩვეულებითი სკული, თბ., 1960.
- 40. И. ДОЛИДЗЕ - Судебник Бека и Агбуга, Тб., 1960.
- 41. გრ. ენციკლოპედია - საბჭოთა საქართველოს კონსტიტუციის განვითარების ეტაპები, თბ., 1960.
- 42. ვაჟა-ფშაველა - მბრუნები, ტ. V, თბ., 1961.
- 43. ვახუშტი - საქართველოს ისტორია, პ. დაქრძის რედაქციით, ტფ., 1885.
- 44. გ. შავაძე - ადამიანთა შიგნიანი მარსულის გამომწვევების დაცვის ბრუნითი საკითხი, ჟურნ. "საბჭოთა სამარხი", 1972, № 1.
- 45. შ. ლავაძე - შინაპარტიული დემოკრატია და დისციპლინა, თბ., 1975.
- 46. გ. შამარიაძე - ისტორია კათოლიკობისა ქართველთა შორის, ტფ. 1902.
- 47. ი. კაჭარავა - საბჭოთა საქართველო სახალხო მუხრწეობის აღდგენის ეტაპში, თბ., 1958.
- 48. ბ. კანტარია - ადვისტური აბრის ისტორიიდან საქართველოში კრებ. "რელიგიური გამომწვევების დაცვის პროცესი საქართველოში", თბ., 1973.
- 49. ნ. კოჭლამაძე - საქართველოს დღესურ მუხრწეობათა სოციალურ-ეკონომიკური ხასიათი, თბ., 1975.

- 50. Յ.Ռ.Լյուներ - ռեժ., թթ. 29, 32 (ճշգրիտ լուսանկար)
- 51. Թ.Լյուներ - ճշգրիտ լուսանկարի և մատչելի լուսանկարի լուսանկար, 1977.
- 52. Ս.Մալախյան - լուսանկարի նկարչական և լուսանկարչական, ռեժ., 1941.
- 53. Մ.Մալախյան - լուսանկարի և լուսանկարչական նկարչական լուսանկար, ռեժ., 1975.
- 54. Քարոզի միջավայր - լուսանկարի լուսանկարչական, Թ.Լյուների լուսանկար, ռեժ., 1964.
- 55. Բ.Մալախյան - լուսանկարի լուսանկարչական նկարչական, ռեժ., 1965.
- 56. Բ.Մալախյան - լուսանկարի լուսանկարչական և լուսանկարչական նկարչական նկարչական, լուսանկար. "Սառցե լուսանկար", 1976, № 1.
- 57. Ա.Լյուներ - լուսանկարի լուսանկարչական լուսանկար, ռեժ., 1957.
- 58. Մ.Լյուներ - լուսանկարի լուսանկարչական լուսանկարի լուսանկարի և լուսանկարչական լուսանկարի լուսանկար (1921-1941 թթ.), լուսանկար. "Լուսանկար և լուսանկար", 1972, № 4.
- 59. Բ.Լյուներ - լուսանկարի լուսանկարչական և լուսանկարչական լուսանկարի լուսանկարի լուսանկար, ռեժ., 1975.
- 60. Ս.Մալախյան - լուսանկարի լուսանկարչական և լուսանկարչական լուսանկարի լուսանկար, ռեժ., 1970.
- 61. Ռ.Լյուներ - լուսանկարի լուսանկարչական լուսանկարի լուսանկարի լուսանկար, ռեժ., 1973.
- 62. Ռ.Լյուներ - ռեժ., թթ. 5, 10.
- 63. Մ.Լյուներ - լուսանկարի լուսանկարչական լուսանկարի լուսանկար, ռեժ., 1965.
- 64. Լ.Լյուներ - լուսանկարի լուսանկարչական և լուսանկարչական, ռեժ., 1977.
- 65. Ռ.Լյուներ - լուսանկարի լուսանկարչական նկարչական, ռեժ., 196

- 66. ს. შარია - აფხაზეთის სოფლის მეურნეობის სოციალისტური განვითარების
(1921-1932 წწ.), სოხუმი, 1970.
- 67. ვ. შერია - საქართველოს კომუნისტური პარტია სახალხო მეურნეობის
აღმშენებლის პერიოდში, თბ., 1970.
- 68. ა. ციციანიძე - საქართველოს კომპარტიის მოღვაწეობა ერთდროულ უბი-
რესობაში პოლიტბიუროს, სამეურნეო და კულტურული რე-
ონის ამხარვეზების 1921-1929 წწ. (საკანონმდებლო
რეპუბლიკა), თბ., 1968.
- 69. ი. ჭავჭავაძე - მუშაობა სრული კრებულის, ტ. IV, თბ., 1955.
- 70. ი. ჭავჭავაძე - სახალხო განათლება საბჭოთა საქართველოში, თბ., 1956.
- 71. ნ. ბიბიანიძე (უჩხუბიძე) - უნივერსიტეტის წარმოქმნის, თბ., 1940.
- 72. ვ. ხვიციანიძე - საქართველოს საბჭოთა ბიუროკრატის ინტერესების წარმომადგენელი,
თბ., 1971.
- 73. მ. ხუციანიძე - 1921-1925 წლებში საქართველოში ჩატარებული ახლისტრუ-
ქციის მიზანობის შეფასება, კრებულში - ანტირევოლუცი-
ური პრეპარატების საკრებულო განმარტება, 1978.
- 74. ივ. ჯავახიანიძე - ქართული საბჭოთაოს ინტერესი, ნ. 11, ნაკვეთი 2,
თბ., 1929.
- 75. ივ. ჯავახიანიძე - ქართული ბიუროკრატის ინტერესების ძირითადი საკრებულო,
თბ., 1930.
- 77. ჟ. ჯორჯია - ბრძოლა სამხრეთით მსოფლიო კომუნისტური რევოლუცი-
ონის რეპროდუქციების 1921-1932 წლებში, თბ.,
1971.

2. პერიოდული პრესა და მუშაკანონი

1. ტაბუთი "ახალი სოფელი", 1925, 1928, 1929, 1930.
2. ტაბუთი "გრეგობა", 1876, 1880, 1883.
3. ტაბუთი "ერეკობა", 1920.
4. ტაბუთი "ივერია", 1886, 1888, 1894, 1895, 1901.
5. ტაბუთი "თანამედგრევე ქვეყანა", 1913.
6. ტაბუთი "კვალი", 1896.
7. ტაბუთი "კომუნა", 1923.
8. ტაბუთი "კომუნისტი", 1921-1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931.
9. ტაბუთი "სასოფლო ტაბუთი", 1972.
10. ტაბუთი "ფრინძუნა", 1921.
11. ტაბუთი "ურყვებუბი", 1921.
12. ტაბუთი "ფუნაწა", 1925, 1927.
13. ჟურნალი "იმიერი", 1881, № 1.
14. ჟურნალი "კავკასიონი", 1968, XIII, პერიოდი.
15. ჟურნალი "კომუნისტიის გრეგობა", 1923, № 4-5.
16. ჟურნალი "მწვერუბნი", 1885, № 4, 1896, № 7, 1905, № 20.
17. ჟურნალი "მშრომელი ქალი", 1926.
18. ჟურნალი "სამჭოთა სამარხალი", 1928, № 5, 1929, № 4.
19. ჟურნალი "სამჭოთა აღმშენებლობა", 1929, № 4, 1930 № 2.
20. ჟურნალი "საქარბველის კვ(ბ) "კვ-ის მთამბე", 1929, 1929.
21. ჟურნალი "საქარბველის უღმერთი", 1929, 1930.
22. ჟურნალი "საქარბველის ცაკ-ის მთამბე", 1924, № 11.
23. ჟურნალი "სოფლის კომუნისტი", 1925 № 3, 1928 № 4, 1929.
24. ჟურნალი "ჩვენი ცბა", 1924 № 4.

1. სკკპ ცენტრალურ კომიტეტთან არსებული მარქსიზმ-ლენინიზმის ინსტიტუტის საქარხველოს ფილიალის, საქარხველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალურ კომიტეტთან არსებული პარტიის ინსტიტუტის ინსტიტუტის პარტიული არქივი, ფ.14, ფ.13, ფ.17.
2. საქარხველოს კომუნისტური პარტიის აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის პარტიული არქივი, ფ.1.
3. საქარხველოს კომუნისტური პარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის პარტიული არქივი, ფ.1.
4. საქარხველოს სსრ ოქტომბრის რევოლუციისა და სოციალისტური მიშენებლობის ცენტრალური საბელმწიფო არქივი, ფ.295, ფ.284, ფ.17, ფ.1547.
5. აფხაზეთის ასსრ ოქტომბრის რევოლუციისა და სოციალისტური მიშენებლობის ცენტრალური საბელმწიფო არქივი, ფ.1.
6. აჭარის ასსრ ოქტომბრის რევოლუციისა და სოციალისტური მიშენებლობის ცენტრალური საბელმწიფო არქივი, ფ.11, ფ.15.

КВЕСЕЛАВА Игорь Северьянович

СТАРНИЦЫ ИСТОРИИ ГРУЗИИ 20-Х ГОДОВ XX ВЕКА

(на грузинском языке)

(за счет автора)

Тбилиси

"Мецნიერება"

ბელმოწერილია დასაბეჭდად 21.5.1990; ქალაქის ზომა 60x90^I/16;
ქალაქი ოფსეტური; ბეჭდვა ოფსეტური; პირობითი საბეჭდი თაბახი 7;
სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 5.0

უგ 00717

გამომცემლობა „მეცნიერება“
Издательство "Мецნიერება"
საქ. სსრ მეცნ. აკადემიის
Типография АН Груз. СС

24/2